

Під вулканом
Малкольм Лаурі

«Під вулканом» – єдиний шедевр, що залишив нам Малкольм Лаурі, англійський, а точніше, англо-канадський письменник, який драматично пішов із життя у віці 48 років. Ця книжка – автобіографічна, як і більшість його творів (сам Лаурі називав її «пророцтвом, політичним попередженням, криптограмою, абсурдистською стрічкою»), – незмінно входить до десятки найкращих романів, створених у XX столітті. Пронизлива, смілива, приголомшливо чесна, вона не залишить байдужим жодного читача, який наважиться зануритися в її бурхливі води. Перед вами – трагедія одного чоловічого життя і кохання, переплетена з десятками інших доль на загрозливому та екзотичному тлі Мексики напередодні Другої світової війни.

Малкольм Лаурі

Під вулканом

Copyright © 1947 by Malcolm Lowry

Copyright renewed© 1975 by Margerie Lowry

© А. Кулінська, пер. з англ., 2021

© «Фабула», макет, 2021

© Видавництво «Ранок», 2021

* * *

Моїй дружині Марджері

Існує багато див, але найбільше з них – людина; могутня сила, здатна перетнути пінисте море, збурене південним вітром, прокладаючи собі шлях через хвилі, що норовлять захлеснути її; і Землю, безсмертне, найстаріше з божеств, нічим не обтяжене, обтяжує людина, перевертаючи плугом ґрунт із допомогою на шадків диких коней з року в рік.

І легковажні пташині зграї, і хижих звірів, і жителів морських глибин – усіх вона ловить у свої плетені тенета й тримає в неволі, ця кмітлива людина. Завдяки своїм умінням вона приручає тварин, що живуть у дикому лігві та вільно мандрують полями; приборкує коня з кошлатою гривою і натягує йому на ший яро, усмиряє невтомного гірського бика.

І мови, і швидкої як вітер думки, і всіх настроїв, що формують її стан, навчилася людина; як тікати від пронизливих морозів, коли важко розміститися просто неба, і від заливних дощів. Так, у неї є величезні внутрішні ресурси на всі випадки життя – без них людина не готова зустріти те, що на неї чекає. Тільки перед Смертю марно вона благає про

допомогу; та навіть від виснажливих недугів людина винайшла шляхи порятунку.

Софокл «Антигона»

І тепер я заздрю псам і жабам – так, я охоче опинився б на місці собаки чи коня, знаючи, що в них нема душі, яка б трепетала від вічного гніту пекла і гріха, як моя. Більше того, хоч я це бачив, відчував і почувався розбитим ущент, мою журбу підсилювало те, що я не міг широсердно зізнатися, наскільки сильно прагну спасіння.

Джон Буньян «Благодать зійшла на головного грішника»

Хто невтомно прагне до вершин, того ще можна врятувати.

Гете

1

Два гірські хребти перетинають республіку майже чітко з півночі на південь, і між ними утворюються численні долини та плато. Над однією із цих долин, на висоті близько трьох тисяч метрів над рівнем моря, розкинулося місто Куаунауак^[1 – Куернавака в сучасній Мексиці. – Тут і далі прим. пер.] під пануванням двох вулканів. Воно розташоване далеко на південь від тропіка Рака – якщо точніше, на дев'ятнадцятій паралелі: приблизно на одній широті з островами Ревільягіхедо, що лежать трохи західніше в Тихому океані, чи, ще далі на захід, із крайньою південною точкою Гаваїв, а також із портом Цукокс на сході, що на атлантичному узбережжі півострова Юкатан біля кордону Британського Гондурасу; і значно далі на схід – на одній широті з індійським містом Джаганнатха біля Бенгальської затоки.

Куаунауак, зведений на пагорбі, оточений високими мурами. Його вулички звивисті й розбиті, а дороги стрімкі. Сучасна швидкісна траса, типова американська, веде до міста з півночі, але губиться в його вузьких шляхах і перетворюється на стежку, якою женуть кіз. Куаунауак має вісімнадцять церков і п'ятдесят сім барів. Також він може похвалитися полем для гольфу та не менш ніж чотирма сотнями басейнів – комунальних та приватних, наповнюваних водою, що без упину тече з гір, – а також багатьма розкішними готелями.

Готель «Казино де ла Сельва» стоїть на іншому, трохи вищому пагорбі одразу перед містом, поблизу залізничного вокзалу. Він збудований досить далеко від центральної траси й оточений садами та терасами, що пропонують широку панораму у будь-який бік. Готель оповитий атмосферою пишноти та закинутої розкоші. Адже в ньому більше нема казино. Навіть на випивку в барі тут уже не зіграєш. У цій будівлі живуть привиди збанкрутілих гравців. Ніхто, схоже, не плаває в тутешньому дивовижному басейні. Зажурено застигли порожні трампліни. Занедбані майданчики для гри в хай-алай^[2 – Хай-алай – гра, у якій кинутий м'яч має відскочити від підлоги до стіни.] поросли травой. Тільки два тенісні корти функціонують у гральний сезон.

У День мертвих, у листопаді 1939 року, двоє чоловіків у білих фланелевих сорочках сиділи на заході сонця на головній терасі казино й потягували

анісовий лікер. Вони вже встигли зіграти в теніс і більярд, і їхні ракетки в чохлах лежали перед ними на парапеті. Коли процесії, що завернули від кладовища, наблизилися до задньої сторони готелю, звуки заупокійних наспівів донеслися до двох чоловіків; ті обернулися, щоби поглянути на скорботних учасників ходи, яких можна було вирізнити на відстані лише за меланхолійними вогниками свічок серед оберемків кукурудзиння. Доктор Артуро Діас Віхіль підштовхнув пляшку «Аніс дель Моно» Жаку Ларюелю, який зосереджено нахилився вперед.

Трохи праворуч перед ними, під безкраім багряним вечірнім небом, на місто опускався милий спокій. Із місця, де вони сиділи, все мало цілком мирний вигляд. Та якщо прислухатися, як це робив зараз Ларюель, можна було почути далекий неоднорідний шум – чіткий, проте невіддільний від бурмотіння та передзвону скорботної процесії – звук, що поєднував у собі спів, падіння і ритмічний тупіт: це лунали удари та крики фієсти, що тривала весь день.

Ларюель підлив собі ще лікеру, який пив тільки тому, що його смак нагадував абсент. Обличчя чоловіка залилося сильним рум'янцем, а рука ледь помітно тремтіла, беручись за пляшку, з етикетки якої химерний демон наставляв на нього вила.

– Я збирався переконати його піти геть і dealcoholise[3 – Витверезитися (фр.)]. – Віхіль перечепився через французьке слово і продовжив: – Але мені самому було так погано наступного дня після балу, що я дійсно фізично страждав. Це дуже погано, адже ми, лікарі, маємо триматись як апостоли. Пам'ятаєш, того дня ми так амо грали в теніс. Так от, після того як я угледів Консула в саду, я послав до нього хлопця, щоб той запитав, чи він зайде до мене на кілька хвилин, і передав, що я буду йому за це вдячний, а як ні, то хай залишить мені записку, якщо пияцтво його ще не погубить. Ларюель усміхнувся.

– Але вони пішли, – продовжив Віхіль, – і так, я хочу тебе теж спитати, чи ти бачив його тоді вдома.

– Він був у мене, коли ти зателефонував, Артуро.

– Ох, знаю, але ми так страшно напиль тієї ночі, як perfecta mente borracho[4 – Справжній запійний п'яниця (ісп.)], тож у мене враження, що Консулу так само погано, як мені, – похитав головою доктор Віхіль. – Ця слабкість не лише в тілі, але й у тій його частині, яку раніше називали душею. Шкода твого друга, він витрачає всі свої гроші через ці нескінченні драми.

Ларюель прикінчив свій лікер, після чого підвівся і підійшов до парапету; поклавши руки на обидві тенісні ракетки, подивився вниз і навколо себе: на занедбані майданчики для гри в хай-алай, завмерлі тенісні корти, фонтан посеред готельної алеї, де якийсь селянин напував коня. Двоє молодих американців, хлопець і дівчина, почали вечірню гру в пінг-понг на веранді прибудови, розташованої нижче. Те, що трапилося лише рік тому, нині здавалося вже частиною минулого століття. Можна було подумати, що жахи сьогодення поглинули ті події, наче краплю води, але це не відповідало дійсності. І хоча трагізм поступово ставав поняттям нереальним та беззмістовним, людині начебто ще дозволялося згадувати дні, коли життя окремої особи мало якусь цінність і не було просто друкарською помилкою в офіційному повідомленні.

Ларюель запалив цигарку. Ліворуч від нього, на північний схід, за алеєю та терасованими рядами пагорбів Східної Сьєрра-Мадре, два вулкани – Попокатепетль та Істаксіуатль – виразно та велично здіймалися назустріч заходу сонця. Трохи ближче, на відстані приблизно п'ятнадцяти кілометрів,

можна було роздивитися селище Томалін, що примостилося за джунглями, серед них зараз струмував тоненький блакитнуватий шлейф диму: хтось незаконно палив деревину, щоб отримати вугілля. Попереду, з іншого боку американської траси, простіралися поля та невеликі ліски, між якими звивалася річка, і дорога, що вела до в'язниці Алькапансінго. Сторожова вежа в'язниці стриміла над лісом між рікою та дорогою, що губилася вдалині на пурпурових пагорбах, які наче зійшли з картини Доре «Утрачений рай». Раптово спалахнули вогні єдиного в Куаунауаку кінотеатру, збудованого на схилі й добре видимого на ньому, – потім згаснули і спалахнули знову.

– No se puede vivir sin amar[5 – Не можна жити без кохання (ісп.).], – промовив Ларюель. – Як цей est?pido[6 – Бовдур (ісп.).] написав на моєму будинку.

– Облиш, amigo[7 – Друже (ісп.).], вимкни здоровий глузд, – озвався позаду доктор Віхіль.

– Ти тільки подумай, Івонн повернулася! Цього я ніколи не зрозумію. Вона повернулася до нього! – Ларюель підійшов до столика, налив собі склянку теуаканської мінеральної води і випив її, після чого промовив: – Salud y resetas[8 – Здоров'я та багатства (ісп.).].

– Y tiempo para gastarlas[9 – І часу, щоб їх витратити (ісп.). – Співрозмовники перекидаються рядками з популярної іспанської пісні.], – задумливо відгукнувся його товариш.

Ларюель спостерігав, як той, позіхаючи, відкинувся в шезлонгу. Розглядав його до неможливого привабливе, засмагле і незворушне мексиканське обличчя; добрі карі очі, глибокі й водночас невинні, як у тих чарівних задуманих оахакських дітлахів, яких можна було побачити в місті Теуантепек (ідеальному місці, де жінки працювали, а чоловіки весь день купалися в річці); худенькі руки й витончені кисті, на тильній стороні яких зовсім не очікуеш побачити жорстке чорне волосся.

– Я давно вже вимкнув свій здоровий глузд, Артуро, – звернувся Ларюель, витягнувши з рота цигарку тонкими тремтливими пальцями, на яких, як він сам помітив, красувалося забгато перснів. – Що я вважаю більш... – Тут він помітив, що в роті немає цигарки, і налив собі ще одну порцію лікеру.

– Con permiso[10 – З вашого дозволу (ісп.).]. – Доктор Віхіль вийняв із кишені запальничку й підніс товаришеві так швидко, наче вона лежала там уже запалена і він оцим жестом просто із себе видобув вогонь. – Ти ніколи не ходив до церкви помолитися за осиротілих та знедолених? – раптом запитав він. – Чи є Пречиста Діва для тих, хто не має нікого? Ларюель похитав головою.

– Ніхто туди не ходить. Тільки ті, хто не має собі нікого, – повільно проказав доктор. Він сховав запальничку назад до кишені й подивився на годинник, спритно вивернувши зап'ястя. – Allons-nous-en. Vamonos[11 – Ходімо (фр., ісп.).], – додав він і засміявся, позіхаючи водночас, аж поки від реготу не впав головою на складені руки; відсапавшись, він підвівся і приєднався до Ларюеля біля парасюта. – Ох, але ж як я люблю цю пору, коли сонце сідає, усі люди починають співати, а пси циганити...

Ларюель засміявся. Поки вони говорили, небо затьмарилося і з півдня насунули грозові хмари. Скорботна процесія покинула схил; сонні стерв'ятники, що ширяли високо над головою, спустилися за вітром.

– Уже майже пів на дев'яту. Я, напевно, забіжу в кіно на часинку.

- Bueno[12 - Добре (ісп.)]. Побачимося пізніше ввечері на нашому місці. Знай, я досі не можу повірити, що ти завтра ідеш. - Віхіль простягнув руку, і Ларюель сердечно потиснув її.- Постарайся прийти сьогодні, якщо це не так. Зрозумій, я завжди турбуюся про твоє здоров'я.

- Hasta la vista[13 - До зустрічі (ісп.)].

- Hasta la vista.

Стоячи на самоті біля траси, якою він чотири роки тому проїжджав останні кілометри тієї тривалої, божевільної та прекрасної мандрівки з Лос-Анджелеса, Ларюель сам ледве міг повірити, що справді іде. Думка про завтрашній день хвилювала його. Він зупинився, не знаючи, якою дорогою піти додому, аж тут повз нього промчав невеличкий переповнений автобус «Томалін - Сокало», підстрибом скотився в ущелину і видерся на пагорб Куаунауака. Ларюелю геть не хотілося вирушати ввечері у цьому ж напрямку. Він перейшов вулицю і дістався залізничної станції. Хоча він не мав їхати потягом, його знов огорнуло важке усвідомлення неминучості від'їзду. Він почав перебиратися через вузькі колії, по-дитячому оминаючи перетини рейок. Останні промені сонця відблискували на цистернах з нафтою, що стояли поблизу майданчика, зарослого травою. Платформа спала. Колії були порожні, семафори вимкнені. Ніщо не свідчило про те, що на станцію Куаунауак коли-небудь прибував потяг чи, тим паче, відправлявся з неї.

Утім, майже рік тому ця станція стала місцем прощання, якого Ларюелю ніколи не забути. Він незлюбив зведеного брата Консула з першої зустрічі, коли той прийшов до Ларюеля додому з Консулом та Івонн, і тепер відчував, що це було взаємно. Дивний зовнішній вигляд Г'ю тоді здавався просто карикатурою на добродушно-іронічний опис, наданий Консулом, проте Ларюель був настільки схвилюваний через зустріч з Івонн, що його ніщо не дивувало, і згодом у Паріані він одразу ж упізнав Г'ю. То ось воно, це дитя, про яке Ларюель у минулі роки чув лише уривками! Уже за пів години господар дому перестав сприймати його, оцінивши як безвідповідального і нудного професійного марксиста, марнославного та зарозумілого, що справляв, одначе, враження дружельного романтика. Своєю чергою Г'ю, якого Консул з невідомих причин не «підготував» до зустрічі з Ларюелем, безумовно, розглядав його як ще більш нудного, вишуканого літнього естета, відомого своєю розпусністю холостяка із запопадливо-власницьким ставленням до жінок. Але вже за три безсонні ночі вони пережили разом цілу вічність: журба і шок, викликані важким горем, зблизили їх. Відповівши на дзвінок Г'ю з Паріана, Ларюель за декілька годин багато довідався про його надії, страхи, відчай та самообман. Коли Г'ю поїхав, Ларюель почувався так, ніби втратив сина.

Він видерся на насип, не дбаючи про свій тенісний костюм. Вилізши на вершину і віддихавшись, він подумав, що вчинив правильно, коли Консула «викрили» (хоча тим часом розгорнулася ця гротескно жалюгідна ситуація - чи не вперше за відсутності британського консула в Куаунауаці, коли він був так потрібен); вчинив правильно, наполоївши, щоби Г'ю відкинув усі належні докори сумління і скористався дивним небажанням «поліції» схопити його, їхнім очевидним прагненням позбутися його - саме тоді, коли логічно було би затримати його як свідка хоча б в одному аспекті цієї «справи» - і якнайшвидше сів на корабель, що завбачливо чекав на нього у Веракрусі. Ларюель озирнувся на станцію; Г'ю залишив після себе пустку. Якоюсь мірою він забрав із собою останні Ларюелеві ілюзії. Тоді, у свої двадцять дев'ять років, Г'ю досі мріяв змінити світ (інакше це не можна було назвати) своїми діями - точнісінько як Ларюель у свої сорок два ще не здавався у прагненні змінити його фільмами, що мав намір колись створити. Але тепер ці мрії видавалися йому абсурдними і самовпевненими. Зрештою, він уже створював великі фільми і вони успішно відходили в небуття - і, наскільки йому було відомо, анітрохи не змінили світ. Однак він відчував

певну спорідненість із Г'ю. Він так само прямував до Веракруса і так само не знав, чи його корабель допливе до порту.

Шлях Ларюеля проходив через напівоброблені поля, обрамлені вузькими стежками, що їх протоптали працівники кактусових плантацій, повертаючись додому з роботи. Це була для них найприємніша прогулянка, від якої вони, однак, були змушені відмовитися з настанням сезону дощів. Листя кактусів вабило своєю свіжістю; зелені дерева, пронизувані вечірніми променями сонця і схожі на плакучі верби, колихалися під поривами вітру; озерце сонячного світла розлилося вдалині перед затишними пагорбами, що нагадували хлібини. Але зараз у цьому вечорі з'явилося щось лиховісне. Чорні хмари стрімко плили на південь. Сонце сідало і плавило поля, а вулкани в його променях здавалися страхітливими. Ларюель швидко рухався у своїх добротних, важких тенісних черевиках, які давно вже мав би зняти, і розмахував тенісною ракеткою. Його знов охопило почуття страху й усвідомлення того, що після стількох років він залишався тут чужинцем аж до цього останнього дня. Минуло чотири роки чи навіть п'ять, а він досі відчував себе прибульцем на іншій планеті. Але це не полегшувало йому від'їзд, хоча вже невдовзі він з Божої волі знову побачить Париж. Ну що ж. Він майже нічого не відчував у зв'язку з війною – звісно, окрім того, що це погано. Переможе лиш одна сторона. І хай хто нею виявиться, життя буде складним. Хоча якщо Троїстий союз зазнає поразки, буде складніше. У будь-якому разі, кожен продовжуватиме власну боротьбу.

Як дивовижно й неперервно змінювався краєвид! Тепер на полях навколо було повно каміння і висохлих дерев. Залишений кимось плуг тягнувся до неба в мовчазному благанні. «Це зовсім інша планета, – знову подумалось Ларюелю, – дивна планета, на якій, якщо зазирнути за Трес-Маріас, можна побачити одночасно найрізноманітніші краєвиди: заповідники Котсволд і Віндермер в Англії, американський штат Нью-Гемпшир, луки французького Ер-і-Луар, ба навіть Сахару та сірі дюни Чеширу – планета, на якій миттєво можна побувати в різних кліматичних поясах і, якщо згадати про автомагістраль, в оточенні трьох цивілізацій. І яка ж вона прекрасна: ніщо не може заперечити її красу, фатальну й чисту водночас, наче справжній земний рай».

І що ж він зробив у цьому земному раю? Завів лише декількох друзів, коханку-мексиканку, з якою постійно сварився, і численних чудових маянських ідолів, яких йому не дозволять вивезти із країни.

Ларюель замислився, чи піде дощ: цього сезону таке траплялося – рідко, але непередбачувано, як минулого року. А зараз із півдня насувалися грозові хмари. Ларюель уявив запах дощу і спіймав себе на думці, що найбільше хотів би зараз промокнути до нитки і крокувати цією дикою місцевістю в сорочці, що прилипала б до тіла і все більше набиралася води. Він поглянув на хмари, що мчали небом, наче швидкі темні скакуні. «Темна буря, що вирвалася за межі своєї пори року, – ось на що подібна любов», – зазначив він. Любов, що з'явилась надто пізно. От тільки її не замінює справжній спокій – коли до здивованої землі повертаються вечірні пахощі, слабке сонячне світло й тепло. Ларюель пришвидшив крок. «І нехай тебе вразить, наскільки ця любов нерозважлива, сліпа, божевільна чи нежива, долю не зміниш твоїми порівняннями. *Tonnerre de dieu...* [14 – Грім небесний (фр.).]» Неможливо втамувати жагу визначенням любові, що з'явилась надто пізно.

Місто залишилося праворуч від Ларюеля, який повільно спускався з пагорба вниз, відколи покинув готель. Понад деревами за палацом Кортеса виднілось оглядове колесо, встановлене на площі Куаунауака; Ларюелю здалося, що він чує людський сміх з яскравих кабінок колеса і той самий натхненний спів, що поступово затихав під поривами вітру. Натомість долинула якась меланхолійна американська мелодія, схожа на «Сент-Луїс блюз». Вітер

доносив музику хвилями ледь вловимого бурмотіння, що не розбивались, а просто гупали у стіни та вежі передмістя, а тоді зі стогоном відкочувалися назад. Нарешті Ларюель опинився на стежці, що вела повз броварню до шляху на Томалін, і вийшов на дорогу до Алькапансінго, по якій саме мчав автомобіль. Ларюель відвернувся, очікуючи, поки вляжеться курява, і пригадав, як вони з Івонн та Консулом ганяли вздовж берега мексиканського озера, що колись було кратером велетенського вулкана; знову побачив перед собою нечіткий від пилюки обрій та автобуси, що її здимали; здригнувся від згадки про молодих хлопців, що стояли на причепах вантажівок, повернувшись до страхітливої смерті обличчями, обмотаними для захисту від пилу. У цьому видовищі Ларюель завжди вбачав щось величне, якийсь символ майбутнього, до якого так старанно готувався цей героїчний народ, адже по всій Мексиці можна було спостерігати молодих будівельників, які стояли на краєчку вантажівки, поки та з ревом неслася по дорозі, стояли рівно і твердо, широко розставивши ноги, на яких відчайдушно тріпотіли штани. Щось особливе було і в сонячному сяйві на круглих пагорбах, і в наближенні поодиноких вихорів, що вкривали високі береги озера пилом, немов заливні дощі острівну землю. Консул, чий старий будинок Ларюель зараз вирізнив на схилі за стрімким рівчаком, теж здавався досить щасливим, блукаючи Чолулою серед її трьохсот шести церков та двох цирулень – «Туалет» і «Гарем» – і видираючись на руїни піраміди, яку гордо іменував «справжньою Вавилонською вежею». Як майстерно він приховував вавилонське стовпотворіння своїх думок!

Крізь хмару куряви до Ларюеля наближалися двоє індіанців, одягнених у лахміття, які сперечалися з бездоганною зосередженістю університетських професорів, що прогулюються подвір'ями Сорбонни в літніх сутінках. Їхні голоси звучали неймовірно благородно, а забруднені руки жестикулювали витончено та делікатно. Свою величну ходу вони, очевидно, успадкували від правителів ацтеків, а темні різьблені обличчя – від юкатекських руїн.

– Справжній п'яниця...

– Дивовижно, дивовижно...

– Так, друже, абсолютно беззмистовне життя...

– Ясна річ...

– Жодних сумнівів!

– Добраніч.

– Добраніч.

Вони попрямували далі назустріч сутінкам. Оглядове колесо зникло з поля зору; музика та гамір, що доносилися з ярмарку, тимчасово затихли. Ларюель поглянув на захід: старий лицар із тенісною ракеткою замість щита й ліхтариком у кишені замість списа, він мріяв про битви, що їх пережила його душа, щоби дістатися сюди. Він збирався звернути праворуч іншою стежкою, що вела повз зразкову ферму, на якій випасали коней «Казино де ла Сельва», прямісінько до його вулиці – кал'є Нікарагуа. Але, піддавшись раптовому поштовху, рушив ліворуч вздовж дороги, що пролягала біля в'язниці. Ларюель відчув незбагненне прагнення попрощатися з руїнами палацу Максиміліана у свій останній вечір тут.

Із півдня, від узбережжя Тихого океану, мов величезний архангел, насувалася чорна гроза. І все ж навіть буря приховує в собі своєрідний спокій... Пристрасть до Івонн (не мало значення, наскільки гарною акторкою вона була, – він широко казав, що вона чудово впишеться в будь-який його фільм) дивним чином нагадала йому про те, як він уперше, блукаючи

наодинці лугами Сен-Пре – сонного французького селища серед затонів, загат і закинутих сірих водяних млинів, де він оселився, – побачив гострі шпилі Шартрського собору, що плавно і безмежно красиво виростили до сонця над покошеними полями, вкритими квітами, побачив так, як їх бачили пілігрими, що за багато століть до нього проходили цими полями. Це кохання колись давно подарувало йому короточасне умиротворення, дивовижно схоже на чари самого Шартра, у якому Ларюель полюбив кожен провулок і кафе, звідки він милувався собором, що безперестанно борознив хмари, і ці чари не міг розвіяти навіть той факт, що він безбожно набрався боргів. Ларюель швидко простував до палацу. Навіть каяття через скрутне становище, у якому опинився Консул, не змогло зруйнувати такі ж чари п'ятнадцяти років по тому тут, у Куаунауаці. Із цього приводу Ларюель міркував, що не каяття возз'єднало їх із Консулом на деякий час навіть після того, як Івонн пішла, а, можливо, часткове прагнення до цього примарного затишку, що міг задовольнити не більше, ніж кусання хворим зубом, прагнення позбутися цієї мовчазної взаємної згоди прикидатися, наче Івонн досі тут.

О, всього цього, здавалося, було достатньо, щоби відгородитись від Куаунауака цілою землею кулею! Проте жоден із них так не вчинив. І тепер Ларюель відчував, як цей тягар тисне на нього ззовні, неначе перенісшись якимось дивом до цих таємничих пурпурових гір навколо нього, що приховували срібні штольні; тихі, відсторонені й такі близькі водночас, ці гори намагалися фізично втримати його тут своєю меланхолійною силою, зваливши на нього гніт багатьох речей, але передусім печалі.

Ларюель пройшов полем повз вицвілий синій «форд», загнаний під живу огорожу на схилі, під передні колеса якого підклали дві цеглини, щоб раптово не скотився. «Чого ти чекаєш?» – хотілось запитати Ларюеля в напіврозваленого автомобіля, із яким він раптово відчув якусь спорідненість, проймавшись співчуттям до цього понівеченого старого корпусу.

«Любий, чому я пішла? Чому ти дозволив мені?» Ці слова на листівці від Івонн, отриманій надто пізно, адресувалися не Ларюелю, але цю листівку Консул підступно запхав під його подушку, напевно, тоді, останнього ранку – хоча хто може точно знати, коли саме? – наче розрахував усе наперед і знав, що Ларюель знайде її безпосередньо тоді, коли ошелешений Г'ю зателефонує з Паріана. Паріана!

Праворуч від нього височіли стіни в'язниці. На ледь видимій над ними сторожовій вежі стояли двоє поліціантів і видивлялись у біноклі на схід та захід. Ларюель перейшов мостом через річку і навпростець перетнув простору галявину серед лісів, очевидно, відведену під ботанічний сад. Із південного сходу налетіла зграя птахів – невеликих, але довгих, чорних і потворних, чимось схожих на комах і чимось на круків, з довгими незграбними хвостами. Вони летіли додому важко, хвилеподібно, з підстрибом, порушуючи спокій сутінків гарячковими змахами крил; щовечора вони так поспішали на нічліг до ясеневих дерев, що до настання ночі все гуло від їхнього невпинного механічного скреготу. У хаотичному русі гідка зграя промайнула повз і затихла. Коли Ларюель дістався палацу, сонце вже сіло.

Попри свою ширю любов до цього місця, він одразу пошкодував, що прийшов. Напівосвітлені рожеві розбиті колони наче чекали, щоб обвалитись на нього, а басейн, вкритий зеленим мулом і з відірваними східцями, що висіли на одному заіржавілому кріпленні, – щоби зімкнутись над його головою. Зруйнована затхла каплиця, поросла бур'яном; стіни, що осипалися, вкрилися плямами від сечі і стали прихистком для скорпіонів; зруйновані балки, сумні орнаменти на арках, слизькі сходи, забруднені випорожненнями, – це місце, у якому колись розквітало кохання, нагадувало

нічне жахиття. Ларюель втомився від жахить. «Франція, навіть під личиною Австрії, не повинна переміщуватись у Мексику», – подумав він. Відолашний Максиміліан не зазнав щастя у своїх палацах. І чому інший злочасний замок у Триєсті також назвали Мірамар – замок, де Шарлотта збожеволіла і всі, хто в ньому жив, від імператриці Єлизавети Австрійської до ерцгерцога Фердинанда, загинули насильницькою смертю? І все ж як вони, напевно, любили свою землю, ці двоє самотніх вигнанців – простих людських істот, які несвідомо цінували свій Едем, що перед самісіньким їхнім носом почав перетворюватись на в'язницю і тхнути пивом, поки від їхньої величі не залишилась тільки трагедія. Привиди, привиди точно жили тут, як і в «Казино». Серед них і той, хто казав: «Нам судилося прибути сюди, Шарлотто. Поглянь на цю величну провінцію, на її пагорби, долини, вулкани неймовірної краси. Подумати тільки, це все наше! Живімо ж порядно і змістовно, щоби бути гідними цього місця!» І ті, що постійно сварилися: «Ні, ти любив себе і свої біди більше, ніж мене. Ти навмисно влаштував усе». – «Я?» – «Тебе завжди оточували люди, які турбувалися про тебе й любили тебе, використовували чи вели тебе за собою. Ти слухав усіх, крім мене, єдиної, хто справді тебе кохала». – «Це не так, я завжди любив лише тебе». – «Завжди? Ти любив лише себе». – «Ні, тебе, тільки тебе, будь ласка, повір мені: ти мусиш пам'ятати, як ми завжди збиралися в Мексику. Пам'ятаєш? Так, ти маєш рацію. Ти була моїм єдиним шансом на щастя. Більше такого ніколи не трапилося». На цьому моменті вони вибухали плачем, стоячи поруч.

Проте голос, що вчувався Ларюелю в палаці, належав не Максиміліану, а Консулу. З полегшенням діставшись своєї вулиці, Ларюель пригадав той день, коли побачив на ній Івонн в обіймах Консула. Це трапилося невдовзі після їхнього прибуття до Мексики; наскільки інакшим палац здавався тоді! Вітер затих. Ларюель сповільнив крок, розстібнув свій англійський твідовий піджак, придбаний, утім, у брендовому магазині «High Life» у Мехіко, і розв'язав синій у горошок шарф. Вечір справляв гнітюче враження. А яка тиша: жодного звуку не долинали тепер до нього. Нічого, окрім човгання його власних підшов. Навколо – жодної душі. Ларюелю трохи муляли штани. Він сильно погладшав, причому вже тут, у Мексиці, і, можливо, то була одна з тих безглузвих причин, через які тут інколи пускали в хід зброю, але газети про це навіть не згадували. Ларюель кумедно змахнув своєю ракеткою, наче для подачі, але забув, що вона надто важка у чохлі. Він проминув ферму, будинки, поля і пагорби, закутані в тінь сутінків, що швидко згущувалися. Оглядове колесо знову з'явилося в полі зору, тобто його верхівка, яскраво запалало над пагорбом майже навпроти Ларюеля, а тоді над ним здійнялися дерева. Дорога, жакливо нерівна і всіяна ямами, стрімко пішла вниз; Ларюель наблизився до невеличкого містка через barranca – глибоку ущелину. Зупинився посередині, підпалив нову цигарку від тієї, що тримав у роті, і перекинувся через поручень, видивляючись униз. Було надто темно, щоби розгледіти дно ущелини, але на ньому ховались і завершеність, і роздрібненість. Куаунауак у цьому сенсі уособлював сам час: куди не поглянь, усюди на тебе чекає безодня. Притулок стерв'ятників і міського Молоха! За стародавньою священною легендою, народженою біля іншого моря, коли Христа розіп'яли, земля розверзлася по всій тій місцевості, хоча такий збіг навряд чи тоді когось здивував. Саме на цьому містку Консул колись запропонував Ларюелю створити фільм про Атлантиду. Перекинувшись, як оце зараз Ларюель, п'яний, але зібраний, раціональний, дещо дратівливий і нетерплячий, – це був один із тих випадків, коли він напивався до протверезіння, – Консул говорив про духа безодні, божество бурі на ім'я Хуракан, яке, «вочевидь, слугувало посередником у взаєминах між протилежними сторонами Атлантичного океану». Що він мав цим на увазі, невідомо.

Однак це було не вперше, коли вони з Консулом стояли, вдивляючись у безодню. Адже тоді, багато років тому, існувала «Преісподня» – і як можна

було забути про неї чи про те, що їхня зустріч там якимось незрозумілим чином була пов'язана з пізнішою – у палаці Максиміліана? Чи дійсно було дивовижним відкриття, що Консул, друг його дитинства з Англії (Ларюель навряд чи зміг би назвати його шкільним товаришем), якого він не бачив майже чверть століття, мешкав у Мексиці на одній вулиці з ним уже шість тижнів без його відома? Мабуть, ні. Мабуть, це був лише один із тих безглузвих збігів, що їх можна було б охарактеризувати як «улюблену забавку богів». Але наскільки яскраво знову постав у його уяві образ далеких канікул, проведених на узбережжі Англії!

Ларюель народився в містечку Лангвіон у департаменті Мозель, але згодом його батько, заможний філателіст, який плекав особливі захоплення, переїхав до Парижу, і в дитинстві Ларюель зазвичай проводив літні канікули з батьками в Нормандії. Муніципалітет Курсель у департаменті Кальвадос, що на протоці Ла-Манш, був далеко не фешенебельним курортом. У ньому розташувалися лише декілька обшарпаних вітром пансіонів, а вздовж берега холодного моря на багато кілометрів простягалися безлюдні піщані дюни. Однак саме сюди спекотного літа 1911 року приїхала родина відомого англійського поета Авраама Таскерсона і привезла із собою маленького дивного сироту англо-індійського походження; це замислене п'ятнадцятирічне створіння, сором'язливе й водночас на диво самостійне, писало вірші (до чого його, вочевидь, заохочував старий Таскерсон, сидючи вдома) і часом заходилося плачем, якщо в його присутності вимовляли слова «мама» чи «тато». Жак, приблизно одного віку з ним, відчував до сироти незбагненну симпатію і досить часто бачив його, оскільки інші шестеро хлопців у родині, які були старшими і, здавалося, більш суворого виховання, хоча й доводилися юному Джеффри Ферміну непрямими родичами, гуртувалися між собою і залишали його на самоті. Жак із Джеффри гуляли вдвох уздовж берега, прихопивши із собою декілька старих ключок, привезених з Англії, і гутаперчевих м'ячів для гольфу, які вони урочисто закинули в море в день від'їзду. Джеффри отримав від нього прізвисько «Старий». Матінка Ларюеля теж любила його й називала «чарівним юним поетом з Англії», а місіс Таскерсон припав до душі його приятель-француз. Наприкінці Таскерсони запросили Жака провести вересень в Англії, де Джеффри перебуватиме до початку нового шкільного семестру. Батько Жака планував відправити сина на навчання в англійську школу до повноліття, а тому погодився. Він був у захваті від виправки і мужніх манер Таскерсонових синів... Ось так Ларюель опинився в Лісоу.

Це було щось на зразок дорослої, більш цивілізованої версії Курселя на північно-західному березі Англії. Таскерсони проживали в зручному будинку із садом, що межував із прекрасним полем для гольфу, розташованим на схилах біля моря.

Точніше, того, що таким видавалося: насправді це було гирло ріки завширшки близько семи миль, а на заході, де починалося справжнє море, здіймалися білі гребені хвиль. Вельські гори, чорні та хмарно-похмурі, простягалися за рікою, і вряди-годи на них траплялися засніжені вершини, що нагадували Джеффу про Індію. Упродовж робочого тижня, коли їм дозволялося грати в гольф, поле було безлюдним, і потіпані жовті маки тріпотіли серед колючої морської трави. На узбережжі можна було побачити рештки прадавнього лісу з потворними чорними пеньками, і трохи далі – покинутий старий приземкуватий маяк. У гирлі розташувався острів, на якому чорною квіткою мерехтів вітряк; під час відпливу туди можна було дістатися верхи на віслюку. Низько над горизонтом виснув дим каботажних суден, що прибували з Ліверпуля. Тут панувало відчуття простору й порожнечі. Тільки вихідні дещо псували загальну картину: попри те, що сезон завершувався і сірі готелі-санаторії вздовж набережної поступово порожніли, поле для гольфу було напхом напхане ліверпульськими брокерами, які грали четвірками. Від суботнього ранку до вечора неділі злива з м'ячів безперервно бомбардувала дахи. Тоді Жак любляв вийти з Джеффри в

місто, де було так багато гарненьких сміхотливих дівчат, пройтися залитими сонцем вулицями під пронизливим вітром чи подивитися на пляжі одну з вистав про кумедного П'єро. Але найкраще було кататися заливом у чотириметровій яхті, яку вони брали напрокат і якою майстерно керував Джеффі.

Як і в Курселі, тут вони з Джеффі були самі собі господарі. І тепер Жак краще розумів, чому тоді, в Нормандії, так рідко бачив братів Таскерсонів. Ті хлопці не мали собі рівних у ходьбі. Вони легко проходили двадцять п'ять чи тридцять миль на день. Але – що здавалося ще дивнішим – усі вони, хоча були ще школярами, не мали собі рівних також у пияцтві. Пройшовши зо три милі, вони встигали зупинитись у стількох же пабах і випити в кожному по пів пінти або й пінту міцного пива. Навіть наймолодший із них, якому не виповнилося ще й п'ятнадцяти, за день випивав щонайменше три літри. І коли когось із них нудило, це лише звільняло місце для нової порції. Ні Жак, який мав слабкий шлунок (хоч і звик до невеличких порцій вина вдома), ні Джеффі, який не любляв смаку пива і до того ж відвідував сувору консервативну християнську школу, не могли витримати такі середньовічні темпи. Але насправді вся сім'я пила понад міру. Її глава, грубувато-добродушний Таскерсон, нещодавно втратив єдиного сина, який хоч на дешицю успадкував його літературний талант, і вечорами сидів замислений у своєму кабінеті і цмулив година за годиною – із котами на колінах і вечірньою газетою в руках, що шелестіла, начебто засуджуючи решту його синів, які так само годинами пили в ідальні. Місіс Таскерсон вдома мала вигляд геть іншої жінки – можливо, не відчуваючи потреби справляти гарне враження, – і сиділа із синами, її миловидне обличчя заливалося рум'янцем і водночас несхваленням, та все ж вона бадьоро спожувала всіх гамузом.

Насправді хлопці легко давали їй фору, але ніхто ніколи не бачив, щоби вони, похитуючись, вешталися вулицями. Для них було свого роду справою честі – мати то тверезіший вигляд, що більше вони випили. Як правило, вони трималися бездоганно рівно, розправивши плечі й дивлячись прямо, як гвардійці в строю, хіба що наприкінці дня дещо уповільнювали крок і починали рухатися тією самою «прямою, впевненою ходою», що так вразила батька Ларжеля. При цьому нерідко траплялося, що вранці всю сім'ю можна було заскочити сплячими на підлозі в ідальні. Але ніхто від цього не почувався погано, а навіть якщо й почувався, міг навідатися до комори, переповненої барильцями з пивом, і націдити собі кухоль-другий. Здорові та дужі, хлопці їли зі звірячим апетитом. Вони поглинали в жажливих обсягах підсмажені баранячі шлуки й чорні кров'яні пудинги – суміш різних видів неістівного м'яса з вівсянкою, розраховану, як побоювався Жак, хоча б частково й на нього (це ж «будинг», ти що, не знаєш?), поки Старий, якого часто називали в розмові «той Фермін», сидів сором'язливо, мов не у своїй тарілці, навіть не пригубивши зі свого кухля гіркого світлого пива і намагаючись підтримувати розмову з містером Таскерсоном.

На перший погляд було важко зрозуміти, як «той Фермін» уживався з такою не схожою на нього родиною. У нього з хлопцями не було нічого спільного – вони навіть ходили в різні школи. Проте нескладно було здогадатися, що родичі, які відіслали його туди, мали виключно добрі наміри. Джеффі завжди «з головою занурявся у книжки», тож «дядько Авраам», що писав вірші в релігійному дусі, мав стати «саме тим, хто допоможе йому». Водночас вони, певно, так само мало знали про синів Таскерсона, як і сім'я Жака, і вважали: якщо ці чудові хлопці виграють усі спортивні та мовні призи у шкільних змаганнях, вони точно допоможуть бідлашному Джеффі побороти сором'язливість і постійні спогади про батька та Індію. Серце Жака прихилилося до бідлашного Старого. Його мати померла в Кашмірі, коли він був ще малим, а минулого року його батько, який одружився знову, просто безслідно зник. Ніхто в Кашмірі чи будь-де ще не знав, що з ним сталося. Одного дня він піднявся в Гімалаї та не

повернувся, залишивши Джеффі у Шрінагарі з мачухою і зведеним братом Г'ю, тоді ще зовсім немовлям. Потім, ніби цього було недостатньо, померла й мачуха, залишивши двох дітей самих в Індії.

Бідолашний Старий! Попри дивакуватість, його завжди зворушувало найменше добро, яке робилося для нього, – і навіть звертання «той Фермін». Ларюель відчував, що Джеффі був по-своєму відданий Таскерсонам і готовий захищати їх ціною власного життя. Його безпорадність і водночас відданість могли обеззброїти будь-кого. Та зрештою, і самі юні Таскерсони теж старалися, хай навіть у своїй грубуватій англійській манері, не залишати його в біді і проявляти співчуття. Вони не були винні в тому, що він не міг випити сім пінт за чотирнадцять хвилин чи пройти п'ятнадцять миль, не падаючи від втоми. Частково завдяки їм Жак опинився тут, аби скласти Джеффі компанію. І частково їм, напевно, таки вдалося змусити його подолати свою сором'язливість: від Таскерсонів Старий навчився (і згодом навчив Жака) англійського мистецтва «знімати дівчат».

Удвох вони, прогулюючись уздовж набережної, співали безглузду пісеньку П'єро, переважно з французьким акцентом, як у Жака:

Ми всі крокуем хитко, хитко,

Говоримо так швидко-швидко,

На кожному з нас є краватка

Навколо – гарненькі дівчатка.

Співаємо веселу пісню

Аж поки не прийде світанок,

І нам від того так радісно

Бо скоро буде ранок.[15 – Оригінал – англійська пісня «The Wiggly Wobbly Walk». (Тут і далі віршовані фрагменти в перекладі А. Кулінської.)]

Після цього потрібно було гукнути «Привіт!» навздогін дівчині, яка обернулася, як тобі здавалося, із захопленням. Якщо ти не помилився, то після заходу сонця ти вів її на прогулянку до поля для гольфу, на якому, як казали Таскерсони, було «де насидітися», а саме – в головних бункерах[16 – Пастки на полі для гольфу, що ускладнюють гру. Бункер, фервей, грін – ігрові терміни.] і рівчаках між піщаними дюнами. Зазвичай бункери були цілком засипані піском, але глибокі та захищені від вітру; найглибший називався «Преісподня». Ця підступна загроза, що її боялися всі гравці, знаходилася поблизу оселі Таскерсонів, посередині схилу восьмого фервею. Певною мірою бункер охороняв грін, щоправда, на значній відстані, адже розташовувався нижче за нього й дещо лівіше. Прієра з'яяла в такому місці, що туди потрапляв третій удар обдарованого від природи гравця на кшталт Джеффі чи п'ятнадцятий – невмілого, як Жак. Останній зі Старим часто вирішували, що «Преісподня» – чудове місце, куди можна відвести дівчину, хоча хай би куди ти її відвів, нічого серйозного там не відбувалося. Уся суть завдання полягала в тому, щоби «закадрити» невинне створіння. Із часом Старий, який був, м'яко кажучи, незайманим, і Жак, який прикидався не таким, узяли собі за звичку чіплятись до дівчат на набережній, приводити їх на поле, там розділялись і зустрічатись пізніше. Цим вони займались у Таскерсонів на диво стабільно.

Ларюель досі не знав, чому вони не порозумілися стосовно того, що трапилося в «Преісподній». Він точно не збирався підглядати за Джеффі. Так вийшло, що йому стало нудно з дівчиною, і вони вдвох рухалися через

восьмий фервей у напрямку Лісоу-Драйв, коли їх обох змусили насторожитися голоси, що доносилися з бункера. А далі під місячним світлом перед ними розгорнулася дивна сцена, від якої ні Жак, ні його супутниця не могли відвести очей. Ларюель поклався би відійти, але обое, не розуміючи цілком, що відбувається в «Преісподній», не могли стримати сміх. Цікаво, що Ларюель не пам'ятав, хто що казав, – лише вираз обличчя Джеффі у сьайві місяця і те, як гротескно незграбно його партнерка звелася на ноги, після чого Жак із Джеффі поводитися підкреслено незворушно. Уся четвірка рушила до таверни з дивною назвою «Ситуація змінилася». Це було, без сумніву, вперше, коли Консул зайшов у бар із власної ініціативи; він голосно замовив віскі «Джонні Вокер», офіціант за наказом власника закладу відмовився їх обслуговувати як неповнолітніх і видворив геть.

На жаль, їхня дружба не пережила цих двох сумних, хоча, безумовно, доленосних розчарувань. Тим часом батько Ларюеля відмовився від ідеї відправити його до англійської школи. Решта канікул спливла в самотності та дощах, що налетіли після рівнодення. Прощання в Ліверпулі було сумним і тоскним, як і подорож через Дувр додому, до Кале – самотня, мов життя торговця цибулею...

Ларюель випростався, раптово відчувши рух поблизу, і зійшов зі шляху вершника, який мчав уздовж краю мосту. Темрява впала, наче дім Ашерів[17 – Мається на увазі новела Едгара Аллана По «Падіння дому Ашерів»]. Кінь раптом зупинився, кліпаючи очима від світла автомобільних фар – явища, рідкісного для цієї вулиці. Автомобіль наближався з боку центру міста, перекочуючись на вибоїнах, мов корабель на хвилях. Вершник був настільки п'яний, що буквально розпластався на коні, загубивши стремена, його ноги метлялися самі по собі; він ледве тримав поводи і хапався за луку сідла, щоб утримати рівновагу. Кінь звився дибки – дико й виклично, ніби водночас боявся і зневажав свого наїзника, – і кулею ринув назустріч машині. Вершник спершу, здавалося, почав падати назад, але дивом утримався, відхилився вбік, мов циркач-фокусник, вирівнявся в сідлі, зісковзнув з нього, знову завалився назад – і щоразу йому вдавалося не впасти завдяки поводам, а не сідлу. Він тримав їх в одній руці, так і не знайшовши ногами стремена, і люто лупив коня по боках своїм довгим вигнутим мачете, який вихопив із піхов. Тим часом фари освітили постаті цілої сім'ї: чоловік із жінкою в жалобному одязі та двоє чепурних дітей спускалися схилом. Жінка відтягнула дітей на край дороги, коли кінь промчав повз них, а чоловік завмер біля кювету. Автомобіль пригальмував, пригасив фари, щоби не засліпити вершника, наблизився до Ларюеля і переїхав через міст позаду нього. Це була потужна машина американського виробництва, що глибоко просідала, підстрибуючи на ямах, але її двигун працював ледве чути; здалеку лунав тільки цокіт підков коня, який галопом нісся вгору по погано освітленій кальє Нікарагуа, повз будинок Консула, де світилося вікно, якого Ларюель не хотів бачити, – адже коли Адам покинув рай, світло в його оселі горіло ще довго, а входу йому туди більше не було, – повз школу й те місце, де він зустрів Івонн разом із Г'ю та Джеффі; Ларюель уявляв, як вершник, не зупиняючись, пролетить біля його будинку, де купю лежать досі наполовину спаковані валізи, поверне за ріг на кальє Тьерра дель Фуего і мчатиме далі містом із палаючими дикими очима, наче назустріч власній смерті. І цим видінням, раптово усвідомив він, цим маніакальним видовищем безглуздої, але не зовсім неконтрольованої гонитви, що майже вселяла захоплення, цим туманним образом теж був Консул.

Ларюель зійшов на пагорб і зупинився, втомлений, серед міста, поблизу головної площі, проте не став видиратися по кальє Нікарагуа. Щоб обійти свій дім, він зрізав шлях ліворуч за школою – розбитою стежкою, що вела колом до площі. Люди із цікавістю позирали на нього, поки він неквапно спускався бульваром Авеніда де ла Революсьйон зі своєю тенісною ракеткою. Ця вулиця простягалася досить далеко і вела назад, до американізованої

траси та «Казино де ла Сельва». Ларюель усміхнувся: цієї химерною орбітою він міг без кінця кружляти навколо свого будинку. Позаду вирував ярмарок, який він навіть не роздивився. Місто сяяло кольорами навіть увечері, сліпучо освітлене, але тільки місцями, наче це були вогні суден у гавані. Хиткі тіні танцювали на тротуарах. Поодинокі дерева в тіні здавалися вкритими вугільною сажею, їхні гілки хилилися під цією уявною вагою. Маленький автобус знову прогуркотів повз нього, тепер у зворотному напрямку, щосили гальмуючи на крутому схилі, без увімкнених задніх ліхтарів. Останній автобус до Томаліна. Ларюель пройшов повз вікна доктора Віхілья, де іспанською мовою повідомлялося: «Доктор Артуро Діас Віхіль, хірург-акушер, факультет військово-медичної вищої школи в Мехіко, спеціалізація: дитячі захворювання (психічні розлади)» – наскільки ввічливий і солідний вигляд мав цей напис у порівнянні з тими, що траплялися в туалетах! І далі: «Години консультацій: із 12 до 14 і з 16 до 19». «Трохи перебільшив», – подумав Ларюель. Повз нього пробігли хлопчики-газетарі, котрі продавали «Quauhnahuac Nuevo» – газету, що підтримувала країни Осі й видавалася, як казали, тим огидним профашистським рухом «Union Militar». «Французький літак-винишувач збив німецький. Робітники Австралії закликають до миру». «Бажаєте мати елегантний вигляд і вдягатися за останньою модою Європи та Америки?» – запитував плакат у вітрині магазину.

Ларюель простував схилом далі. Біля казарм чатували двоє вартових у французьких армійських шоломах та фіолетових уніформах, збляклих до сірого й перетягнутих зеленими портупеями. Ларюель перейшов вулицю. Наблизившись до кінотеатру, він відчув, що все не так, як має бути: у повітрі витало якесь дивне неприродне збудження, подібне до лихоманки. Чомусь відчутно похолодало. Кінотеатр був темний, наче цього вечора в ньому нічого не показували. З іншого боку будівлі велика група людей – не черга, а, вочевидь, глядачі, які вже встигли висипати з будівлі, – стояла на тротуарі під балюстрадою і прислухалася до гучномовця, закріпленого на фургоні, що пронизливо вивергав марш газети «Washington Post». Раптом прогуркотів грім і згасли вуличні ліхтарі. Отже, світло в кінотеатрі вимкнулося ще раніше. «Зараз хлине дощ», – подумав Ларюель, але його бажання змкнути кудись поділося. Він засунув ракетку під полу піджака й побіг. Вулицю миттєво охопив вітер, здіймаючи старі газети й задуваючи гасові лампи біля дверей хлібних крамничок; небо над готелем навпроти кінотеатру лютю прокреслила блискавка, супроводжувана ще одним ударом грому. Зусібіч стогнав вітер, і люди зі сміхом тікали, щоби сховатися. Ларюель чув, як грім струснув гори за його спиною. Він добіг до кінотеатру саме вчасно: почалася справжня злива. Ларюель стояв, засапавшись, під захистом навісу біля входу, що, однак, більше нагадував вхід до якогось темного східного базару чи ринку. Там уже скупчилися селяни з кошиками. Каса тимчасово залишалася порожньою і з прочиненими дверима, у які панічно намагалася встроїтися якась курка. Усі присутні запалювали ліхтарики або сірники. Фургон із гучномовцем рушив й одразу зник за пеленою дощу. На афіші значилося: «Руки Орлака. О 18:00 та о 20:30. У головній ролі – Пітер Лорре».

Знову спалахнули вуличні ліхтарі, але театр залишився в темряві. Ларюель намацав сигарету. «Руки Орлака»... Якимось блискавично ця афіша повернула його в минуле кінематографу і власні студентські часи – часи «Празького студента», Роберта Віне, Вернера Крауса і Карла Груне, часи кінокомпанії «UFA», коли переможена Німеччина завойовувала повагу культурного світу завдяки кінокартинам, що вона створювала. От тільки тоді Орлака грав Конрад Фейдт. Дивно, але саме цей фільм у своїй первісній версії був ненабагато кращим за поточний – хирлявий продукт Голлівуду, який він бачив декілька років тому в Мехіко чи, можливо (Ларюель роззирнувся), у цьому самому театрі. Це не було чимось неможливим. Але, наскільки він пам'ятав, навіть Пітеру Лорре не вдалося врятувати картину, і Ларюель не хотів переглядати її знову. Але ж яку заплутану, нескінченну історію вона

розповідала, історію жорстокості та святості, і тепер цей плакат із зображенням убивці Орлака висів просто над ним! Митець з руками вбивці – це був таємний ключ до розуміння цілої епохи. Адже це сама Німеччина у жахливому образі з політичної карикатури нависала над ним. А може, це був, як незатишно підказувала Ларюелю жвава уява, він сам?

Перед ним несподівано опинився сеньйор Бустаменте, директор кінотеатру, прикриваючи долонею сірник для сигарети Ларюеля, – з такою ж блискавично швидкою, хаотично-незграбною люб'язністю, як доктор Віхіль і взагалі всі латино-американці. Його волосся, без жодних слідів дощу і наче повністю відлаковане, а також важкий аромат парфумів, який він поширював навколо себе, свідчили про щоденні візити до циркульні. Він був бездоганно вдягнений у чорний сюртук і штани у смужку і незмінно коректний, як і більшість мексиканців цього типу, незалежно від землетрусів і громових стріл. Він відкинув сірник тим жестом, що водночас мав означати і привітання, щоби не витратити дарма рухів.

– Ходімо вип'ємо, – запропонував він.

– Дощовий сезон тримається до останнього, – усміхнувся Ларюель, працюючи ліктями, аби проштовхнутися в маленький бар, що межував із кінотеатром, але був розташований в окремій прибудові.

Цей бар, відомий як «Cerveceria XX», був тим самим «нашим місцем», за висловом доктора Віхілья. Він освітлювався свічками, встромленими у пляшки на стійці та декількох столиках уздовж стін. Усі столики були зайняті.

– А бодай ім!.. – пробурмотів директор під ніс, роззираючись навколо; вони всілися на краю барної стійки, де знайшлося місце на двох. – Мені дуже шкода, що електрика не функціонує, драти перегоріли. Трясця їхній матері. Кожного божого тижня щось стається зі світлом. Минулого разу було значно гірше, абсолютно жахливо. Ви ж знаєте, до нас приїжджала трупа з Панама-Сіті, яка хотіла виступити із шоу в Мексиці...

– Ви не проти, якщо я дозволю собі...

– Ні, hombre[18 – Чоловіче (ісп.)], – засміявся той.

Ларюель запитав сеньйора Бустаменте, якому нарешті вдалося привернути увагу бармена, чи той уже бачив фільм про Орлака раніше і чи вдалося повернути картині минулу популярність.

– Вам?..

– Текілу, – повагавшись, відповів Ларюель й одразу ж виправився: – Ні, аніс, por favor[19 – Будь ласка (ісп.)], сеньйоре.

– Y una gaseosa[20 – І газовану воду (ісп.)], – додав сеньйор Бустаменте, звертаючись до бармена. – Ні, сеньйоре, – досі замислено мовив він, перебираючи пальцями лацкан майже сухого твідового піджака Ларюеля, – фільм не має популярності. Він просто повернувся на екрани. Останнім часом я показую тут і найсвіжішу кінохроніку: це справді найперші кадри з іспанської громадянської війни, що дійшли сюди.

– Але я бачу, що у вас демонструють і деякі сучасні картини. – Ларюель, відмовившись від щойно запропонованого місця на наступний показ (якщо той відбудеться) в ложі для адміністрації, з легкою іронією кинув поглядом на яскравий плакат, що висів за барною стійкою, із зображенням німецької кінозірки з дещо іспанськими рисами обличчя й підписом: «Дивовижна й чарівна Марія Ландрок, видатна німецька акторка, яку ми незабаром побачимо в новому сенсаційному фільмі».

- Un momentito, se?or[21 - Хвилиночку, сеньйоре (ісп.).]. Con permiso...

Сеньйор Бустаменте вийшов не через двері, звідки вони ввійшли до бару, а через бічний вхід із відсунутою порт'єрою поза стійкою праворуч, що вів просто в кінотеатр. Ларюель отримав нагоду детально роздивитися інтер'єр. Звідти, наче показ ще тривав, долинали гамір галасливих дитлахів і продавців хрусткої картоплі та квасолі по-мексиканськи. Важко було повірити, що більшість людей уже залишили приміщення. Між рядами снували темні тіні дворових псів. Світло не згасло повністю - воно тьмяно миготіло червоно-оранжевими вогниками. На екрані, по якому блукали тіні від ліхтариків, висіло непереконаливе вибачення за «технічний збій»; у ложі для адміністрації одним сірником запалили три сигарети поспіль. У задній частині залу, де під мерехтливим світлом виднівся вихід під написом «Salida», Ларюель угледів сеньйора Бустаменте, який квапився до свого офісу. На вулиці гриміло й лив дощ. Ларюель пригубив розбавленої анісовки, що спершу добряче бадьорила, але потім викликала нудоту. Насправді жодної схожості з абсентом. Але втома відступила, і Ларюель відчув голод. Була вже сьома година. Хоча, напевно, вони з Віхілем повечеряють пізніше у «Gambrinus» або «Charley's Place». Він вибрав з блюдця часточку лимона й автоматично висмоктав, розглядаючи календар, що висів біля загадкової Марії Ландрок і зображав зустріч іспанського конкістадора Кортеса з Монтесумою в Теночтітлані. Унизу було написано: «Останній правитель ацтеків Монтесума та Ернан Кортес, представник іспанської раси, опинилися віч-на-віч: дві раси та дві культури, що досягли високого рівня розвитку, змішуються, щоб утворити основу нашої теперішньої цивілізації». Сеньйор Бустаменте вже повертався, тримаючи в одній руці над людською штовханиною книжку. Ларюель із болісним відчуттям покрутив книжку в руках. Тоді поклав на барну стійку й ковтнув ще анісової.

- Bueno, muchas gracias, se?or[22 - Що ж, дуже дякую, сеньйоре (ісп.).], - промовив він.

- De nada[23 - Нема за що (ісп.).], - відповів Бустаменте притишеним голосом і недбалим, проте красномовним жестом відігнав похмурого привида, що наближався до них із тацею цукерок у вигляді черепів. - Не знаю, як давно вона в мене, може, два чи три роки aqu?[24 - Тому (ісп.).].

Ларюель ще раз глянув на форзац і захопив книжку. Дощ перішив по даху кінотеатру. Минуло вісімнадцять місяців відтоді, як Консул позичив йому цей затертий червоно-коричневий том елизаветинських п'єс. На той час Джеффри з Івонн уже не були разом близько п'яти місяців. Мине ще шість, перш ніж вона повернеться. Вони блукали в саду Консула поміж троянд, кущиків ломикаменю та ще якоїсь рослини із квітами, схожими «на вживаний презерватив», як зазначив Консул, позираючи на нього диявольськи підступно і водночас майже діловито, і тепер здавалося, що той погляд говорив: «Я знаю, Жаку, що, можливо, ти ніколи не повернеш мені цю книжку, але ж я даю її тобі саме тому, що одного дня ти пошкодуєш про це. О, я тобі пробачу, але чи пробачиш ти сам собі? Не просто через те, що не повернув її, а тому, що згодом вона стане символом того, що безповоротно втрачено». Ларюель тоді взяв книжку. Вона була потрібна йому, оскільки вже деякий час він виношував задум повернутися до Франції і створити сучасну кіноверсію історії доктора Фауста з головним героєм на зразок Лева Троцького, - але насправді до цієї миті навіть не відкривав цей том. І хоча Консул згодом декілька разів питав про книжку, Жак згадав про неї лише в той день, коли забув її в кінотеатрі.

Ларюель прислухався до шуму води у стічних жолобах за дверима в дальньому кінці закладу, що виходили на бічну вуличку. Раптовий удар грому струснув будівлю, і від цього звуку покотилася луна, мов каміння зі схилу.

- Знаєте, сеньйоре, - мовив він раптово, - це не моя книжка.

- Знаю, - відповів Бустаменте тихо, майже пошепки. - Я думаю, це належить вашому amigo. - Він зніяковіло кашлянув. - Вашому amigo, тобто тому bicho[25 - Покидьку (ісп.)...]...- Помітивши усмішку Ларюеля, він поквапився виправитись: - Я мав на увазі, тому, синьоокому. - І, наче в того ще були сумніви, про кого йдеться, ушипнув себе за підборіддя і смикнув за уявну бороду. - Ваш amigo, сеньйор Фермін. Консул. Americano.

- Ні, він не американець. - Ларюель спробував трохи підвищити голос. Це було складно, оскільки всі в барі замовкли, і він помітив, що навіть у кінозалі запанувала зацікавлена тиша. На цей час світло повністю вийшло з ладу, і Ларюель витріщився за плече сеньйора Бустаменте в замогильну темряву, пронизувану світлом ліхтариків, наче блискавками. Продавці стишили голоси, діти припинили сміятися і плакати, а глядачі, що залишилися, непорушно і змучено, однак терпляче сиділи перед темним екраном, що раптово засвітився німими гротескними тінями гігантів, списів та птахів, а далі знову згас. Уздовж балкона правого ярусу вишикувалися люди, які не рухалися далі й не спускалися сходами, наче об'ємні темні фризиди, викарбувані на стіні: серйозні вусаті чоловіки, вояки, що чекали на початок показу, щоби хоч на мить побачити закривавлені руки вбивці.

- Ні? - тихо перепитав сеньйор Бустаменте. Він зробив ковток своєї води, теж розглядаючи темний кінозал і, знову замислившись, приміщення бару. - Але ж це правда, що він був консулом? Бо я пам'ятаю, що він багато разів випивав тут, часто без шкарпеток, бідолаха.

Ларюель уривчасто засміявся.

- Так, він був тут британським консулом.

Вони тихо розмовляли іспанською; сеньйор Бустаменте, побідкавшись ще хвилини десять через світло, замовив собі пива, а Ларюель - лимонаду.

Проте йому так і не вдалося охарактеризувати Джеффри цьому добродушному мексиканцю. Слабке світло знову загорілося в театрі та барі, проте сеанс не відновився, і Ларюель залишився сидіти сам за столиком із черговою чаркою анісової. Його шлунок точно постраждає: він ніколи не пив так багато, як цього року. Він сидів непорушно, поклавши поруч книжку елизаветинських п'єс і дивлячись на свою тенісну ракетку, що стояла, спираючись на спинку стільця навпроти, зайнятого ним для доктора Віхілья. Ларюель почувався так, ніби лежав у ванні, із якої вже витекла вся вода, - бездумним і майже мертвим. Якби він пішов додому, то вже давно би склав валізи. Але він навіть не спромігся попрощатись із сеньйором Бустаменте. Позасезонний дощ ще поливав Мексику, і темні води здіймалися, загрожуючи поглинути його власну рятувну вежу на кальє Нікарагуа - безглузду в боротьбі з черговим усесвітнім потопом. Ніч сходження сузір'я Плеяд!.. Але кому насправді є діло до якогось консула? Сеньйор Бустаменте, який був старшим, ніж здавався, ще мав пам'ятати часи правління Порфіріо Діаса - часи, коли у США кожне маленьке містечко вздовж мексиканського кордону мало свого «консула». Тих мексиканських консулів можна було знайти навіть у селах, віддалених від кордону за сотні кілометрів. Від консулів вимагалось одне - сприяти торгівлі між країнами, хіба не так? Але Діас утримував консулів навіть у тих містечках Арізони, що не приносили й десяти доларів прибутку від торгівлі за рік. Звісно, вони були не консулами, а звичайними шпигунами. Сеньйор Бустаменте знав про це, оскільки до революції його батько, ліберал та член радикальної організації Понсіано Арріаги, три місяці відсидів у тюрмі в Дугласі в Арізоні (хоча сам Бустаменте збирався голосувати за іншого революціонера - Хуана Альмасана), за наказом призначеного Діасом

консула. «Хіба ж не розумно припустити, – натякав він без надмірної серйозності, – що сеньйор Фермін такий самий консул – звісно, не мексиканський і не такої породи, як інші, – проте британський консул, який заледве може стверджувати, що дбає про інтереси британської торгівлі в місті, де немає англійців і, відповідно, їхніх інтересів, особливо з огляду на той факт, що Англія розірвала дипломатичні стосунки з Мексикою?»

Загалом сеньйор Бустаменте, як здавалося, був майже впевнений, що Ларюеля водять кругом пальця, а сеньйор Фермін насправді таки шпигун або ж, як він висловився, «павук». Але ніде у світі немає більш гуманних та співчутливих людей, ніж у Мексиці, хай би вони голосували навіть за Альмасана. Сеньйор Бустаменте був готовий співчувати Джеффри навіть як «павуку», співчувати його бідолашній, самотній та знедоленій тремтливій душі, що випивала тут щовечора, покинута дружиною («Проте вона повернулася, – мало не вигукнув Ларюель, – це справжнє диво, але вона повернулася!») і, можливо, якщо взяти до уваги відсутність шкарпеток, навіть своєю державою, і тепер він блукає, простоволосий, desconsolado[26 – Невтішний (ісп.)], згорьований та переслідуваний, навіть не знаючи цього, іншими «павуками»: чоловіком у темних окулярах, якого він приймає за безхатка, «посильним» на іншому боці вулиці, голомозим хлопчиною із сережками, який несамовито розгойдується у скрипучому гамаку, – і всі вони стерегли кожну вулицю та провулок, кожний вхід і ВИХІД; у це вже не повірили би навіть мексиканці («Тому що це неправда», – зауважив Ларюель), але це досі було можливо, як запевнив би батько сеньйора Бустаменте, вони чекають, поки він щось утне, щоб одразу про це дізнатись, і ще той батько запевнив би, що Ларюель не зміг би перетнути кордон, скажімо, у кузові вантажівки для перевезення худоби, без доведення цього до «їхнього» відома в Мехіко і вирішення його долі ще до його прибуття.

Сеньйор Бустаменте не знав Консула достатньо добре, хоч і мав звичку триматися насторожі, але всьому містечку було відомо, який він із вигляду, і він завжди справляв, принаймні протягом останнього року, враження, окрім стабільного стану туу borracho[27 – Дуже п'яний (ісп.)], людини, яка постійно боїться за своє життя. Якось він забіг у кантину «El Bosque», що належала старій удові Грегоріо, вигукуючи щось на кшталт «Sanctuario!»[28 – Притулку! (ісп.)] і що за ним женуться; вдова, перелякана більше, ніж він сам, переховувала його в коморі добрих пів дня. Про це йому розповіла не сама вдова сеньйора Грегоріо, братом якого був садівник сеньйора Бустаменте, а він сам перед своєю смертю, оскільки дружина сеньйора Грегоріо була наполовину англійкою чи американкою і з великими складнощами пояснила ситуацію чоловікові та його брату Бернардіно. І все ж, якщо Консул і був раніше «павуком», то тепер його можна було пробачити. Зрештою, він і сам був simpatico[29 – Тут: співчутливим (ісп.)]. Хіба ж він, Бустаменте, не бачив, як той одного разу віддав усі свої гроші жебракові, затриманому поліцією?

«Але ж Консул не був боягузом», – утрутився тоді Ларюель, можливо, не дуже доречно. Принаймні не настільки, щоби труситися за власне життя. Навпаки, він надзвичайно хоробра людина, мало не герой, який отримав почесну медаль за видатні заслуги перед батьківщиною в останній війні. Попри всі свої вади, у глибині душі він не був злим. Достеменно не знаючи чому, Ларюель відчував, що у Джеффри закладене глибоке прагнення до добра. Але сеньйор Бустаменте й не стверджував, що Консул боягуз. Майже шанобливо він зауважив, що бути боягузом і боятися за життя – це дві різні речі в Мексиці. І що Консул точно не підступний, а «hombre noble»[30 – Благородна людина (ісп.)]. Проте хіба не міг такий характер і список заслуг, перелічений Ларюелем, свідчити про його надзвичайно небезпечну шпигунську діяльність?

Здавалося, не було сенсу намагатися пояснити сеньйорові Бустаменте, що робота бідного Консула була лише шляхом до відступу, що від самого початку він прагнув стати урядовим чиновником в Індії і лише випадково потрапив на дипломатичну службу, де поступово отримував усе більші пониження, аж поки не опинився в Куаунауаці на сміхотворній синекурі, де мав найменше шансів завдати клопоту Британській імперії, у яку він, як підозрював Ларюель, якоюсь частиною свідомості широко вірив.

«Але чому це все трапилося?» – питав себе тепер Ларюель. Quien sabe?[31 – Хто знає? (ісп.).] Він ризикнув замовити ще одну випивку, і з першим же ковтком у його уяві постала картина, можливо, вельми неточна (Ларюель служив в артилерії під час минулої війни і вижив попри те, що деякий час перебував під командуванням Гійома Аполлінера). Абсолютний штиль за курсом, але пароплав «Самаритянин» чомусь сильно відхилився на північ. Як для судна, що прямувало із Шанхая до Ньюкасла, міста в австралійському штаті Новий Південний Вельс, навантажене стибієм, ртуттю та вольфрамом, воно вже досить тривалий час рухалося якимось дивно. Чому, наприклад, воно вийшло в Тихий океан із протоки Бунго на південь від японського острова Сікоку, а не зі Східнокитайського моря? Уже багато днів судно, наче загублена вівця на безкрайніх зелених водних просторах, блукало неподалік від берегів різних екзотичних островів, що лежали далеко від його маршруту. Десь поміж островами Фарайон-де-Пахарос і Ефросин-Рок був уперше помічений перископ і пролунала команда «Повний назад!». Коли ж субмарина спливла, пароплав ліг у дрейф. «Самаритянин», беззбройний торговий транспорт, намагався уникнути сутички. Однак ще до того, як абордажна команда із субмарини наблизилася до пароплава, змінив свої наміри. Наче за помахом чарівної палички, вівця перетворилася на вогнедишного дракона. Підводний човен навіть не мав часу на занурення. Його екіпаж захопили в полон. Утративши капітана під час цього зіткнення, «Самаритянин» рушив далі, залишивши субмарину безпорадно догорати, тож вона тліла й диміла, наче цигарка над безмежною гладдю Тихого океану.

У межах своїх повноважень, не дуже зрозумілих Ларюелю, – адже Джеффрі ніколи не служив у торговому флоті, а був лейтенантом військово-морських сил, до яких потрапив через яхт-клуб і службу на рятувальному судні, а може, вже й лейтенант-командером, хтосьна, – він був значною мірою відповідальний за цю витівку. І за неї або через пов'язану із цією операцією хоробрість він отримав британський орден «За бойові заслуги» чи ще якийсь почесний хрест.

Але в цьому всьому була, схоже, якась заковика. Хоча екіпаж субмарини був цілком взятий у полон, коли «Самаритянин» (це була лише одна з назв цього судна, яку Консул, утім, полюбляв найбільше) зайшов у порт, жодного з полонених загадковим чином не виявилось на борту. Щось трапилося з тими німецькими офіцерами, і це «щось» не було приводом для гордості. Подейкували, що їх самовільно викрали кочегари «Самаритянина» і спалили живцем у топці.

Ларюель обміркував цей випадок. Консул любив Англію і в молодості міг – що, насправді, малоімовірно, позаяк у ті часи це було прерогативою радше тих, хто відсиджувався в тилу, – запалитися ненавистю до ворога. Водночас він був людиною честі, і, мабуть, ніхто би ні на хвилину не подумав, що він міг наказати кочегарам «Самаритянина» спалити тих німців у топці. Ніхто й уявити не міг, що цей наказ може бути виконаний. Але фактом залишалося те, що німці згоріли живцем, і не було сенсу стверджувати, що туди їм і дорога. Хтось мусив узяти на себе провину.

Отож Консул, ще не отримавши свій орден, потрапив під військовий суд. Його виправдали. Ларюелю не було зрозуміло, чому судили саме його, а не когось іншого. Можна було уявляти Консула таким собі сльозливим лицеміром на кшталт лорда Джима[32 – Герой роману Джозефа Конрада.], що живе в

добровільному вигнанні, оплакує, попри отримання нагороди, свою загублену честь і гадає, що це тавро залишиться з ним на все життя. Але це уявлення було далеким від дійсності. Очевидно, ніяке тавро на нього не накладалося. І Консул охоче ділився своїми спогадами про цей інцидент із Ларюелем, який багато років тому прочитав про нього стримане повідомлення в газеті «Paris-Soir». Він навіть жартував із цього приводу. «Люди просто не хотіли хвалитися тим, що вирядили німців до топки пароплава», – казав він. Лише раз чи двічі за останні місяці, вже сп'янівши, Консул, на превелике здивування Ларюеля, раптово заявляв не тільки про свою вину, а ще й про те, як він жахливо страждає через це. Він заходив ще далі. Не звинувачував кочегарів. Не обговорював наказ, який вони отримали. Граючи мускулами, Консул зі злостивою іронією наполягав, що самотійно, власноруч скоїв це діяння. Хоча на той час він уже остаточно втратив здатність говорити правду і його життя перетворилося на химерну, вигадливу оповідку. На відміну від лорда Джима, він перестав дбати про свою честь, і випадок із німецькими офіцерами був лише приводом, аби купити чергову пляшку мескалю[33 – Міцний мексиканський напій зі збродженого соку агави.]. Ларюель якось так і сказав Консулу – виникла безглузда сварка, після якої вони сторонилися один одного до останнього (хоча й гірші речі не могли їх раніше роз'єднати), і це було значно більш сумно й прикро, ніж будь-коли, – як і багато років тому в Лісоу.

То краще в безодню кинутися стрімголов:

Розвернись, Земле! Не дає притулку!..[34 – Рядки з п'єси Крістофера Марлоу «Трагічна історія доктора Фауста».]

Ларюель навмання розгорнув збірку елизаветинських п'єс і якусь мить сидів, забувши, де він, вбираючи поглядом ці слова, що, здавалося, своєю силою затилювали його свідомість у прірву, наче виконували в його душі відчайдушний намір Фауста. От тільки той казав не зовсім про це. Ларюель перечитав рядки уважніше. Насправді Фауст мовив: «Тоді я стрімголов порину в безодню», а також: «О ні, ти не дозволиш...» Це було не так уже й погано. За цих обставин бігти було краще, ніж поринути. На червоно-коричневій палітурці книжки була вирізьблена позолочена безлика фігурка, що також бігла, несучи факел, схожий обрисами на видовжену шию і голову священного ібіса з роззявленим дзьобом. Ларюель зітхнув, засоромившись самого себе. Що викликало цю ілюзію – оманливе мигтіння свічки в поєднанні з притлумленим, хоча вже трохи менше, електричним світлом чи, можливо, якийсь взаємозв'язок між (як полюбляв казати Джефф) ненормальним світом і абнормально підозрілим? Як же любив Консул ці ігри абсурду: ворожіння за книжкою... «І те, які дива я здійснив, може засвідчити не тільки вся Німеччина... (Входить Вагнер.) Ось що я тобі скажу, Гансе: цей корабель, що прибув із Криту, цілком завантажений, із Божого благословення, цукром, мигдалем, лляним батистом і всім, що забажаєш, – тисячами різних речей»[35 – Із п'єси Томаса Деккера «Свято чоботаря».]. Ларюель згорнув книжку на комедії Деккера і просто перед барменом, який мовчки здивовано спостерігав за ним, перекинувши через руку брудний рушник, стулив очі, знову розгорнув книжку, покрутив пальцем у повітрі і впевнено підніс його до рядка, тримаючи сторінку проти світла:

Зрубали пагін, що зростав потужно,

Вже спалено лавр Аполлона,

Впав у безодню пекла цей учений муж,

Дивіться всі на загибель Фауста!..

Приголомшений, Ларюель відклав книжку на стіл, згорнувши її однією рукою, а другою підняв з підлоги складений аркуш паперу, що випав із неї. Підчепивши папірець двома пальцями, він розправив його і прочитав: «Готель "Белья-Віста"». Насправді у книжці лежали два аркуші незвично тонкого готельного поштового паперу для нотаток, довгі та вузькі, списані з обох боків олівцем. Із першого погляду це не було схоже на лист. Проте навіть при слабкому освітленні не було жодних сумнівів, що цей почерк, широкий і розмашистий, належав Консулу, що він був геть п'яний і це його рукою виведені літери «е» на грецький манер, «д» як підпірки, «т» наче поодинокі хрести, на яких розп'яті слова, що різко сповзали вниз, попри те, що окремі букви ніби опиралися і повзли у протилежному напрямку. Ларюелеві підкотив клубок до горла, коли він зрозумів, що це дійсно свого роду лист, хоч автор, без сумніву, не планував чи навіть фізично не мав змоги відправити його поштою.

«...Ніч: чергова боротьба зі смертю, кімната здригається від демонічних оркестрів, тривожний сон постійно уривається, за вікном чути голоси, моє ім'я постійно із презирством повторюють, наближуючись, уявні супротивники, темрява грає на клавікордах. Наче недостатньо справжнього шуму цими сивими ночами. Не метушні, як в американських містах, не стогонів гігантів, які намагаються розірвати окопи, а виття бродячих псів, голосіння півнів усю ніч, наче на світанку, гуркіт, стогони, котрі, як потім з'ясовується, видають ті купи білого пір'я на телеграфних дротах чи птаство, що гніздиться на яблунях, одвічна журба величезної Мексики, що ніколи не спить. Що ж до мене, я люблю ховати свою печаль у тіні старих монастирів, свою провину – в їхніх внутрішніх двориках та під гобеленами і в монастирських трапезних, де п'ють на світанку сумні гончарі та безногі жебраки, чия холодна жовтувата краса відкривається заново після смерті. Отож коли ти пішла, Івонн, я вирушив до Оахаки. Немає слова сумнішого за це. Чи варто розказувати тобі, Івонн, про жахливу подорож туди через пустелю вузькоколіійкою, на полиці вагону третього класу, про дитину, яку ми з її матір'ю лікували від колік, розтираючи їй живіт текілою з моєї пляшки, чи про те, як, коли я зайшов у свій номер у готелі, де ми колись були щасливими, звуки, що доносилися з кухні – там різали якусь живність, вигнали мене на вулицю, під світло ліхтарів, а згодом, уночі, я побачив стерв'ятника, що сидів на умивальнику? Жажіття, що вимагають величезної мужності. Ні, мої таємниці надто серйозні, щоб їх не зберегти. Часом я бачу себе як великого дослідника, що відкрив дивовижну землю, із якої він не може повернутись і передати своє знання світу. І ім'я цієї землі – пекло.

Звісно, це не Мексика, а місце в моєму серці. Сьогодні я, як завжди, був у Куаунауаку й отримав від свого адвоката лист, що сповіщав про наше розлучення. Ось що я накликав на себе. Одержав я й інші новини: Англія розриває дипломатичні відносини з Мексикою і всі її консули – звісно, ті, що є англіїцями, – будуть відкликані додому. Усі вони переважно порядні й добрі люди, чие ім'я я ганьблю. Я не повернуся додому з ними. Точніше, повернуся, але не до Англії, не в той дім. Отже, опівночі я сів у машину і поїхав у Томалін, аби побачити свого тласкальського друга Сервантеса, що обоює півнячі бої і тримає кафе "Salon Ofelia". Звідти я заїхав у бар "Фароліто" в Паріані, де тепер сиджу в маленькій кімнаті за стійкою о третій сорок ночі, п'ю поперемінно очас[36 – Трав'яний чай, у який додають спирт-сирець.] і мескаль і пишу це на випадковому листку, який поцупив минулого вечора в готелі "Белья-Віста": можливо, тому, що мені боляче дивитися на папір з консульства, схожого зараз на склеп. Думаю, я знаю достатньо про фізичні страждання. Але найгірше – відчувати, як помирає твоя душа. Не знаю, можливо, через те, що сьогодні ввечері моя душа справді померла, зараз я відчуваю щось схоже на спокій.

А може, це тому, що крізь пекло пролягає рятівний шлях, про що добре знав Вільям Блейк, і хоч я і заперечую це, чому тоді останнім часом бачу його

у снах? І ось як дивно вплинули на мене новини від адвоката. Між чарками мескалю я нібито бачу цей шлях, а за ним – дивні краєвиди, мовби образ нового життя, яке ми могли би десь провести разом. Я бачу, як ми живемо в якійсь північній країні, серед гір, пагорбів і синіх вод; наш будинок розташований біля затоки, й одного вечора ми стоїмо, щасливі разом, на балконі цього будинку й дивимося на воду. За деревами ховаються лісопильні, а за виступами з іншої сторони затоки – щось подібне до нафтопереробного заводу, обриси якого розмиті та згладжені відстанню.

Світлий літній вечір, без місяця, хоча вже пізно, близько десятої. Палає Венера, і навколо скрізь світло, наче ми десь далеко на півночі, і стоїмо на цьому балконі, аж тут уздовж берега з гуркотом насувається довгий вантажний потяг, а гримить він тому, що нас від нього відділяє широка смуга води, він прямує на схід, звідки дме мінливий вітер, і ми стоїмо обличчям туди ж, мов ангели Сведенборга, під чистим небом, де тільки на північному сході над далекими збляклими горами скупчилися білосніжні хмари, що раптом освітилися зсередини, мов алебастрова люстра, золотавою блискавкою, проте грому не було чути – лише лункий гуркіт нескінченного потяга, що наближався до гір; а потім звідкись з'являється рибальське суденце із довгими мачтами, схоже на білого жирафа, і мчить, залишаючи по собі довгий сріблястий пінний слід на водній гладі, – ці хвилі спершу рухаються не дуже помітно, а тоді важко підкрадаються до берега та розпливаються вздовж узбережжя, їхній шум набирає сили і зливається з гуркотом поїзда, який усе слабшає, і нарешті вони долинають до нашого пляжу, і тоді плоти, що гоїдаються на воді, збираються до купи. І всюди штовханина, все скуйовджене, схвильоване цим блискучим сріблом, а потім поступово затихає, і у воді блякло відображаються грозові хмари і блискавки всередині них, а рибальське судно з освітлюваним золотим промінням срібним слідом зникає за мисом, настає тиша, а потім знову білісінькі алебастрові хмари над горами освітлює золотава блискавка, і грому не чути в цей неземний блакитний вечір...

І поки ми стоїмо й дивимося на це, хвиля від іншого невидимого корабля котиться через затоку величезним колесом, миготючи гігантськими спицями...

(Де кілька скляночок мескалю по тому.) Від грудня 1937 року, коли ти пішла, й дотепер, коли, здається, наближається весна 1938-го, я щосили намагаюся боротися з коханням до тебе. Я не наважувався йому підкоритися. Хапався за кожен корінь і гілку, що могли б урятувати від цієї прірви в моєму житті, але більше не можу обманювати себе. Щоби вижити, мені потрібна твоя допомога. Інакше я рано чи пізно пропаду. О, якби ж ти тільки подарувала мені хоч один привід для ненависті, щоби зрештою жодний теплий спогад про тебе не зворушив мене в цьому жакливіму місці! Натомість ти надсилала мені ці листи. Чому, до речі, ти адресувала їх до Мехіко? Ти не зрозуміла, що я досі тут? А якби і в Оахаці, все одно моє робоче місце в Куаунауаці. Це дуже дивно. Так було би значно простіше про все дізнатись. І якби ж ти тільки написала мені одразу, все могло би скластись інакше – якби навіть надіслала мені листівку із простим співчуттям з приводу нашого розлучення, апелюючи, попри все, до нас, до нашого кохання, – будь-що, навіть просту телеграму... Але ти чекала надто довго – або це тепер так здається – до Різдва, до Нового року, а потім надіслала те, що я не зміг прочитати і зрозуміти. Ні, не так: просто я був надто змучений і недостатньо тверезий, аби вловити щось більше, ніж основний мотив цих листів. Але я відчув їх і досі відчуваю. Здається, один із них досі при мені. Але їх надто боляче читати і надто довго осмислювати. Зараз не варто навіть намагатись. Я неспроможний їх читати. Вони розбивають моє серце. Та хай там як, я отримав їх надто пізно. А нових, гадаю, більше не буде.

Шкода, та чому я принаймні не зробив вигляд, що прочитав їх, не прийняв факт їхнього надсилання за своєрідну винагороду? Чому не надіслав одразу

ж якусь телеграму чи іншу звістку у відповідь? О чому, чому, чому? Адже, гадаю, ти би повернулась у належний час, якби я попросив. Але в цьому й полягає життя в пеклі. Я не міг, не можу просити тебе про це. Не міг і не можу відправити телеграму. Я стояв на пошті й тут, і в Мексиканській телеграфній компанії в Мехіко, і в Оахаці, тремтячи і знемагаючи від задухи, і писав телеграми весь день, випивши достатньо, щоби слухалася рука, але так жодну з них і не надіслав. Якось я роздобув твій номер і зателефонував тобі в Лос-Анджелес, але безуспішно. Іншим разом телефонний апарат зламався. Чому ж я не приїду до Америки сам? Я надто хворий, аби домовлятися про квитки й гарячково труситися в польоті над безкраїми долинами висушених спекою кактусів. Та й навіщо летіти помирати в Америку? Я б, може, й не проти бути похованим у Штатах, але все ж волів би спочити в Мексиці. А між тим, ти, мабуть, уявляєш, що я і досі працюю над книжкою, намагаючись знайти відповідь на питання: чи існує всезагальна реальність – об'єктивна, свідомо, вічна і така інша, яку можливо пізнати способом, прийнятним для будь-яких віровчень та релігій, у будь-якому кліматі будь-якої країни? Чи знаходиш мене між Хеседом і Віною[37 – За вченням Кабали, це дві із середніх сфирот, що утворюють духовну сферу Космічного дерева.] – Милосердям і Розумінням (хоча все ж ближче до Милосердя)? Шукаючи рівноваги, хиткої і нестійкої, я баланую над жахливою нездоланною порожнечою, не в змозі відстежити освітлюваний Богом шлях до нього? Можна подумати, я взагалі колись бував у Хеседі! Радше у Кліпоті[38 – Демонічна сутність, згідно з Кабалою.]. І це при тому, що в цей час я мав би друкувати таємничі томи віршів під назвами "Тріумф Хитуна-Бовтуна"[39 – Персонаж з «Аліси в Задзеркаллі» Льюїса Керрола. Назва є алюзією на збірку Шервуда Андерсона «Тріумф яйця».] чи "Ніс Донга зі світозарним кінцем"[40 – Інверсія назви абсурдистської поеми Едварда Ліра «Донг з ліхтарем на носі». Слово «dong» в англійській мові часто має непристойне значення.].! Хоча би "плести страшні видива"[41 – Рядок з поеми Джона Клера «Літні образи».], як Клер... У кожній людині живе пригнічений поет. Хоча, напевно, це гарна ідея за моїх обставин – прикидатися, що продовжуєш роботу над грандіозним трактатом "Про таємне знання", а якщо із цього нічого не вийде, можна буде сказати, що назва пояснює цю невдачу. Та горе лицарю сумного образу![42 – Так називав себе Дон Кіхот з однойменного твору Мігеля де Сервантеса.] Адже, Івонн, мене постійно переслідують думки про твої пісні, твоє тепло й радість, простоту і чуйність, безліч різних талантів, непохитний здоровий глузд, неохайність і водночас із цим надмірну зібраність – про чудовий початок нашого подружнього життя. Пам'ятаєш пісню Штрауса, яку ми любили співати? "Лиш раз на рік і мертві стануть явні. Прийди до мене, як колись у травні"[43 – Мається на увазі «Allerseelen» (нім.) – «День усіх душ.]. Сади Хенераліфе та Альгамбри. Тіні нашої долі під час зустрічі в Іспанії. Бар "Голлівуд" у Гранаді. Чому "Голлівуд"? І жіночий монастир – чому Богоматері Лос-Анджелеської? А в Малазі був пансіон "Мехіко". Але ніщо не замінить союз, який колись виник між нами і досі існує бозна-де. Існував він і в Парижі – поки не з'явився Г'ю. Чи це теж ілюзія? Щось я зовсім розкис від алкоголю. Але ніхто не може тебе замінити, кохаю я тебе чи ні: тепер я знаю і сміюся, пишучи про це. Іноді мене охоплює найсильніше почуття – відчайдушно-приголомшливі ревності, які, підсилені алкоголем, перетворюються на прагнення знищити себе власною уявою і не стати... здобиччю... привидів...

(Ще через декілька скляночок мескалю, на світанку у "Фароліто".) Час – поганий лікар. Хто насмілиться правдиво розповісти мені про тебе? Ти не знаєш, наскільки сумне мое життя. Переслідуваний уві сні й наяву думкою про те, що ти можеш потребувати моєї допомоги, а я не можу її надати, як і навпаки, я бачу тебе у видіннях і кожній тіні, і змушений писати це, хоч ніколи й не надішлю, щоби запитати тебе, що нам робити. Хіба це не дивовижно? І хіба це не наш обов'язок перед собою і перед тією спільною сутністю, яку ми створили, – спробувати почати знову? О лихо, що стало з любов'ю та порозумінням, які в нас були раніше! Що станеться з ними – що

станеться з нашими серцями? Любов – єдина річ, що наповнює сенсом наш жалюгідний земний шлях; боюсь, це відкриття не нове. Ти подумаєш, що я збожеволів, але такий я, коли п'ю, немов проводячи вічний священний ритуал. О Івонн, ми не можемо дозволити тому, що створили разом, канути в небуття таким безбарвним чином... Я ніби чую голос, що мовить: "Підведи погляд угору". Іноді, спостерігаючи за польотом малого червоного поштового літака з Акапулько над незнайомими пагорбами о сьомій годині ранку, а точніше, чуючи його ледь чутне дзижчання, поки сам я лежу і тремчу, здригаюся і вмираю в ліжку (якщо я в ньому у цей час), і тягнуся до склянки з мескалем, підносячи її до губ і не вірячи, що напій справжній і мені вистачило далекоглядності залишити його під рукою напередодні, я думаю про те, що у цьому літаку сидиш ти, кожного ранку, як він пролітає повз, і ти поспішаєш, аби мене врятувати. Потім ранок минає, а тебе нема. Але я молюся і зараз, аби ти повернулася. Якщо подумати, я не знаю, чому я чекаю на тебе саме з Акапулько. Але заради Бога, Івонн, почуй мене, я склав зброю і цілковито беззахисний – і ось летить літак, я чую його на відстані якесь мить, десь за Томаліном. Повертайся, повертайся. Я кину пити, усе, що завгодно. Я помираю без тебе. Заради Ісуса Христа, повернися, Івонн, почуй мене, благаю, повертайся, Івонн, хоч на день...»

Ларюель почав повільно складати аркушик, обережно розгладжуючи пальцями згини, а тоді майже механічно зім'яв його. Він сидів, затиснувши зім'ятий папірець у кулаку, й роззирався навколо, нічого не помічаючи. За останні п'ять хвилин картина в барі повністю змінилася. Гроза на вулиці, схоже, вщухла, проте в «Cervceria XX» набилося пеонів, які, вочевидь, ховалися від негоди. Вони не сиділи за столами, що спорожніли (хоча показ фільму досі не відновили, більшість глядачів повернулися до кінозалу й затихли в очікуванні), а скупчилися навколо стійки. У цій сцені було щось красиве й благоліпне. Приміщення бару освітлювали разом свічки і тьмяне електричне світло. Один із селян тримав за руку двох маленьких дівчаток, а підлога біля них була заставлена кошиками, здебільшого порожніми; бармен простягнув молодшій дитині апельсин; хтось вийшов на вулицю; мала схопила фрукт; ґратчасті двері відчинялися і зачинялися безперестанку. Ларюель поглянув на свій годинник, – Віхіль не з'явиться в найближчі пів години, – а тоді перевів погляд на папірці, затиснуті в кулаці. Свіжість і прохолода проникали крізь жалюзі; Ларюель чув, як дощ скрапає з дахів і витікає жолобами на вулицю, а здалеку досі доносяться звуки ярмарку. Він хотів уже закласти зім'ятий аркуш у книжку, аж раптом, підкорившись напівсвідомому, проте чіткому пориву, підніс його до свічки. Спалах полум'я осяяв увесь бар і людей біля стійки – серед них, як він тепер бачив, були, крім малих дітей і вдягнених у вільний білий одяг та широкі капелюхи пеонів, які вирощували айву чи кактуси, декілька жінок, що повернулися із кладовища у жалобному вбранні, і похмурі чоловіки в темних костюмах із розстібнутими комірами й послабленими краватками – і ці люди на якесь мить застигли, наче мурал: вони разом замовкли і з цікавістю задивилися на Ларюеля, усі, окрім бармена, який спочатку збирався запротестувати, але одразу ж утратив інтерес, коли Ларюель поклав папір у попільничку, де він скорчився, тоді примхливо розгорнувся, нагадуючи замок у вогні, а потім зсівся, наче метушливий вулик, від якого навсібіч полетіли бджілки-іскри, а слідом серед густого диму помчали сірими осами часточки попелу, відмерлі лусочки, що ледь уловимо шелестіли...

На вулиці раптово вдарив дзвін і так само різко урвався, ніби виконуючи нотну настанову: «жалібно та скорботно».

Над містом, під цим темним грозовим вечором, у зворотному напрямку закрутилося освітлене оглядове колесо...

Тіло буде перевезене експресом!

Невтомно бадьорий голос, який щойно викинув ці дивні слова через підвіконня бару готелю «Белья-Віста» на площу, був, хоча його власник залишався невидимим, аж надто характерний і до болю знайомий, як і сам цей великий готель із завітчаними балконами. «І настільки ж неймовірний», – думала Івонн.

– Але чому, Фернандо, чому тіло потрібно перевозити експресом, тобі відомо?

Таксист-мексиканець, який теж здавався знайомим, щойно підхопив її речі (хоча на маленькому аеродромі Куаунауака не було таксі, а тільки нахабні вантажопасажирські фургони, що наполегливо пропонували довести її до «Белья-Віста»), але відразу поставив їх на тротуар, наче запевняючи: «Я знаю, чому ви тут, але ніхто, крім мене, вас не впізнав, і я вас не викажу».

– Так, сеньйоро, це Консул, – хихикнув він і, зітхнувши, ніби з певним захопленням нахилив голову до вікна. – Que hombre! [44 – Що за чоловік! (Ісп.)]

– ...З іншого боку, хай йому грець, Фернандо, чому б і ні? Чому не можна перевезти тіло експресом?

– Absolutamente necesario [45 – Це абсолютно необхідно (ісп.)].

– ...Лише купка смердючих фермерів із клятої Алабами, так її і так!

Останній голос належав комусь іншому. Отже, бар, що працював із нагоди свята всю ніч, був, очевидно, повний. Засоромлена, зацікавлена, ностальгія та тривоги, не маючи бажання входити у напханий бар, Івонн, чия свідомість була настільки переповнена вітром, повітрям і дорогою, що їй здавалося, наче вона досі подорожує, досі пливе і пароплав тихо входить у гавань Акапулько крізь вихори прекрасних велетенських метеликів, що стрімко мчали від узбережжя до «Пенсильванії» (із першого погляду їй здалося, ніби з ілюмінатора кают-компанії вилетів потік різнокольорових папірців для нотаток), сторожко окинула поглядом площу, непорушна серед цієї метушні і цих уявних метеликів, що начебто й досі зигзагами пролітали над її головою. Їхню площу – нерухому і світлу під сліпучим сонцем зараз, о сьомій ранку, мовчазну й водночас наче напготові, в очікуванні, з одним розплющеним оком; площу, де дрімали каруселі й оглядове колесо, готуючись до фієсти, а тіпані таксі вишикувалися, чекаючи чогось іншого – певно, страйку водіїв, що мав розпочатися по обіді, як їй конфіденційно повідомили. Головна площа не змінилася, хоч і нагадувала арлекіна, який спить. Стара естрада стоїть порожня, кінна статуя невгамовного Вікторіано Уерти так само шалено мчить під схиленими деревами, видивляючись у долину, за якою, ніби нічого не трапилося і зараз листопад тридцять шостого, а не тридцять восьмого року, здіймаються вулкани, прекрасні вічні вулкани... Ох, яке ж усе було знайоме в Куаунауаці, її місті, омитому холодною гірською водою. Місті, де зупиняються орли! Чи насправді означає його назва, як казав Луїс, «розташований біля лісу»? Ці дерева, сяюча купа древніх ясенів, – як тільки вона жила без них? Вона глибоко вдихнула – у повітрі досі пахло цим світанком в Акапулько: небо у вишині було зеленим та темно-фіолетовим, а нижче – золотим із лазуровою облямівкою навколо ріжка Венери, який жеврів так яскраво, що Івонн здавалося, ніби від цього

світла на поле аеродрома лягає її невірна тінь; над цегляно-рудим горизонтом ліниво ширяли стерв'ятники, і назустріч мирному небу набирал висоту маленький літак «Мексиканської авіакомпанії», наче крихітний вогняно-червоний демон, посланець Люцифера, і флюгер на вищій, невпинно обертаючись, посилав йому прощальне вітання.

Вона востаннє обвела площу пильним поглядом: зламану карету «швидкої», що, мабуть, так і не зрушила з місця, відколи вона востаннє була тут, біля пункту невідкладної допомоги в палаці Кортеса; розтягнений між двома деревами величезний транспарант, на якому значилося: «Грандіозний бал відбудеться в готелі "Белья-Віста" в листопаді 1938 року за підтримки Товариства Червоного Хреста. За участі найвідоміших радіозірок. Не пропустіть!» – під яким проходили, повертаючись до готелю, деякі гості, бліді й виснажені, і цієї миті гримнула музика, наче нагадуючи, що бал і досі триває. Тоді Івонн тихо увійшла у бар, короткозоро кліпаючи в пахучому напівморозі, де витав дух алкоголю і парфумів, і разом із нею всередину зайшло море, суворе й чисте; його довгі світанкові хвилі здіймалися, нагочувалися і, розбиваючись, плавними безбарвними овалами просочувалися крізь пісок, а пелікани на вранішньому полюванні пірнали й виринали, перевертались і знову пірнали в піну, рухаючись із неухильністю планет; розплескані хвилі повертались у стан спокою; по всьому пляжу лежало винесене припливом сміття; вона чула, як з невеличких човників, що хитались на поверхні Карибського моря, донісся жалобний звук завитої мушлі, у яку, наче юний Тритон, дмухав хлопчик-рибалка... Бар, однак, виявився порожнім.

Точніше, у ньому виднівся тільки один силует. Досі у вечірньому костюмі, навіть не дуже зім'ятому, із пасмом світлого волосся, що падало на очі, Консул сидів боком, затиснувши в одній руці свою коротку гостру борідку та заклавши одну ногу за перекладину сусіднього стільця, біля маленької прямокутної барної стійки, трохи схилившись над нею і говорячи, вочевидь, сам із собою, позаяк бармен, доглянутий темноволосий молодик років вісімнадцяти, стояв трохи осторонь біля скляної перегородки, що відділяла приміщення від ще одного бару, згадала вона, розташованого далі по вулиці, і не здавався зацікавленим у розмові. Івонн мовчки завмерла біля дверей, не в змозі поворухнутись, і спостерігала, досі відчувачи дзижчання літака й пориви вітру, коли вони пролітали над морем; уявляючи дороги вниз, що вели то вгору, то в долини, маленькі міста з горбатими церквами і Куаунауак із кобальтово-синіми басейнами, що раптом виник звідкись збоку, вітаючи її. Радість від польоту, від гірських нагромаджень, захопливої зливи сонячного світла, поки земля ще залишалася в тіні, стрімкої появи вулканів з яскравого сходу, захват і жага разом залишили її. Івонн відчула, що її душа, яка поривалася до цього чоловіка, наче потрапила в пастку. Водночас вона помітила, що помилилась щодо бармена: насправді він таки слухав співбесідника. Хлопець, напевно, не розумів, про що говорить Джеффри (той, як і велося, був без шкарпеток), проте вичікував, неквапливо перетираючи келих полотняною серветкою, що висіла на його руці, паузи, щоби докинути щось або зробити. Нарешті він поставив келих на стіл. Підібрав сигарету Консула, що дотлівала в попільничці на стійці, глибоко затагнувся, заплющивши очі в грайливому екстазі, розплющив їх і, повільно видихаючи ротом і ніздрями тонкі хмарки диму, вказав на рекламу кавааспірину[46 – Поеднання кофеїну з аспірином, що нібито допомагає від похмілля.] над верхнім рядом пляшок із витриманою текілою, на якій жінка в багряному бюстгальтері лежала на кушетці, прикрашеній химерними завітками. «Absolutamente necesario», – промовив він, й Івонн збагнула, що цієї фразою, яка, безперечно, належала Консулу, він мав на увазі жінку, а не ліки. Однак, не привернувши уваги Консула, він знову заплющив очі з тим самим виразом обличчя, тоді розплющив їх, витягнув сигарету Консула з рота і, видихаючи дим, ще раз тицьнув у рекламу, біля якої вона помітила ще одну, від місцевого кінотеатру, де

просто повідомлялося: «Руки Орлака» з Петером Лорре в головній ролі», і повторив: «Абсолютно необхідно».

– Будь-яке тіло, дорослої людини чи дитини, – продовжив Консул після цієї пантоміми, коротко засміявшись і погодившись із барменом з відчутним боєм: – Так, Фернандо, воно є абсолютно необхідним.

«Це якийсь ритуал поміж ними, – здогадалася Івонн, – як ті, що колись були і між нами. От тільки Джеффі вони невдовзі набридли».

Джеффі тим часом продовжував уважно вивчати розклад Мексиканської національної залізниці, надрукований синіми та червоними літерами. Потім раптово підвів очі й побачив Івонн, короткозоро мружачись і не впізнаючи її силует через сонце, що било з-за її спини; на одній руці в неї висіла червона сумка, торкаючись стегна, і вона стояла, передчуваючи, що ось-ось він її впізнає, – розкута й водночас дещо невпевнена. Досі тримаючи розклад, Консул звівся на ноги, а вона ступила ближче.

– Боже милостивий...

Івонн завагалась, але він не зрушив до неї, тож вона мовчки присіла на табурет поруч; вони не поцілувалися.

– Невеличкий сюрприз. Я повернулася... Мій літак приземлився годину тому.

– ...Коли Алабама бачить ціль, ми не ставимо нікому питань, – раптом донеслося з бару по інший бік скляної перегородки, – ми посилаємо всіх у нокаут!

– ...Із Акапулько, Джеффе... Я припливла туди із Сан- Педро рейсом Панамської Тихоокеанської компанії на «Пенсильванії», обігнувши мис Горн. Джефф!..

– ...Тупоголові покидьки! Сонце обпікає губи, вони тріскаються. До біса, це так прикро... Коні мчать наперейми, збиваючи пісок. Мені це не до вподоби. А вони їх лупцюють будь-куди! Праворуч і ліворуч, і не промахуються. Спершу стріляють, а потім питають. Ти маєш рацію, чорт забирай. То весела історія. Я збираю купку тих клятих фермерів і ні про що їх не питаю. Присягаюся! Ось тобі крута сигарета, покури – це освіжає...

– Хіба ти не любиш ці ранні години? – Голос Консула був абсолютно твердим, на відміну від руки, якою він поклав розклад на стіл. – Спробуй, як радить наш приятель за стіною... Івонн відмовилася від простягнутої його тремтливою рукою пачки сигарет, але її вразила їх назва: «Alas»[47 – Гра слів: англійською це слово має значення «крила» і «на жаль».]

– А-а, Горн... Але навіщо ж було його огинати? – серйозно продовжував Консул. – Моряки кажуть, у цього миса погана репутація, він може втопити... А ще його назва означає «піч» або «ріг».

– Кальє Нікарагуа, п'ятдесят два. – Івонн вручила тостон[48 – Мексиканська срібна монета в 50 сентаво.] темноволосому засмаглому ідолу, що ніс її багаж. Той кивнув і моментально зник, наче провалився крізь землю.

– А якби я там більше не жив? – Консул знову сів. Його трусило так сильно, що він мусив утримувати пляшку віскі, із якої наливав собі, обома руками. – Вип'єш?

Івонн промовчала. А може, варто? Варто – хоч вона й ненавиділа пити зранку, проте, без сумніву, варто: це те, на що вона вже вирішила зважитись, якщо виникне потреба, – не пити потроху самій, а пити багато

з Консулом. Та натомість вона відчула, як усмішка спадає з її лица, що вона намагається впоратися зі сльозами, які остаточно заборонила собі, а її голову свердлила одна-єдина думка, і вона знала, що Джеффірі все те розуміє: «Я була готова, я була готова до цього».

– Випий ти, і я повеселішаю, – промовила вона несподівано для себе.

Фактично вона була готова до всього. Зрештою, на що ще тут можна було очікувати? Усю дорогу вона говорила собі (на кораблі – намагаючись запевнити себе, що її подорож не бездумна й не поспішна, а в літаку – розуміючи, що це не так): слід було його попередити, це страшенно нечесно з її боку – захопити його зненацька.

– Джеффірі...– Вона уявила, якою жалюгідною видається, сидячи тут, поки всі її продумані промови, сподівання і дипломатичні заходи стрімко зникають у мороці, або ж просто огидно. Саме такою вона й почувалася, адже не хотіла випити з ним. – Що ти наробив? Я писала тобі й писала. Писала, поки мое серце не розбилося. Що ти накоїв, на що перетворилося твоє...

– ...Життя, – долинуло з-за перегородки. – Ну що це за життя? Боже, суцільний жаж! Там, звідки я родом, вони не втікають. А тут ми загрибаємо копійчину...

– Ні, звісно, коли ти не відповів, я вирішила, що ти повернувся до Англії. Що ж ти накоїв? Ох, Джеффе, ти пішов у відставку?

– ...І рушили вниз, до Форт-Сейлу. Я взяв твою гвинтівку. І твій браунінг. А потім пах-пах – і готово діло, зрозумів?

– Я перетнулася з Луїсом у Санта-Барбарі. Він сказав, що ти ще тут.

– ...І дідька лисого ти це зробиш, ні за що не зробиш – а ми в Алабамі це робимо!

– Ну, насправді я від'їжджав лише раз. – Консул одним ковтком хильнув свій віскі і всівся поруч із нею. – В Оахаку. Пам'ятаєш Оахаку?

– Оахаку?

– Так.

Це слово прозвучало як тріпотіння розбитого серця, раптовий передзвін серед бурі, останній звук із губ спраглого, що вмирає в пустелі. Чи пам'ятає вона Оахаку! Її троянди і велетенський кипарис, пилюку й автобуси, що везуть пасажирів до Етли та Ночитлану, або напис: «Дами в супроводі кавалерів – безкоштовно!» Їхні нічні закохані голоси, що наповнювали духмяне повітря стародавньої землі мая і були чутні лише для привидів? В Оахаці вони вперше знайшли одне одного.

Івонн спостерігала за Консулом, який здавався радше не напруженим, а зосередженим на процесі: розгладжуючи на барній стійці паперові серветки, він виходив із тієї ролі, яку грав перед барменом Фернандо, і входив у ту, яку гратиме перед нею, – спостерігала мало не з подивом. «Це не можемо бути ми! – раптом вигукнула вона в душі своїй. – Скажіть хтось, що це коїться не з нами, це не можемо бути ми!»

Розлучення. Що, власне кажучи, це означає? Ще на кораблі вона подивилася це слово у словнику: «розходитися, розривати стосунки». А «розлучені» означає «ті, що розійшлися; перебувають у розірваних стосунках». Оахака означала розлучення. Вони не були тоді розлучені, але саме туди вирушив Консул, коли вона покинула його, – у місце, де розійшлися їхні дороги

і розірвалися стосунки. І все ж вони кохали одне одного! Проте їхня любов наче блукала над якимись закинутими кактусовими рівнинами, загублена далеко звідси, спотикаючись і падаючи, зазнаючи нападів диких звірів, благаючи про допомогу, – і зрештою, помираючи, важко зітхала востаннє і промовляла з якимось умиротворенням: «Оахака»...

– ...Дивна річ із тим мертвим дитячим тілом, Івонн, – тим часом провадив Консул, – виявляється, що його можна перевозити лише в супроводі дорослої людини, що тримає його руку. Ні, перепошую: не руку, а лише квиток першого класу.

Він з усмішкою підняв власну руку: вона трусилася так, ніби він витирав крейдяний напис з уявної дошки.

– Тільки тремор робить мое життя нестерпним. Але він припиниться: я щойно випив стільки, щоби припинився. Стільки, скільки треба, терапевтичну дозу. Але коли мене трусить – це, звісно, найгірше. Через це хочеться випити ще, а я зараз дуже добре справляюся – значно краще, ніж шість місяців тому, скажімо, у тій самій Оахаці.

Тут у його очах Івонн помітила знайоме дивне світло, що завжди лякало її, і це світло зараз було спрямоване в себе – подібне до сліпучих прожекторів над трюмними люками «Пенсильванії» під час розвантаження, от тільки зараз це було не розвантаження, а розграбування, абордаж, – і вона раптом злякалася, аби це світло не вирвалося назовні і, як колись, не обпало її.

«Бог свідок, я вже бачила тебе таким раніше, – промовляли її думки, її любов у мороці бару, – надто часто, щоби тепер цьому дивуватись. Ти знову мене відштовхуєш. Але цього разу геть інакше. Ти немов остаточно відмовляєшся від мене. Ох, Джеффі, чому ти не можеш повернутися назад? Хіба треба безкінечно провалюватися ще глибше в цю безглузду пітьму, постійно шукати її, навіть зараз, там, де я не можу дістатися тебе, у цій вічній пітьмі, що розлучає нас, розриває наші стосунки! Ох, Джеффі, навіщо ти це робиш!» – «Чорт забирай, тут не суцільна пітьма, – ніби добродушно відповідав їй Консул, видобувши наполовину набиту люльку і з величезними зусиллями запаливши її. Івонн обвела поглядом бар, а його погляд нишпорив за стійкою, не зустрічаючи погляду бармена, який діловито розчинився десь на задньому плані. – Ти не розумієш мене, якщо вважаєш, що я бачу лише пітьму; якщо ти далі так думатимеш, як я можу розповісти тобі, чому це роблю? Але якщо ти поглянеш туди, на сонячне проміння – о, тоді ти, можливо, знайдеш відповідь; бачиш, як воно потрапляє всередину крізь вікно? Що може зрівнятися з красою бару рано-вранці? Твої вулкани? Твої зорі – Рас Альгеті чи Антарес, що палає на південному сході? Пробач, але це не зовсім те саме. Це місце не можна вважати просто баром, кантиною (пам'ять мене підводить), але подумай про інші жахливі місця, у яких божеволіють люди і які незабаром відчинять двері; навіть ворота до раю, розчахнуті для мене навстіж, не в змозі сповнити мене такою неземною, складною для розуміння і безнадійною радістю, як залізні штори, що з гуркотом повзуть угору, як розчинені ґрати, що впускають тих, чії душі тремтять від алкоголю, який вони підносять до своїх вуст невірною рукою. Усі таємниці, надії, розчарування, поразки криються тут, за цими розсувними дверима. До речі, бачиш ту стару з Тараско, що сидить у кутку? Ти не бачила її, а тепер? – питали її його очі із задумливою розсіяністю коханця, питала його любов: – Як, не випивши стільки ж, скільки я, ти можеш зрозуміти красу тієї старої жінки, яка грає сама із собою в доміно о сьомій годині ранку?»

Неймовірно, але в приміщенні дійсно був ще хтось, кого вона не помітила, поки Консул мовчки не поглянув через плече. Тоді очі Івонн зупинилися на літній жінці, яка сиділа в темному кутку за єдиним у барі столом. На краю

столу висів, мов жива істота, її сталевий ціпок із кігтем якоїсь тварини замість руків'я. Жінка тримала за пазухою під сукнею курча, прив'язане мотузочком. Курча нахабно виглядало звідти і жваво роззирилося навсібіч. Нарешті стара посадила його біля себе на стіл, де курча почало колупати дзьобом кості доміно, тоненько попискуючи. Тоді жінка прибрала його зі столу, лагідно обгорнувши тканиною. Івонн відвела погляд. Від вигляду старої з курчам і доміно в неї захололо серце. Це видалося їй поганим знаком.

– ...Повертаючись до трупів. – Консул налив собі ще віскі й поставив підпис у розрахунковій книжці вже твердішою рукою, тоді як Івонн повільно рушила до дверей. – Особисто я хотів би бути похованим поруч із Вільямом Блекстоуном. – Він повернув книжку Фернандо, не зробивши навіть спроби відрекомендувати йому Івонн. – Тим чоловіком, що залишився жити з індіанцями. Ти, звичайно, про нього знаєш... – Консул підвівся, напівобернувшись до неї, і з сумнівом подивився на віскі, не торкаючись пляшки.

– ...Господи, якщо хочеш, алабамцю, іди та забирай... Я не хочу. Якщо бажаєш, іди і візьми...

– Absolutamente necesario... Консул випив лише половину.

Зовні, під променями сонця і хвилями слабкої, сухотної музики з балу, який досі тривав, Івонн знову зачекала, кидаючи через плече нервові погляди на центральний вхід до готелю, звідки щохвилини виповзали, мов напівсонні оси із прихованого гнізда, найзавзятіші гуляки; майже одразу поруч з'явився Консул, – із виглядом статечним, різким, воєнно-морським і консульським, – майже без тремтіння видобув темні окуляри і начепив їх на ніс.

– Що ж, – промовив він, – схоже, таксі вже роз'їхалися. Ходімо пішки?

– Чому? А де твоя автівка?

Побожуючись зіткнутися з кимось із знайомих, Івонн ледь не взяла під руку якогось іншого чоловіка в темних окулярах – обшарпаного молодого мексиканця, що стояв, притулившись до стіни готелю, і з яким Консул, вдаривши долонею по набалдашнику свого ціпка, дещо загадково привітався: «Buenas tardes, se?or»[49 – Доброго вечора, сеньйоре (ісп.)]. Івонн хутко подалася вперед:

– Так, ходімо пішки.

Консул галантно підхопив її під руку, і вони рушили площею навскіс. (Вона помітила, як до обшарпаного мексиканця приєднався інший чоловік, босоногий і з синцем під оком, який підпирав стінку трохи подалі. Із ним Консул так само привітався; більше з готелю ніхто не виходив, тільки ці двоє ввічливо відповіли: «Buenas», перемигнувшись – мовляв, він сказав: «Buenas tardes», що за дивний тип!) Святкування розпочнеться ще не скоро, тож вулиці, що пам'ятали безліч інших Днів усіх померлих, були майже безлюдні. Сяяли яскраві транспаранти і паперові плакати; величне оглядове колесо замислено завмерло над деревами, блискуче та нерухоме. Та навіть зараз місто було сповнене різких звуків, що докочувалися здалеку, насичені, мов спалахи кольорів. «Бокс! – повідомляв банер. – "Арена Томалін", навпроти саду Хікотанкатль. Неділя, 8 листопада 1938 року. Чотири видовищні поединки».

Івонн намагалась утриматися, але зрештою спитала:

– Ти знову розбив машину?

- Узагалі-то, я її загубив.

- Загубив?!

- Шкода, бо... Ох, та ну його! Хіба ти не втомилася, Івонн?

- Анітрохи! Мені здається, що це ти мав би...

«Бокс! Передбачається 4 раунди. "Турок" (Гонсало Кальдерон, вага 52 кг) проти "Ведмеда" (вага 53 кг)».

- У мене було безліч часу на кораблі, щоби виспатися! І я би дуже хотіла прогулятися, але ти...

- Пусте. Лише легкий ревматизм. Я радий трохи розігнати кров у своїх старих ногах.

«Бокс! Особлива подія! 5 раундів, переможець потрапить у півфінал. Томас Агуеро (непереможний індіанець із Куаунауака вагою 57 кг, який щойно повернувся зі столиці республіки). "Арена Томалін", навпроти саду Хікотанкатль».

- Шкода, що так сталося з машиною, бо інакше можна було би потрапити на бокс, - зауважив Консул, намагаючись крокувати неприродно струнко.

- Ненавиджу бокс.

- Але це все одно аж наступної неділі... Я чув, у Томаліні сьогодні влаштовують щось схоже на бій биків. Пам'ятаеш...

- Ні!

Консул підняв палець у сумнівному вітальному жесті, адресованому чоловікові, схожому на теслю, якого він знав не більше, ніж Івонн; той пробіг повз них, метляючи головою, із довгою обтесаною дошкою під пахвою, і кинув - чи навіть проспівав - якесь глузливе слово на кшталт «обмескалений!».

Сонце палило їх, палило віковичну «швидку», фари якої перетворилися на сліпучі запалювальні лінзи, палило вулкани, і на них Івонн зараз не могла дивитися. На Гаваях, де вона народилася, теж були вулкани. На площі на лавці під деревом сидів, ледь торкаючись ногами землі, мініатюрний громадський писар, який уже енергійно вистукував щось на величезній друкарській машинці.

- Я бачу єдиний вихід: крапку з комою, - бадьоро закинув Консул, проходячи повз нього. - Прощай, повне завершення. Інший абзац, інший розділ, інший світ...

Усі декорації навкруги - назви магазинів навколо площі («La China Roblana[50 - Чіна поблана, або китайська поблана, - традиційне вбрання мексиканських жінок.] - готові сукні, ручна вишивка»), реклами та оголошення («Термальні джерела Ла Лібертад - найбільші в столиці та єдині, де ніколи не бракує води; окремі чоловічі та жіночі лазні», «Порада від пекаря: щоб отримати смачний хліб, обирайте борошно "Принцеса Донахі"») - знову й знову здавалися Івонн напрочуд знайомими і водночас настільки чужими після року відсутності, розлучення розуму з тілом і перебування в режимі простого буття, що в якийсь момент стали майже нестерпними.

– Ти міг би скористатися його послугами, щоби відповісти на мої листи, – дорікнула вона.

– Глянь-но! Пам'ятаєш, як Марія його називала? – Консул указав своїм ціпком поміж дерев на маленький американський продовольчий магазинчик навпроти палацу Кортеса. – «Свинська крамничка».

«Я не плакатиму, – переконувала себе Івонн, пришвидшуючи крок і кусаючи губи, – не плакатиму».

Консул узяв її за руку.

– Пробач, я не подумав.

Вони знову вийшли на вулицю; перетнувши її, Івонн скористалася вітриною книжкового магазину (він же друкарня), щоби відвернутися і поправити зачіску. Вони зупинилися перед дзеркальним склом. Магазин, суміжний із палацом і відділений від нього лише вузькою вуличкою, відчинявся рано – тут працювала маленька друкарня. Із вітрини на Івонн поглянуло чудове морське створіння, окроплене солоними бризками, засмагле на сонці і провіяне вітром, яке хоч і покvapно порпалось у сумочці, та все ж видавалося надто далеким від людського болю – чимось на кшталт серфінгіста на дошці серед хвиль. Та Івонн знала, що сонце перетворило її горе на отруту, а здорове тіло тільки насміхається із хворого серця, як і все це засмагле створіння хвиль, морських берегів та дзеркальних вітрин. У вітрині, поруч із абстрактним відображенням її обличчя, лежали ті самі розкішні запрошення на весілля, що вона пам'ятала, ті ж фото надміру пишно вдягнених наречених, але цього разу там з'явилося дещо, чого вона не бачила раніше й на що Консул вказав їй, пробурмотівши «дивно»: збільшене зображення великої скелі, розколотої під час лісової пожежі, що мало демонструвати руйнацію осадових гірських порід в горах Сьєрра-Мадре. Ця навдивовижу сумна картина, якій сусідні зображення лише додавали іронічного пафосу, була розміщена над друкарським верстатом, вал якого вже обертався, і називалася «La Despedida»[51 – Прощання (ісп.)].

Вони вирушили далі повз палац Кортеса, проминули фасад і почали спускатися вздовж бічної стіни стрімким схилом, що прилягав до будівлі. Так вони скоротили шлях до кальє Тьерра дель Фуего, що зустріла їх своїм вигином унизу, але сам схил був ненабагато кращим за сміттєзвалище, і їм довелося обережно пробиратися крізь підпалені купи мотлоху. Однак тепер, коли центр міста залишився позаду, Івонн відчула, що їй стає трохи легше дихати. «La Despedida», – подумки проказала вона. Прощання. Після того, як дощі та сонце зроблять свою справу, розлучені половинки тієї тріснутої скелі обидві опиняться на землі, перетворившись на кам'яну розсип. Цього не уникнути, наполягало зображення. Чи справді так? Невже немає жодного способу врятувати цю бідолашну скелю, чия стійкість ще недавно не підлягала сумніву? Хіба раніше хтось міг подумати, що вона може не бути єдиним цілим? Але тепер, коли вона вже розкололася, невже не існувало можливості врятувати від остаточного занепаду хоча б окремі її половинки? Не існувало. Безжальний вогонь лісової пожежі, що розколов скелю, спричинив також руйнування обох частин, знищивши силу, що утримувала їх разом. Але чому якісь таємні геологічні сили не могли знову звести їх до купи? Вона прагнула зцілити розділену скелю. Відчувала себе однією з тих двох половинок і палко бажала врятувати другу, щоби зберегти обидві. Єдиним зусиллям вона підсунулася ближче, зі своїми благаннями, палкими сльозами, готовністю до прощення, але інша брила стояла непорушно. «Це все дуже добре, – наче казала вона, – але ти сама в усьому винна; що ж до мене, я пропоную розійтись якнайшвидше і перетворитися на прах!»

– ...у Тортю, – вів собі Консул, хоча Івонн його не слухала.

Вони вийшли на кал'є Тьерра дель Фуего – вузьку, запылюжену вуличку, що була безлюдною і здалася їй незнайомою. Консула знову охопило тремтіння.

«Джеффі, я так хочу випити! Може, зупинимось і десь вип'ємо?»

«Джеффі, нумо відкинемо здоровий глузд і хоч раз нап'ємося до сніданку!» Нічого із цього Івонн уголос не промовила.

...Вулиця Вогняної Землі! Ліворуч, високо над дорогою, здіймався нерівний тротуар із грубо витесаними східцями. Уся вуличка, головна в місті, була трохи горбатою посередині і різко нахиленою праворуч, ніби колись перекосилася від землетрусу. Обабіч тяглися стічні канали. З одного боку невеличкі будиночки із черепичними дахами та заграбованими вузькими віконцями стояли нарівні з вулицею, однак ніби нижче за бруківку. З іншого боку розмістилися маленькі крамнички, сонні, але вже частково відчинені: «Нікстамалізоване[52 – Нікстамалізація – процес обробки кукурудзяного борошна шляхом виварювання в лужній воді.] борошно від "Мореленс"», лавки з упряжжю, молочарні з вивісками «Lecher?a» (деякі дотепники казали, що насправді це борделі[53 – Гра слів: lecher?a (ісп.) – молочна крамниця, lechery (англ.) – розпуста.], але Івонн цього жарту не розуміла), темні приміщення з низками маленьких ковбасок чорізо, що висіли над прилавками, де також можна було придбати козячий сир, солодке вино з айви або какао; в одному з таких магазинчиків, кинувши уривчасте «Один момент!», Консул зник.

– Ти йди далі, я наздожену. Я лише на хвилю.

Івонн пройшла ще трохи і повернулася назад. Вона не заходила в жодну із цих крамниць від часів їхнього першого тижня в Мексиці, і ризик, що її впізнають в abarrotes[54 – Бакалійна крамниця (ісп.)], був дуже низьким. Шкодуєчи про запізніле бажання ввійти слідом за Консулом, вона чекала на вулиці, неспокійна, мов яхта, утримувана якорем. Нагода приєднатися до нього зникла. Івонн опанував мученицький настрій. Їй хотілося, щоби Консул, коли вийде, побачив, як вона чекає на нього, залишена і принижена. Але, озирнувшись на дорогу, якою вони прийшли сюди, вона на мить забула про Джеффі.

Це було неймовірно. Вона знову в Куаунауаці! Там палац Кортеса, а онде, високо на скелі, стоїть і видивляється на долину чоловік, який своєю владною пильністю нагадує самого Кортеса. Чоловік поворухнувся – і зруйнував ілюзію. Тепер він був схожим на Кортеса менше, ніж на того бідняка в темних окулярах, що стояв, притулившись до стіни готелю «Велья-Віста».

– Ти чоловік, який любить надто багато вина! – гучно долинуло із крамниці до вулиці, а слідом почувся бешкетливий, проте доброзичливий чоловічий сміх. – Ти сущий диявол! Запала тиша, після якої, вона чула, Консул щось промовляв.

– Яйця! – знову вибухнув сміхом веселий голос, мало не вдавившись від радості. – Ти... два чорти! Три чорти! Яйця! А хто в нас гарненька несучка? Ах ти... Ти цілих п'ять чортів! Яйця!..

Після цих безглузвих слів на порозі над Івонн з'явився Консул зі спокійною усмішкою.

– У Тортю, – почав він, уже певніше ступаючи сходами, – чудовий університет, і скільки я чув від авторитетних осіб, жодні перепони, жодні лекції чи навіть заняття спортом не мають заважати – обережно – великій справі: пити.

Невідомо звідки впливля процесія, що супроводжувала маленьку дитячу труну, вкриту мереживом; оркестр із двох саксофоністів, гітариста і скрипаля награвав – дивна річ! – «Кукарачу», далі простували похмурі жінки, а позаду, розтягнувшись запилюженою вулицею, перекидалися жартами декілька роззяв.

Консул з Івонн відступили вбік, пропускаючи скорботну ходу, що спритно рухалася в напрямку міста, і мовчки покрокували далі, не дивлячись одне на одного. Нахил вулиці трохи вирівнявся, і крамнички поступово зникли. Ліворуч залишилася тільки невисока глуха стіна, за якою ховалися безлюдні пустирі, а будинки праворуч змінилися складами вугілля під хисткими навісами. Серце Івонн, що вже деякий час боролось з нестерпною мукою, раптово пропустило удар. У це було важко повірити, але вони наближалися до їхнього пристанища – кварталу дипломатичних особняків.

– Джеффі, благаю, дивися під ноги! – застерегла Івонн, але сама спіткнулася, ледве вони повернули на кальє Нікарагуа. Консул із незворушним обличчям спостерігав, як вона видивляється проти сонця на химерну будівлю на протилежному боці вулиці із двома башточками і гостроверхою стріхою. Із такою ж цікавістю її розглядав якийсь пеон, стоячи спиною до них.

– Так, він досі тут, навіть не зсунувся, – прокоментував Консул.

Вони пройшли повз будинок і напис «ліворуч», який вона не хотіла бачити, і почали спускатися по кальє Нікарагуа.

– А все ж таки вулиця змінилася, – мовила Івонн і знову поринула в мовчання.

Лише відчайдушним зусиллям волі вона зберігала самовладання. Як пояснити той факт, що в її уяві Куаунауак раніше поставав без цього будинку? Жодного разу, коли вони із Джеффі в її фантазіях крокували цією вулицею, їхні бідолашні фанти не опинялися перед особняком Жака.

Цей особняк зник для неї незадовго до того, не залишивши після себе найменшого сліду, ніби ніколи не існував, – так, як зі свідомості злочинця, бува, стираються найяскравіші спогади про місця, пов'язані з його злочинням. Настільки, що, повернувшись у знайому місцину, він навіть не знає, де повертати. Але насправді кальє Нікарагуа не надто змінилася. Ось вона – так само нерівно вимощена великим сірим камінням, із тими ж вибоїнами, спучена, наче застиглий потік вулканічної лави: здавалося, що тут постійно тривають ремонтні роботи, хоча насправді тривало сміхотворне й нескінченне протистояння між муніципалітетом і власниками тутешніх будинків у питанні, кому її ремонтувати.

Кальє Нікарагуа! Це звучало наче якийсь співучий заклик. Після незбагненного шоку, що спіткав Івонн біля будинку Жака, у глибині її душі оселився дивний спокій.

Широка бруківка без тротуарів дедалі швидше збігала зі схилу між високими огорожами з навислими над ними гілками дерев, хоча праворуч досі тяглися вугільні сховища; десь метрів за триста вулиця завертала ліворуч і ще за стільки ж поза їхнім будинком остаточно зникала. Дерев затуляли вид на невисокі пагорби. Майже всі великі будинки лишилися ліворуч, вони стояли осторонь дороги над ущелиною, споруджені з таким розрахунком, аби з їхніх вікон відкривався вид на вулкани за долиною. Івонн знову побачила вдалині гори у проміжку між двома маетками, маленьке поле, обнесене колючим дротом і вкрите високими колючими травами, що хаотично переплелися між собою, наче після нападу урагану, що раптово вгамувався. Там стояли вони – Попокатепетль та Істаксіуатль, далекі посланці гавайського вулкана

Мауна-Лоа та його кальдери Мокуавеовео; темні хмари закривали їхнє підніжжя. «Трава не така зелена, як мала би бути наприкінці сезону дощів, – подумала Івонн, – на неї наче накладене посушливе закляття, адже водостічні канали обабіч дороги до країв наповнені водою з гір, і...»

– І він теж тут, на цьому ж місті. – Консул, не обертаючись, кивнув у бік будинку Ларюеля.

– Хто... хто на місті? – затнулася Івонн і озирнулася: навколо не було нікого, крім пеона, якому набридло розглядати будинок. Він побрів геть і зник у провулку.

– Жак.

– Жак?!

– Саме так. Насправді ми пережили разом скрутні часи. Спробували все: від теорій єпископа Берклі до цілющих властивостей нічної квітки мірабіліс ялапа.

– Ви... що ви спробували?

– Дипломатичну службу. – Консул зупинився і запалив люльку. – Іноді мені дійсно здається, що і її слід згадати добром, адже деякі факти свідчать на її користь.

Він зігнувся, не зупиняючись, аби пустити згаслий сірник по заповненій каналі, і вони чомусь прискорили кроки; Івонн із подивом прислухалася до швидкого, нетерплячого цокання власних підборів по бруківці й удавано безтурботного голосу Консула біля її вуха.

– Скажімо, якби ти була британським аташе при російському білогвардійському посольстві у Загребі 1922 року (мені завжди здавалося, що така жінка, як ти, відмінно впоралася би із цим завданням, хоча тільки Богу відомо, чому воно проіснувало так довго), ти б випрацювала певну... не скажу, що техніку, але певну манеру, личину... у будь-якому разі – вміння миттєво натягнути на обличчя воістину шляхетний вираз нещирої відстороненості.

Івонн промовчала.

– Хоча, бачу, тобі видається, що наша із Жаком показна байдужість навіть більш непорядна, ніж те, що він не поїхав одразу слідом за тобою, чи те, що ми з ним залишилися друзями.

Івонн мовчала далі.

– Але якби ти, Івонн, колись опинилася на капітанському містку британського корабля, що ползе за німецькими субмаринами (а мені завжди здавалося, що така жінка, як ти, відмінно туди би вписалася), і цілими днями дивилася крізь підзорну трубу на шлях до Тоттенгем-Корт-Роуд – образно кажучи, звісно, – день за днем, рахуючи хвили, то, мабуть, навчилася би...

– Будь ласка, дивися під ноги!

– Хоча, безперечно, якби ти була консулом Куколдзхейвена[55 – Вираз «To send one to cuckold's haven» означає «вступити в ряди зрадчених чоловіків», відповідно й вигадана назва Куколдзхейвен звучить символічно: «загін обманутих».], того містечка, проклятого загубленим коханням Максиміліана та Шарлотти, тоді... справді, тоді...

«Бокс! "Арена Томалін". Ель Балон проти Ель Редондільйо».

- Але, здається, я не закінчив про дитячий трупик. Що насправді шокує, так це те, що він підпадає під дуже ретельну митну перевірку на контрольному пункті з боку США. І сплатити за нього доведеться, як за двох дорослих пасажирів... Схоже, ти не дуже налаштована мене слухати, тому я маю тобі дещо сказати.

Івонн не відреагувала.

- Повторю: я маю тобі дещо сказати, дещо дуже важливе.

- Слухаю. Що саме?

- Це стосується Г'ю.

- О, в тебе є новини від нього, - зрештою озвалась вона. - Як він?

- Він у мене.

«Бокс! "Арена Томалін", навпроти саду Хікотанкатль. Неділя, 8 листопада 1938 року. Чотири видовищні поединки. Ель Балон проти Ель Редондільйо». «"Руки Орлака". У головній ролі Петер Лорре».

- Що?! - Івонн спинилася, наче наштовхнувшись на стіну.

- Схоже, він був на якомусь ранчо в Америці, - продовжував Консул серйозно, чомусь рухаючись повільніше. - Бог його зна, навіщо. Не може бути, щоби він там учився ізидити верхи, та все ж заявився десь тиждень тому в якомусь дикому вбранні, нагадуючи Вільяма Гарта у «Вершниках полинних прерій». Схоже, його телепортували - чи депортували - з Америки у фургоні для худоби. Не робитиму вигляд, що знаю, як журналісти поводяться в таких питаннях. А може, він зробив це через парі... Хай там як, він подолав разом із худобою відстань до Чіуауа, а тоді якийсь торговець зброєю на ім'я... Вебер, здається? Забув... Менше з тим, ми з ним не знайомі... Так от, він переправив Г'ю літаком аж сюди. - Консул з усмішкою вибив попіл з люльки об підбор. - Схоже, останнім часом усі, кому не ліньки, злітаються, щоби мене побачити.

- Але... але Г'ю... Не розумію...

- Він залишився без одягу в дорозі, але не через недбалість, якщо у це можна повірити; на кордоні його намагалися змусити заплатити за речі більше, ніж вони коштували, тож, звісно, він лишив їх там. Паспорт він, однак, не втратив, що трохи дивно, враховуючи те, що він досі - не маю найменшого уявлення, як саме, - пов'язаний з лондонською газетою «Глоуб». Ти, звичайно, знаєш, що Г'ю нещодавно прославився. Уже вдруге, якщо ти не чула про перший раз.

- Він знав про наше розлучення? - спромоглася спитати Івонн.

Консул похитав головою, дивлячись у землю. Вони повільно рушили далі.

- Ти сказав йому?

Консул мовчав, усе сповільнюючи і сповільнюючи крок.

- Що я наговорив, - нарешті вимовив він.

- Нічого, Джеффе.

– Що ж, звісно, тепер він знає, що ми живемо окремо. – Своім ціпком Консул збив голівку притрушеного пилом самосійного маку, що виріс біля канави. – Але він очікував побачити тут нас обох. Гадаю, він підозрював, що ми лише збираємося на таке, але я не повідомив йому, що ми вже розлучилися. Принаймні мені здається, що не повідомив. Я хотів цього уникнути. Наскільки я пам'ятаю, широко кажучи, я так і не змусив себе розповісти про це перед тим, як він поїхав.

– Отже, він більше не живе в тебе.

Консул вибухнув сміхом, що перейшов у кашель.

– О, ще й як живе! Маєш бути спокійна... Я насправді мало не дав дуба через його спроби мене врятувати. Інакше кажучи, він постійно намагався мене «виправити і довести справу до кінця». Бачиш? Упізнаєш його мужню руку? І йому це майже вдалося зробити за допомогою якогось диявольського препарату стрихніну хіба не власного виробництва. Це такий собі блювотний засіб. Але... – На якусь мить здалося, що ноги в Консула раптом почали заплітатися. – Якщо конкретніше, у нього була вагоміша причина затриматися тут, ніж бажання погратись у Теодора Воттса, який зцілив свого Алджернона Свінберна[56 – А. Свінберн (1837–1909) – англійський поет, що страждав на алкоголізм і психічні розлади. Т. Воттс – його друг й опікун.] – Консул зніс іще один мак. – Мовчазного Свінберна... До нього на ранчо дійшли якісь новини, і він примчав сюди за ними, наче бик, якому показали червону ганчірку. Саме тому – хіба я не розповідав тобі про це? – він і поїхав до Мехіко.

– Що ж, ми зможемо якийсь час побути віч-на-віч, хіба ні? – мовила за хвилину Івонн слабким, ледве чутним голосом.

– Quien sabe?

– Але ж ти кажеш, що він тепер у місті, – покvapливо додала вона, щоби приховати свої почуття.

– О, він швидко покінчить зі своїми справами і може вже бути вдома. У будь-якому разі сьогодні, я гадаю, він повернеться. Каже, що «хоче діяти». Відолашний братик зайняв дуже вигідну позицію. – Широ це було сказано чи ні, проте наступні слова прозвучали достатньо співчутливо: – Й одному лиш Богу відомо, до чого його доведуть ці романтичні пориви.

– І як він тепер ставиться до тебе? – раптово сміливо спитала Івонн.

– Ну, навряд чи щось зміниться, не так багато часу минуло... Але я хотів сказати, – провадив Консул дещо хрипким голосом, – що наші з Ларкелем веселі часи скінчилися з появою Г'ю.

Він поколунався ціпком у пилюці зо хвилину, вимальовуючи якісь візерунки і рухаючись, мов сліпий.

– Власне, веселими ці часи були переважно для мене, оскільки у Жака слабкий шлунок і йому стає погано після третьої чарки; після четвертої він починає зображати із себе доброго самаритянина, а після п'ятої – Теодора Воттса, як і Г'ю. Тому я був радий, так би мовити, змінити підхід. Щонайменше настільки, що буду тобі вдячний, якщо ти нічого не казатимеш Г'ю... заради нього ж.

– Ох...

Консул прочистив горло.

- Не те щоби я багато пив за його відсутності, звісно, але я й не абсолютно тверезий зараз, як бачиш.

- Так, дійсно, - усміхнулась Івонн своїм пропасним думкам, що намагалися віднести її за сотні миль звідси.

Водночас вона й далі крокувала поруч із ним. І силою волі, мов альпініст без страховки, який дивиться на сосни, що ростуть на краю прірви, і заспокоює себе: «Не варто перейматися тим, як далеко мені падати, - було би значно гірше опинитися на верхівці однієї з тих сосон!», вона змусила себе відключитись від дійсності й відкинути спомини - точніше, згадувати лише останній тужливий погляд на цю вулицю на початку тієї доленосної мандрівки до Мехіко (і наскільки більш плачевним видавалося їй тоді їхнє становище!), погляд із салону нині втраченого «плімута», у якому вони завертали за рік із гуркотом і підстрибуванням на вибоїнах, несподівано зупинялися, повзли далі, знову підстрибували зі скреготом ресор і намагалися триматися ближче до стін будинків - байдуже, із якого боку вулиці. Тепер ці стіни здавалися вищими, ніж раніше, і були вкриті масивними квітучими завісами бугенвілії. Над ними виднілися верхівки дерев із важким нерухомим гіллям і сторожова вежа - віковичний вартовий штату Паріан, але будинки вже неможливо було вгледіти ні знизу, ні зверху; Івонн колись ледве змогла відшукати їх, піднявшись нагору, - заховані у своїх патіо, із відокремленими вежами, що ширяють над ними, мов обителі самотніх душ. Не набагато легше було вирізнити будинки за чавунним плетивом високих воріт, що віддалено нагадувало Новий Орлеан, - ці брами зберегли на собі таємні послання багатьох закоханих, і за ними так часто тужили люди, для яких батьківщиною залишалася все ж не Мексика, а Іспанія. Канава праворуч ненадовго зникла, пішла під землю, а черговий приземкуватий вугільний навіс поглянув на Івонн своїми темними і зловісними ямами-бункерами. Саме тут Марія зазвичай брала вугілля для опалення. Далі на сонці знову зблиснула вода, а з протилежного боку, крізь пролам у стіні, вигулькнув Попокатепетль. Сама цього не помітивши, Івонн здолала перехрестя і наблизилася до входу в їхній будинок.

Вулиця на той час залишалася геть безлюдною - тільки вода в канавах обабіч дороги бігла з тихим джурчанням, наче наввипередки; якимось це видовище навіяло їй спогад про те, як вона, ще до зустрічі з Луї, уявляючи, що Консул повернувся в Англію, прагнула зберегти у своєму серці Куаунауак таким, як він був, - свого роду твердиню, де нескінченно блукає привид Консула, супроводжуваний лише її власною співчутливою і незваною тінню, що втішає його серед грізних ознак невідворотної катастрофи.

Але наостанок Куаунауак, навіть порожній, видався їй якимось іншим - чистим, вільним від минулого, де лишився тільки самотній Джеффі, який тепер уже із плоті й крові, не безнадійний і такий, що потребує її допомоги. І от - Джеффі насправді був тут, але не тільки не самотній і не охочий до її допомоги, а ще й підживлюваний почуттям її провини, якого, на диво, вистачило йому надовго.

Івонн міцніше стиснула сумку, раптом відчувши запаморочення і майже не помічаючи об'єктів, на які Консул, трохи прочунявши, мовчки вказував цілком: сільську дорогу праворуч від них; маленьку церкву, із якої зробили школу, із надгробками за огорожею, спортивним майданчиком і темним жерлом входу до закинutoї залізнорудної шахти під садом, чиї високі стіни в одному місці були зруйновані.

«До школи ходять діти... Попокатепетль... Це був твій світлий день[57 - Уривки з вірша «Романс» англійського поета Волтера Тернера.]», - замуликав Консул, й Івонн відчула, як її серце тане. Здавалося, наче між

ними запанувало спільне відчуття гірського спокою; воно не було справжнім, але на якусь мить повернуло спогади минулих днів, коли вони поверталися додому з ринку. Але знову виринули з-під землі стіни, і ось під'їзна алея перед їхнім будинком, що виводила на вулицю, непідметена і вже зрання стоптана босими ногами; ось ворота, зірвані з петель, лежать перед входом, як, правду кажучи, і завжди лежали, напівприховані під квітучою купою бугенвілії.

- Ну ось, Івонн. Ходи, люба. Ми майже вдома!

- Так.

- Дивно... - мовив Консул.

Слідом за ними забіг шолудивий вуличний пес.

3

Трагедія, що супроводжувала їх, поки вони обходили дім доріжкою у формі півмісяця, давалася взнаки як у зяянні вибоїн під ногами, так і у високорослих тропічних рослинах, сіро-синіх та похмурих, якщо дивитися через темні окуляри. Рослини потерпали від виснажливої спраги і, здавалося, уже хапалися одна за одну, щоби не впасти, але ще намагалися, мов плотолюбці перед смертю, востаннє заявити про своє бажання чи уявну плодючість. І все, про що розсіяно міркував Консул, якась інша особа, що крокувала біля нього, аналізувала і тлумачила, страждала за нього і промовляла подумки: «Поглянь, наскільки незнайомими можуть здаватися знайомі речі і як це сумно. Торкнися цього дерева, що було колись твоїм другом: яка шкода, що воно видається тобі таким чужим після того, як ти бачив його занехаяним. Поглянь на ту нішу в стіні будинку, де досі страждає нерухома статуя Христа. Він допоміг би тобі, якби ти попросив, - а ти не можеш його просити, бо не здатен молитися. Зглянься на муку троянд. А ось на галявинці кавові боби, що Консепта розклала сушитися на сонці, - раніше це завжди робила Марія. Чи ти ще пам'ятаєш їхній солодкий аромат? Глянь на ці банани, на їхні знайомі химерні суцвіття, що колись символізували життя, а нині - лише лиховісну ганебну смерть. Ти розучився любити всі ці речі. Твоя любов належить тепер лише барам: слабе жевріння любові до життя перетворилося на отруту, стало твоєю щоденною поживою...»

- То Педро теж більше нема? - Івонн надто міцно стискала його руку, але говорила майже природним - він це відчував - голосом.

- Так, дякувати Богу!

- А що з котями?

- Perro! [58 - Пес (ісп.), також використовується як незлостива лайка.] - приязно звернувся до прибуду Консул, знімаючи окуляри, але пес оширився і позадкував до воріт. - Сад, боюся, перетворився на джунглі: він без садівника вже багато місяців. Г'ю трохи прополов бур'яни і вичистив басейн. О, чуєш? Гадаю, сьогодні він має наповнитися.

Алея перед будинком трохи розширилась, а потім перетворилася на вузьку стежку, що навскіс перетинала лужок на схилі, оточений трояновими квітниками, і вела до «передніх» дверей, що насправді були позаду приземкуватого білого будинку, покритого теракотовою черепицею, яка

скидалася на розрізані вдовж половинки дренажних труб. Крізь дерева це бунгало з димарем з лівого боку, над яким ниткою тягнувся чорний дим, нагадувало тієї миті невелике гарненьке суденце, що кинуло якір у цьому саду.

– Мене займали нескінченні клопоти і суд через запізнення виплат за утримання. І мурахи-листорізи, одразу декілька видів. Одного вечора вони навіть вдерлися в будинок, коли мене там не було. Ще й ця повинь... До нас завітали стічні води зі всього Куаунауака, лишивши по собі сморід, наче ціле світове яйце протухло. Та це все нічого, сподіваюся, ти зможеш...

Івонн прибрала руку, щоби відсунути щупальця кампсису, що стелилися вздовж доріжки.

– Ох, Джеффі! А де ж мої камелії?

– Бог їх знає.

Лужок розділяло русло пересохлого струмка, що протікав паралельно будинку; містком через нього слугувала дошка сумнівної міцності. Між трояндами якийсь павук зіткнув примхливу павутину. Темна зграя тиранових мухоловок із рипучим криком швидко пронеслася над будинком.

Стара жінка, схожа, як завжди здавалося Консулу, на розумного темношкірого гнома (напевно, дружина якогось скрюченого колишнього охоронця закинutoї шахти), зі своєю незмінною ганчіркою через плече, вийшла через «передні» двері, шаркаючи ногами (природа цього звуку залишалась невідомою, підконтрольною якимсь окремим механізмом).

– Це Консепта, – відрекомендував стару Консул. – Консепто, це сеньйора Фермін.

Обличчя карлиці осяялося дитячою усмішкою й одразу набуло невинного дівочого вигляду. Консепта витерла руки об фартух і потисла Івоннину руку, тоді як Консул замислився, вивчаючи із тверезим інтересом (хоча саме тепер почувався більш захмелілим, ніж у будь-який інший момент після безпам'ятства минулої ночі) багаж Івонн на ганку побіля себе – три валізи і коробку для капелюхів, обклеєні готельними ярликами так, що вони, здавалося, готові вибухнути розмаїттям. Мовляв, ось твоя історія: готель «Гіло» в Гонолулу, вілла «Кармона» в Гранаді, готель «Теба» в Альхесірасі, готель «Пенінсула» в Гібралтарі, готель «Назарет» в Галілеї, готель «Манчестер» в Парижі, лондонський «Космо», пароплав «Іль-де-Франс», готель «Регіс», канадський готель «Мехіко» – а зараз туди додалися найновіші наліпки: готель «Асторія» в Нью-Йорку, таунхаус «Лос-Анджелес», пароплав «Пенсильванія», готель «Мірадор» в Акапулько та «Мексиканська авіакомпанія».

– El otro se?or?[59 – А де інший сеньйор? (Ісп.)] – звернувся Консул до Консепти, яка з видимим задоволенням похитала головою. – Ще не повертався? Гаразд. Івонн, наслідую припустити, що ти не проти зайняти свою стару кімнату. У будь-якому разі Г'ю зупинився в кутовій зі своєю косаркою.

– Косаркою?

– Механічною косаркою.

– Por que no, agua caliente.[60 – А чому б і ні, там є гаряча вода. (Ісп.)] – Мелодійний і водночас трохи кумедний голос Консепти віддалився разом із нею, шарканням і двома валізами.

– Отже, у тебе буде гаряча вода! Оце так диво!

З іншого боку будинку несподівано відкривалася широка далечінь, простора й вітряна, наче море. Горбкуваті доли за ущелиною хвилями докочувалися до підніжжя вулканів, над якими вивищувався виразний пік старого Попо, а лівіше розкинулися, мов засніжене університетське містечко, зазубрені верхівки Істаксіуатль. Якусь хвилину вони мовчки стояли на веранді, не тримаючись за руки, але торкаючись одне одного, ніби не впевнені, чи не сниться їм це – кожному у своєму окремому ліжку; а їхні руки – розрізнені спогади, які вони побоюються з'єднувати, проте відчують легкий дотик серед буремної стихії ночі. Просто під ними маленький басейн і далі живився водою через дірявий шланг, з'єднаний із гідрантом, хоча й був уже майже повний; колись вони самі пофарбували його дно та стіни в синій колір; відтоді фарба майже не вицвіла й віддзеркалювала небо, мавпувала його так, що вода здавалася насичено бірюзовою. Г'ю підстриг траву біля країв басейну, але далі сад перетворювався на невиразну мішанину колючих чагарників, від яких Консул відвів очі, раптом відчувши, що приємне захмеління кудись випаровується...

Він розсіяно оглянув веранду, що охоплювала ліве крило будинку, до якого Івонн ще не заходила, і одразу, ніби почувши його благання, із дальнього кінця до них попрямувала Консепта. Зосередившись на таці, яку вона несла, служниця не дивилася ні ліворуч, ні праворуч, ані на сумні рослини над парапетом, укриті пилом та здичавілі, ні на забруднений гамак, ні на мелодраматично зламане крісло-гойдалку, ні на випотрошену тахту, ні на розшарпане опудало Дон Кіхота, напхане соломкою і криво підвішене на стіні, вона повільно шаркала просто до них повз пиліюку й сухе листя, яке ще не встигла змести з червонястих плиток під ногами.

– Бач, Консепта знає мої звички. – Консул оглянув тацю, на якій стояли дві склянки, почата пляшка віскі «Джонні Вокер», сифон із содовою, глечик із підталим льодом і ще одна напівпорожня пляшка лиховісного вигляду з темно-червоною рідиною, схожою на поганий кларет чи мікстуру від кашлю. – От тільки цей стрихнін[61 – Настоянка горішків стрихнінового дерева (чилибухи), що має тонізувальні властивості і стимулює обмін речовин.]... Будеш віскі із содовою? Ну, лід точно для тебе. Навіть цього гіркого пійла не будеш?

Консул переставив тацю з парапету на плетений столик, який Консепта щойно принесла.

– Боже милый, це не для мене, дякую.

– Тоді просто віскі. Вперед. Що тобі втрачати?

– Дай мені спершу хоча би поспіяти!

«Раніше вона б одразу погодилась, – блискавично прошепотів Консулу на вухо якийсь голос. – Зараз тобі, старий, звісно, страшенно хочеться знову напиться: причина, як ми бачимо, в омріяному поверненні Івонн, але відсторонися від цієї муки, хлопче, вона нічого не варта, – белькотів голос далі, – її поява створила найважливіше становище у твоєму житті, окрім, звісно, ще більш важливого, породженого попереднім, отже, ти змушений випити у п'ятсот разів більше, щоб із цим упоратись». Голос, що звучав украдливо та до нахабного знайомо, належав – він упізнав його – ретельно замаскованому і, напевно, рогатому експерту з казуїстики, а той суворо вів далі: «Але хіба ти такий чоловік, аби піддаватися слабкості й пити у цей відповідальний момент, Джеффри Фермін? Ні, не такий – ти боротимешся зі спокусою, як уже не раз боровся... Не боровся? Ну, то я нагадаю тобі: хіба ти не відмовлявся пити всю минулу ніч і, трохи поспавши, не протверезів? Ні? Так. Ні? Так! Ми обидва знаємо, що ти випив

рівно стільки, щоби позбутися тремору, – це самоконтроль найвищого рівня, який вона не оцінить, не в змозі оцінити!»

– Не схоже, що ти теж віриш у цілющість стрихніну, – показав Консул із прихованим торжеством (його все ж таки дуже заспокоювала сама присутність пляшки з віскі), наливаючи собі пів склянки зілля з підозрілої пляшки. Принаймні він устояв перед спокусою цілих дві з половиною хвилини; йому буде дароване спасіння.

«І я не вірю! Ти змусиш мене плакати, Джеффри Фермін, клятий бовдуре! Я розіб'ю тобі пику, ідіоте!» Цей голос у голові теж був знайомим; Консул підніс свій келих на знак того, що впізнав знайомця, і замислено спорожнив його наполовину. Засіб, до якого він, іронізуючи, поклав лід, смакував солодко, майже як касіс[62 – Смородиновий лікер.], і слабо стимулював на якомусь прихованому рівні, тому Консул, досі стоячи, відчув, як біль, жалюгідний і мізерний, слабо ворухнувся в його душі..

«Хіба ти не бачиш, cabron[63 – Козел (ісп.).], – вона вважає, ніби перше, про що ти подумав, коли вона отак урочисто повернулася додому, це чергова доза випивки, навіть якщо йдеться про лікувальний настій: нав'язлива потреба в ньому не робить його нешкідливим, тому в таких несприятливих обставинах навіть не хапайся за віскі, краще пізніше, і за текілу теж, що захована там, під стіною; гаразд, гаразд, усі ми знаємо, де вона, але це буде початком кінця; ні, тільки не мескаль, це точно кінець, хоча й до біса добрий кінець, краще віскі – старий, добрий, здоровий, виготовлений предками твоєї дружини вогонь для горлянки, що "народився у 1820 році і досі залишається міцним"[64 – Рекламний слоган виробника віскі «Johnnie Walker».], а після цього ти, напевно, вип'єш пива, корисного й повного вітамінів, адже прийде твій брат – от і слухна нагода, у цьому ж уся суть святкування; отже, ти вип'єш віскі, а потім пива – можеш, звісно, потроху зменшувати об'єми, якщо треба, але всі знають, що робити це надто швидко дуже небезпечно; і все ж ти продовжиш розпочату Г'ю ретельну роботу зі свого "виправлення", аякже!»

Це знов озвався перший знайомец, і Консул, зітхнувши, поставив склянку на тацю навмисне твердою рукою.

– Що ти сказала? – запитав він в Івонн.

– Я сказала вже тричі. – Івонн розсміялася. – Заради Бога, випий нормально. Не треба ковтати ту гидоту, щоби мене вразити. Я просто посиджу поруч за компанію.

– Що-що?!

Вона сиділа на парапеті й дивилася на долину з виразом піднесеної зацікавленості. У саду стояла мертва тиша. Та, схоже, вітер змінився: Іста зникла з виду, а Попокатепетль майже повністю затягнули горизонтальні скупчення чорних хмар, подібні до диму потягів, що паралельно мчать гірськими схилами.

– Можеш сказати це ще раз? – Консул узяв її за руку. Вони пристрасно обійнялися, а може, це їм лише примарилося. Раптом здалося, що звідкись із небес, мов зачарований, стрімко впав до землі лебідь. Біля бару «Ель Пуерто дель Соль» на кальє Інденпенденсія приречені люди вже юрмилися на осонні в очікуванні, поки зі скреготом піднімуться залізні штори і пролунає трубний глас.

– Ні, я скористаюся перевіреним засобом, дякую. – Сідаючи, Консул мало не перекинувся у зламаному зеленому кріслі-гойдалці, а виправившись, поглянув на Івонн тверезими очима.

Це була мить, якої він прагнув, засинаючи в ліжку чи в кутку бару, на краю темних заростей, на вузькій вуличці, на ринку або у в'язниці – мить, коли... Але вона зникла, померла, шойно народившись, а за нею насувалося страховище ночі в подоби Великої Ведмедини. Що він накоїв? Десять заснув, це точно. «Тік-так, допоможіть», – вицокувала вода, мов годинник, крапаючи в басейн. Він заснув, але що ще з ним відбувалося? Запустивши руку в кишеню штанів, він намацав там підказку з гострими краями. Візитівка, яку він видобув звідти, повідомляла: «Артуро Діас Віхіль, хірург-акушер, спеціалізація: дитячі захворювання (психічні розлади), години консультацій: від 12 до 14 і від 16 до 19. Адреса: Авеніда де ла Револьюсьйон, 8».

– Ти справді повернулася? Чи просто хотіла мене побачити? – м'яко запитав Консул Івонн, відклавши візитівку.

– Я тут, хіба ні? – відповіла Івонн весело й трохи виклично.

– Дивно, – прокоментував Консул, намагаючись дотягнутися до пляшки, яку схвалила Івонн, проти власної волі й голосу, який знову гарячково запротестував: «Джеффри Фермін, ти клятий бовдур! Я розіб'ю твою пику, якщо ти вип'єш, я кричатиму, ідіоте!» – Це дуже сміливе рішення із твого боку. Що, як... Ти ж бачиш, я в жахливому стані.

«Але ти дивовижно прекрасна! Ти навіть не уявляєш наскільки!» (Консул безглуздо зігнув руку, напружив біцепс і пограв ним: «Досі сильний, як жеребець!»)

«Як я тобі?» – здається, спитала Івонн і трохи повернула обличчя у профіль. Консул спостерігав за нею.

«Хіба я не сказав? Прекрасна... Засмагла». Хіба він не вимовив цього вголос? «Рум'яна, мов ягідка. Ти багато плаваєш. Схоже, часто буваєш на сонці. Тут, звісно, теж дуже сонячно. Як завжди... Аж надто. Навіть попри дощі. Не люблю дощ, ти же знаєш».

«О, ні, ще й як любиш, – очевидно, відповіла вона. – Ми могли би разом прогулятися під сонечком».

«Що ж...»

Консул сидів у поламаному зеленому кріслі обличчям до Івонн. Напевно, думав він, це лише понівечена душа повільно вивільняється під впливом алкалоїдів, щоби відлетіти всупереч Лукрецію; тіло ж у цей час укотре відновлюється, якщо тільки не взяло собі за звичку незворотно старіти. І, схоже, душа живиться його стражданнями, а від страждань, які він приніс своїй дружині, її душа не просто жила, а й розквітала. О, і не тільки від спричинених ним страждань. Як щодо тих, за які несе відповідальність перелюбний привид на ім'я Кліфф, якого Консул завжди уявляв лише у вигляді піджака-візитівки, накинутого поверху розстібнутої смугастої піжами? А дитина, яку, як не дивно, також звали Джеффри, подарована їй тим привидом за два роки до першої поїздки в Ріно, і якій зараз виповнилося би шість років, якби вона не померла від менінгіту стільки ж років тому, у тридцять другого, у віці стількох же місяців і за три роки до вже їхньої з Івонн зустрічі та одруження в іспанській Гранаді? Там Івонн, засмагла й вічно молода, здавалася насправді непідвладною віку. Вона розповіла йому, що, коли їй було п'ятнадцять (здається, саме тоді вона знімалася в тих вестернах, що, за словами Ларюеля, який їх не дивився, вплинули на Ейзенштейна та ще когось), люди казали про неї: «Зараз вона не дуже гарна, але колись буде красунею»; так само було і у двадцять, і у двадцять сім, коли вона вийшла за Джеффри, –

звісно, в межах загальноприйнятих понять, якими вимірюються такі речі; зараз вона, тридцятирічна, досі справляла враження жінки, яка тільки-но збирається розквітнути: той самий трохи кирпатий ніс, маленькі вуха, теплі карі очі, зараз затуманені й ображені, широкий рот із повними чуттєвими губами, теж теплими і щедрими, м'яко окреслене підборіддя. І обличчя, таке саме свіже та ясне, яке інколи вмить могло стати сірим, наче притрушеним попелом, як казав Г'ю. І все ж вона змінилася. Справді змінилася! Стала недоступною для нього, як для звільненого капітана, що сидить біля стійки портового бару, дивлячись у вікно, стає недоступним його колишній корабель. Вона більше не належить йому: хтось, без сумніву, допоміг їй обрати цей елегантний блакитно-сірий дорожній костюм, і це був не він.

Раптом Івонн нетерплячим рухом стягнула з голови капелюха, струснувши вигорілим на сонці каштановим волоссям, зістрибнула з парасолу і всілася на тахту, схрестивши свої вишукано красиві довгі ноги. Пружини тахти видали серію гітарних акордів. Консул відшукав свої окуляри і мало не трайливо начепив їх на ніс. Аж раптом його з приглушеним болем пронизала думка, що Івонн і досі збирає всю свою мужність, щоб наважитися увійти до будинку. Тоді він мовив глибоким і лукавим, по-справжньому консульським голосом:

- Г'ю має незабаром з'явитися, якщо повертається першим автобусом.
- О котрій прибуває перший автобус?
- О пів на одинадцять, інколи об одинадцятій.

Яке це мало значення? Із міста долинав дзвін. Окрім, звісно, випадків, коли це здається абсолютно неможливим, люди чекають приїзду когось з острахом, якщо тільки цей хтось не привозить із собою пляшечку. А що, якби вдома не було випивки – тільки той отруйний настій? Чи зміг би він це пережити? Просто зараз, у розпалі спеки, він би плентався за пляшкою запилженими вулицями або послав би Консепту. Тоді осів би в якомусь крихітному барі на розі й, забувши про свою місію, пиячив би весь ранок на честь приїзду Івонн, поки вона спить. Можливо, йому би спало на думку прикинутися ісландцем або туристом з Аргентини. Але значно більше, ніж повернення Г'ю, його жажало питання, що переслідувало його, як знаменитий дзвін у вірші Гете переслідував хлопчиська, який ухилявся від відвідування церкви. Івонн часто крутила обручку на пальці. Навіщо вона носить її? Тому що й досі кохає, чи має з того носіння якусь вигоду, чи все це разом? Чи, бідоласна, не скидає її лише заради нього, заради їхнього спільного блага? Вода в басейні ледь чутно булькала. Чи могла б його душа омитися в ньому, очиститися, остаточно втамувати спрагу?

- Зараз тільки пів на дев'ять. – Консул знову зняв окуляри.
- Твої очі, милий... Вони такі запалені! Бідний ти мій... – вихопилося в Івонн.

Церковний дзвін здався ближчим; бренькаючи, він перестрибнув через паркан, скотився сходами, і хлопчик спіткнувся.

- Трохи прихворів... Дрібниця.

«Die Glocke, Glocke t?nt nicht mehr...»[65 – Рядок із вірша Гете «Мандрівний дзвін».] Консул викреслював на плитці якийсь візерунок черевиками на розпухлих ногах без шкарпеток (не через те, що, як припускав директор кінотеатру сеньйор Бустаменте, він допився до такого стану, що не міг дозволити собі навіть купити шкарпетки, а тому, що вся чутлива поверхня його тіла була настільки запалена від алкоголю, що він

просто не міг їх натягнути). Ноги б не боліли, якби не ця отрута, той стрихнін, хай йому грець, що повертає його у стан такої мерзеної крижаної твердості.

Івонн знову сіла на парпет, притулившись до колони. Вона кусала губи, розглядаючи сад.

- Джеффі, тут усе геть занедбане.

- Принаймні, це не сад Маріанни[66 - Персонаж п'єси В. Шекспіра «Міра за міру».], оточений ровом. - Консул почав заводити свій наручний годинник. - Але подумай сама: припустимо, що ти дезертирувала, залишивши ворогу місто в облозі, і незабаром повертаєшся назад (щось мені не подобається у цій аналогії, але спробуй уявити). Чи розраховуєш ти побачити той самий зелений рай, де тебе всюди зустрічають із розпростертими обіймами?

- Але ж я не залишала...

- Навіть якщо, скажімо, місто повернулося до звичних справ, хоч і у пригніченому стані, і навіть трамваї ходять більш-менш за розкладом?.. - Консул міцно затягнув ремінець годинника на руці.- Що ти на це скажеш?

- Поглянь на того червоного птаха на гілці, Джеффі! Я ніколи не бачила такого великого кардинала.

Консул непомітно заволодів пляшкою віскі, відкоркував, понюхав і похмуро повернув на тацю, стиснувши губи.

- Нічого дивного, бо це не кардинал, - сказав він.

- Звісно, кардинал. Поглянь на його червоні груди. Він наче вогник!

Консул зрозумів, що Івонн боїться наближення наступної сцени так само, як і він, і відчуває потребу говорити про будь-що аж до настання того недоречного моменту, коли жакливий дзвін торкнеться приреченого хлопчини своїм величезним язиком і дихне пекельним смородом.

- Он там, на гібіскусі!

Консул замружив одне око.

- Гадаю, це міднохвостий трогон, і в нього не червоні груди. Цей тип - одинак, який, мабуть, живе десь там у Вовчому каньйоні, подалі від інших типів з їхніми поглядами, щоби мати можливість спокійно радіти тому, що він не кардинал.

- Я впевнена, що це кардинал, він живе тут, у цьому саду!

- Як тобі завгодно. Здається, наукова назва цього сумнівного птаха - Trogon ambiguus[67 - Ambiguus (лат.) - сумнівний, непевний.]! Неоднозначність залишає простір для ствердження, і це міднохвостий трогон, а не кардинал. Консул потягнувся до таці за своєю порожньою склянкою, але забув на півдорозі, що збирався туди налити, і, не розібравшись, що випити першим, опустив руку та нахилився вперед, перевівши розмову на вулкани:

- Старий Попо скоро знову має себе показати.

- Здається, зараз він скрізь заріс шпинатом. - Голос Івонн затремтів.

Це був їхній старий жарт. Консул запалив сірник, але невдовзі виявив, що забув устроїти між губ сигарету; після деяких зусиль сірник догорів, він тицьнув його в кишеню. Якийсь час вони мовчки сиділи одне проти одного, мов дві мовчазні гарматні башти.

Вода досі текла до басейну – Боже, яким нестерпно повільним був цей звук, що заповнював тишу між ними. Але було ще щось: Консулу здавалось, що він досі чує музику з балу, що давно мав закінчитися, тож в їхнє мовчання наче падали глухі удари барабанів.

«Паріан» мовою хінді означає «барабанщик». Але музики точно не було, тим більше дивувало те, що дерева колихалися під неї, і до цієї ілюзії долучалися не лише сади, а й рівнини поза ними, і весь пейзаж перед його очима – жакливо, нестерпно нереальний. «Це, мабуть, подібне до того, – думав він, – що відчуває божевільний, безпечно сидючи в лікарняній палаті, тієї миті, коли безумство перестає бути притулком й кидає розколоте небо йому на голову, а розум, і без того змарнілий, лише схиляється перед ним. Чи знаходить цей хворий у такі моменти, коли думки, мов гарматні ядра, бомбардують мозок, утіху у винятковій красі лікарняного саду чи сусідніх гір навколо зловісного кратера?» Навряд чи, відчував Консул. Він бачив цю красу мертвою, як його шлюб, убитою так само злочинно. Сліпуче сяйво сонця над усім світом, що лежав перед ним, окреслений його променями Попокатепетль, верхівка якого, наче велетенський кит, знову виринула з пелени хмар – ніщо не просвітлювало його душу. Сонце не могло поділити тягар свідомості та безпричинної скорботи, що йому доводилося нести. Воно його не знало. Ліворуч, за банановими заростями, садівник у резиденції аргентинського посланника косив високу траву, розчищаючи майданчик під корт для бадмінтону. Щось у цьому цілком невинному занятті містило жакливу загрозу для нього. Широке й мирно обвисле бананове листя нагадувало хижо розправлені крила пеліканів, що обтрушуються перед тим, як згорнутися. Жваві червоні пташки, які пурхали садом, мов рухомі пуп'янки троянд, видавалися нервовими та злодійкуватими. Ці створіння начебто були приєднані до його нервів чутливими дротиками. А коли задзвонив телефон, його серце мало не зупинилося.

Телефон насправді дзвонив гучно й лунко, тож Консул рушив із веранди до вітальні, де, наляканий розлюченим пристроєм, почав говорити не в той кінець слухавки; пітніючи й не розбираючи власних слів, він лопотів швидко (телефонували з-за кордону), проте відповідав на всі питання, поставлені ледь чутним голосом Тома, але так, ніби побоювався, що будь-якої миті в його рот або вушні раковини рине кипляча олія:

– Добре, добре... О, Томе, скажи, звідки ті чутки про срібло, що з'явилися вчора в газетах і були спростовані Вашингтоном? Мене цікавить їхнє походження... Де вони беруть початок?... Так... Гаразд. Так, читав... Почуваюся жакливо... Ясна річ – це вони... Погано. Але зрештою це їхня власність. Чи ні?... Так, напевно... Та ні, усе добре, усе добре. Бувай!

«До бісової матері... Чому він телефонує так рано? Котра година в Америці?... Господи праведний...»

Він почепив слухавку догори дригом і повернувся на веранду. Івонн там не було; за мить він почув, що вона у ванній.

...Злодійкувато озираючись, Консул піднімався по кальє Нікарагуа. Почувався при цьому він так, буцімто видирався безкінчними сходами між будинками чи навіть на старого Попо. Ніколи ще шлях до вершини цього пагорба не здавався йому таким довгим. Ця нерівна дорога з обламаним камінням простягалася вдалечінь, мов життя, сповнене муки. Він міркував: «Дев'ятсот песо – це сто пляшок віскі або дев'ятсот текіли. Звідси

випливає, що варто пити не текілу чи віскі, а мескаль». На вулиці було жарко, як у печі, і Консул нестримно пітнів. Геть, геть звідси! Він не збирався заходити дуже далеко й лізти на вершину. Не доходячи будинку Жака, ліворуч відгалужувалася зелена стежка – із першого погляду звичайна сільська дорога, що невдовзі перетворювалася на серпантин, а на курному перехресті за п'ять хвилин ходьби розташовувалася маленька прохолодна пивничка, біля входу до якої часто стояли прив'язані коні, а біля барної стійки постійно спав пухнастий білий кіт, про якого вусач-бармен казав: «Він всю ніч працює, містур, і вес ден спит». Цей заклад точно відчинений.

Туди він і прямував (стежка, на повороті якої чатував якийсь пес, тепер виднілася цілком), маючи на меті мирно хильнути необхідну дозу якогось алкоголю і повернутися ще до того, як Івонн вийде з ванної. Хоча, не виключено, що його перестріне хтось із...

Та раптом кал'є Нікарагуа рвучко піднялася йому назустріч. Консул залишився лежати обличчям униз на безлюдній вулиці.

...Г'ю, це ти простягаєш старому дурневі руку? Дякую тобі щиро. Схоже, тепер дійсно настала твоя черга простягати руку допомоги. Не подумай, я завжди був готовий чимось тобі зарадити! Із задоволенням! Я був радий тобі навіть тоді, у Парижі, коли ти прибув з Адена без посвідчення особи, без паспорта і влетів у халепу. Досі пам'ятаю номер цього паспорта – 21312. Твій приїзд надав мені, либонь, ще більшу втіху, бо став приводом відволіктися від власних заплутаних справ і довести (хоча деякі з моїх колег уже тоді починали сумніватись у цьому), що я поки не настільки відійшов від життя, щоби не бути в змозі залагодити таку справу.

Чому я це кажу? Частково заради того, щоби ти чітко усвідомив, що я сам бачу, наскільки ми з Івонн були близькі до катастрофи ще до зустрічі з тобою! Ти чуєш, Г'ю? Я зрозуміло висловлююсь? Чи зрозуміло, що я прощаю тобі, хоча чомусь ніколи не міг пробачити Івонн, і досі люблю тебе як брата і поважаю як людину? Усвідомлюєш, що я допоміг би тобі знову без жодних нарікань? Хоча насправді мені рідко випадала нагода проявити себе таким чином. Відколи наш батько не повернувся зі своїх засніжених Гімалаїв, ці вулкани нагадують мені про них частіше, ніж хотілося би, – так само, як ця алея нагадує про алею в Кашмірі, ті старі дерева в Таско із кронами-чалмами – про Шрінагар, а плавучі сади Сочімілько, – ти слухаєш, Г'ю? – коли я вперше опинився тут, нагадували мені про плавучі будинки на річці Шалімар, які ти не можеш пам'ятати; саме там невдовзі після зникнення батька померла твоя мати, моя мачуха. І всі ці жахіття, передвісники подальших катастроф, трапилися майже водночас, з'явившись нізвідки чи, можливо, із якогось глухого села, як Демчок, і нахлинули на нас, захопивши цілком. Зауваж, що я повадився з тобою радше як батько; ти був зовсім малий і потерпав від морської хвороби під час рейсу до Англії на хиткому старому «Коканаді», що належав якійсь «Східно-Піренейській пароплавній компанії». А опісля в Англії було надто багато охоронців, надто багато всіляких штучок-дрючок, безліч шкіл та інших закладів, а на додачу ще й війна, що, як ти правильно кажеш, ще не закінчилась, – і я продовжую її, припадаючи до пляшки, а ти за допомогою своїх ідей, які, сподіваюся, виявляться для тебе менш згубними, ніж для нашого батька, чи, якщо вже мова зайшла про це, для мене. Хай там як, Г'ю, – ти ще тримаєш мене? – але я маю зазначити чітко та ясно: я ніколи не міг навіть припустити, що таке може трапитися. Те, що я втратив довіру Івонн, не обов'язково означає, що й вона втратила мою, усе залежить від того, як на це подивитися. Про мою довіру до тебе годі й говорити. І тим паче мені навіть не снилося, що ти намагатимешся морально виправдати себе, посилаючись на мою порочність; є також певні обставини, що відкриються лише в день остаточної розплати і завдяки яким тобі не варто було би судити мене. Та я боюся, – чуєш, Г'ю? – що задовго до настання цього дня

твій імпульсивний учинок, який ти намагався забути серед жорстокої навіженості свого життя, відкриється тобі в новому, зловісному світлі. Мені дуже

шкода, що ти, у душі добра і проста людина, котра широко поважає більшість моральних принципів і норм пристойності, які могли би тебе зупинити, у міру старіння і зростання чутливості свідомості можеш пасти жертвою страждань, ще жахливіших, ніж ті, що ти завдав мені. Як я можу тобі допомогти? Як цього запобігти? Як страченому переконати ката, що він не переслідуватиме його? О, помста за вчинене в минулому настає швидше, ніж ми встигаємо схаменутися, а Боже довготерпіння швидко вичерпується! І все ж: чи не даремні мої намагання донести до тебе, що я чітко розумію, наскільки сам винен у власному становищі? Чи не даремне мое визнання, що я сам бездумно штовхнув Івонн до тебе? Це було майже блазенською витівкою, і я повною мірою заслуговую за це удару свинячим міхуром по голові, а мої рот і серце досі повні тирси із циркової арени. Я широко сподіваюся, що все це не дарма... Однак тим часом, старий друже, мій розум, похитуючись під впливом засобу, що я вжив пів години тому, точніше, декількох лікарських засобів, а також не лікарських, ужитих раніше разом із доктором Віхілем, – ти маєш познайомитися з ним, і я вже не кажу про його друга Жака Ларюеля, якому я з різних причин ще не відрекомендував тебе (нагадай, будь ласка, щоби я забрав у нього свої елизаветинські п'еси), – отже, після двох днів безперервного пияцтва і ще семисот сімдесяти семи з половиною перед тим... але навіщо продовжувати? Мій розум, повторюю, очманілий, наче Дон Кіхот, що уникає міста через огиду до тамтешніх пліток про свої діяння, повинен відшукати очевидний бічний шлях... Зачекай, здається, я сказав «доктор Віхіль»?..

– Що тут відбувається, я питаю? – пролунав над ним голос, схожий на ті, що звучать на головній вулиці університетського містечка в Кембриджі, але цей доносився, як тепер побачив Консул, із-за керма надзвичайно довгого низького автомобіля, що з буркотінням загальмував поруч із ним: якийсь «MG Магна» чи щось подібне.

– Нічого. – Консул скочив на ноги, миттєво протверезівши, як суддя. – Усе в повному порядку.

– Де ж це в порядку, як ви валяєтеся просто на дорозі, га? Обличчя англійця, звернене до нього, було рум'яним, веселим та добродушним, однак стурбованим; під ним виднілася англійська краватка у смужку, що чомусь асоціювалася в Консула із фонтаном у просторому дворі Трініті-коледжу.

Він обтрусив одяг від пилу, марно намагаючись знайти на тілі рани: ні, жодної подряпини. Перед очима чітко вимальовувався той фонтан. Чи могла би його душа скупатися в ньому та очиститися, втамувати спрагу?

– Очевидно, у порядку, – мовив він. – Дуже дякую.

– Але ж, чорт забирай, ви лежали просто серед дороги, вас могли переїхати, щось могло статися, хіба ні, га? – Англієць заглушив двигун. – Чуєте, я вас часом не бачив раніше?

Повисла пауза.

– У Трініті-коледжі. – Консул помітив, що в його голосі мимоволі з'явилися британські інтонації. – Якщо не в...

– Кіз[68 – Коледж Гонвілл-енд-Кіз, як і Трініті-коледж, належить до Кембриджського університету.]

– Але на вас краватка Трініті, – зауважив Консул ввічливо, однак почасти тріумфально.

– Трініті? А-а, так. Узагалі-то ця річ належить моему кузенові. – Англієць опустил підборіддя, щоби глянути на краватку, від чого його веселе червоне лице стало ще на один тон червонішим. – Ми ідемо у Гватемалу. Дивовижна країна. Шкода, що так вийшло із цим нафтовим скандалом. Поганий спектакль... Друзе, ви впевнені, що нічого собі не зламали?

– Ні, нічого не зламав, – відповів Консул.

Його знову трусило. Англієць нерішуче потягнувся до ключа запалення.

– Точно все в порядку? Ми зупинилися в готелі «Белья- Віста» і будемо там до вечора. Можете поїхати з нами і трохи подрімати в номері... До біса відмінний заклад, хочу сказати, тільки до біса шумний. Схоже, ви теж були на балу? Щось пішло не так, еге ж? Я завжди тримаю якусь пляшку в машині для екстрених випадків. Ні, не скотч. Ірландський віскі. Зробіте ковток? Але, напевно, ви...

– Ох... – Консул припав до пляшки. – Величезне дякую.

– Пийте, пийте...

– Дякую, дякую. – Консул повернув пляшку.

– Що ж, бувайте здорові, друже. – Англієць знову завів двигун. – Й уникайте доріг. Ще, не доведи Господи, вас переїдуть або засадять у буцегарню. Он яка бруківка тут жахлива... Пречудова погода, еге ж? Англієць помахав рукою і покотив схилом угору.

– Якщо ви самі колись втрапите в халепу, – відчайдушно гукнув йому вслід Консул, – я... зачекайте, ось моя візитівка...

– Бувайте!

Картка, що лишилася в руці Консула, не належала ні доктору Віхілью, ні йому самому. «Надано за сприяння уряду Венесуели». Що це? «Уряд Венесуели буде вдячний...» Звідки це в нього? «Уряд Венесуели буде вдячний за підтвердження отримання в Міністерстві закордонних справ. Каракас, Венесуела». Значить, Каракас... Що ж, чому б і ні?

Стрункою ходою, як у Джима Таскерсона («теж уже одружений, бідолаха»), Консул, сповнений бадьорості, спустився вниз по кал'є Нікарагуа.

Усередині будинку вже не чулося шуму води з ванної. Нашвидку опорядившись і перехопивши в Консепти тацю зі сніданком, він додав до таці пляшку з настоянкою стрихніну і з невинним виглядом, наче людина, що під шумок скоїла винахідливе вбивство, зайшов до кімнати Івонн. Там було світло та прибрано. Ліжко, на якому дрімала Івонн, підклавши руку під голову, було застелене строкатим оахакським пледом.

– Хау! [69 – Форма вітання між чоловіками-індіанцями з племені лакота.]

– Хау!

Журнал, який вона читала, впав на підлогу. Консул злегка схилювався над апельсиновим соком та яечнею по-селянськи (із тортильєю, смаженою зеленою квасолею і соусом чілі) і хоробро наблизився, долаючи вир безсилив емоцій.

- Тобі тут зручно?

- Усе добре, дякую. - Івонн з усмішкою прийняла тацю. Журнал, що вона виписувала, був призначений для астрономів-аматорів; із його обкладинки на Консула насмішковано позирали темні куполи обсерваторії, їхні силуети нагадували римські шоломи. «Мая, - прочитав він, - досягли чималих успіхів у спостереженнях за рухом світил. Проте вони не підозрювали про існування геліоцентричної системи Коперника». Консул кинув журнал на ліжко і вмотивувався у кріслі, схрестивши ноги і склавши руки в дивовижному спокої; склянка зі стрихніном розташувалася поруч на підлозі.

- А звідки їм було підозрювати?.. От що мені подобається - так це «блукання»[70 - Рік у мая налічував 365 днів, поділених на 19 місяців: 18 із них налічували по 20 днів, і тільки ваеб мав 5 днів. Саме він вважався найнещасливішим.] роки стародавніх мая! А чого тільки варті звучні назви їхніх місяців: поп, во, сіп, соц, сек, шуль, йакшин...

- Мак, - засміялась Івонн. - Хіба в них нема такого?

- Є яш і сак. І ваеб - мій улюблений, у ньому лише п'ять днів.

- Якось ти навіть датував розписку першим сіпа!

- Але що це тобі зрештою дає? - Консул пригубив трохи стрихніну, якому ще належало довести свою ефективність у боротьбі з ірландським віскі, що зараз, мабуть, перебував у гаражі готелю «Белья-Віста». - Я маю на увазі ці знання. Найпершою і найгіршою моєю карою для самого себе стало вивчення напам'ять другого філософського епілогу з роману «Війна і мир». Звісно, це було до того, як я почав борсатися в тенетах кабалістики, мов мавпа з Антильських островів. А одного прекрасного дня стало зрозуміло: єдине, що я пам'ятаю з усієї тієї книжки, - це те, що в Наполеона смикалася нога.

- Не з'іси що-небудь? Ти ж, певно, зголоднів.

- Я вже перекусив.

- А що політична кон'юнктура? - запитала Івонн, насолоджуючись сніданком.

- Том трохи дратується, бо в нього конфіскували якийсь майно у Тласкалі чи Пуеблі, що він сподівався приховати. До мене черга ще не дійшла, адже я звільнився зі служби, і тому мое становище геть невизначене...

- То ти насправді...

- До речі, мушу вибачитись за ці запилюжені лахи - просто жах, я міг би заради тебе натягнути хоча би пристойний піджак! - Консул подумки усміхнувся, почувши власну вимову, що з якихось таємних причин майже самовільно зробилася «британською».

- То ти справді звільнився!

- Так, цілком і повністю! Сподіваюся прийняти мексиканське підданство й оселитися з індіанцями, як Вільям Блекстоун. Якби тільки не клята звичка заробляти гроші, знаєш... Гадаю, усі ці тутешні справи іззовні здаються дуже загадовими...

Консул із задоволенням окинув оком картини на стінах - переважно акварельні пейзажі Кашміру, написані його матір'ю: кам'яна огорожа, за нею висока тополя і гробниця Лалли-Рук; зображення бурхливого потоку в ущелині, що нагадувало Шотландію, дика ущелина в Гілгіті, сади Шалімар

у Лахорі, що дивним чином скидаються на узбережжя річки Кем, на якій стоїть Кембридж, а вид із долини Сінда на гору Нангапарбат міг би бути намальований просто на цій веранді – за Нангапарбат цілком зійшов би старий Попо...

– Іззовні вони насправді видаються загадковими, – повторив він. – Бо це наслідки багатьох хвилювань, спекуляцій, прогнозів, хабарів, феодалних забобонів...

– Що ж... – Івонн відставила тацю із залишками сніданку, дістала сигарету з пачки біля ліжка і запалила її сама, перш ніж Консул встиг її допомогти. – Мабуть, можна було зробити і так. Хтось інший, напевне, вже поїхав би звідси...

Івонн відкинулась із сигаретою на ліжку. Консул ледве чув, що вона говорить, – спокійно, розумно і сміливо, – через ту дивовижу, що коїлася в його свідомості. В одному зі спалахів йому примарилися кораблі на обрії під невиразним, нетутешнім чорним небом – і привід для того, щоби як слід напитися (хай він нап'ється тільки сам, сам-один), що віддалявся і водночас набли- жався, і тільки він – Боже праведний! – його єдине спасіння...

– Зараз? – почув він власний лагідний голос, повернувшись до реальності. – Але зараз ми не можемо просто так узяти і поїхати. Адже тут ти, я, Г'ю, п'яте-десяте... Ти про це подумала? Це не так просто, тобі не здається?

Його спасіння, можливо, не здавалося би таким лиховісним, якби ірландський віскі раптово не кинувся йому в голову. Сам цей момент піднесення, що уявлявся тривалим, ховав у собі загрозу.

– Тобі не здається? – повторив Консул.

– Я впевнена, що Г'ю зрозумів би...

– Але ж суть не в цьому!

– Джеффі, у цьому будинку зачаїлося зло...

– Як на мене, то це досить підло...

Чорт забирай! Обличчя Консула поволі прибрало злегка насмішкуватий і водночас упевнений вираз, характерний для консульської розсудливості. Ось воно. Гетевський церковний дзвін дивився йому просто в очі – на щастя, Джеффі був до цього готовий.

– Пам'ятаю, як допоміг одному товаришу в Нью-Йорку, – абсолютно недоречно почав він. – Він був тим, що зветься «тимчасово незадіяний актор». «Що ви, містере Фермін, – казав він, – тут все не насправді». Так і вимовляв: «не насправді». «Люди тут нібито зайві, – скаржився він. – Усі вулиці однакові, як-от Десята чи Одинадцята, навіть у Філадельфії». – Консул відчув, що його «британський» акцент кудись подівся і він починає кривлятися, як останній фігляр. – «А у Ньюкаслі в Делавері все геть інше! Стародавні дороги, вимощені бруківкою... а ще Чарлстон, справжній незайманий Південь... Але це місто, Боже ти мій, – галас, хаос! Якби ж я тільки міг звідси вибратися! Якби знав, куди податися!» – пристрасно завершив Консул зі скорботою і тремтінням у голосі.

Насправді Джеффі ніколи не зустрічав такої особи і всю цю історію йому розповів Том, але він аж трусився від почуттів, наче поганий актор.

- То чи є сенс тікати від самих себе? - виніс він моральний вирок, повертаючи собі виваженість і цілковиту серйозність. Івонн терпляче слухала, завмерши на подушках. Потім по-тягнулася вперед і тицьнула сигарету в металеву попільничку у вигляді абстрактної постаті лебедя. Шия лебедя трохи піддалася і з трепетною грацією sprужинила від її дотику.

- Гаразд, Джеффі,- сказала вона. - Пропоную забути про це на день-два, поки ти не протверезієш.

- О Господи!

Консул непорушно застиг, витріщившись на підлогу. Жахлива образа краяла його душу. Та хіба ж він зараз не тверезий? І все ж у цьому докорі ховалася якась прониклива тонкість, яку він не міг уловити. Адже він не був тверезим. Ні, не був, саме цієї миті не був! Але як це стосується попередньої хвилини чи тієї, що мала місце пів години тому? Яке право мала Івонн припускати, що він зараз не тверезий і - ще гірше - що за день-два вже буде тверезим? Та навіть якби він не був тверезим зараз, через які дивовижні фази, порівнювані хіба що зі шляхами та сфіротами Святої Кабали, він би знову дійшов до цієї стадії, якої лише ненадовго торкнувся перед ранком, стадії, на якій він міг би, як вона казала, «впоратися», цієї ненадійної дорогоцінної стадії, затриматись на якій було так важко, цієї виняткової стадії сп'яніння, на якій він ставав цілком тверезим! Яке право мала вона бодай натякнути йому, - йому, який заради неї терпів усі муки приреченого божевільного цілих двадцять п'ять хвилин без алкоголю, - що він у її очах не тверезий? О, жінці не збагнути усієї небезпечності, складності і - так! - найглибиннішого сенсу життя п'яниці! Із позиції якихось умовних чеснот вона дозволила собі судити про події, що відбувалися до її приїзду. Вона ж нічого не знала про те, через що йому нещодавно довелося пройти: про падіння на кальє Нікарагуа, про те, із яким апломбом, спокоєм та навіть хоробрістю він тримався... і про ірландський віскі! Що за жалюгідний світ... І головне в тому, що вона все зіпсувала. Якусь хвилину тому Консул відчував, що готовий, пригадуючи слова Івонн «Можливо, вип'ю після сніданку», сказати (якби не її зауваження і запропонований шанс на спасіння): «Так, безперечно, ти маєш рацію - поїдемо звідси; нумо вип'ємо!» Але як можна погодитися з кимось, хто настільки впевнений, що за два дні ти будеш тверезим? І начебто це не очевидно, не відомо всім і кожному, що неможливо визначити, коли він насправді п'яний. Так само, як і з Таскерсонами, дай їм Боже здоров'я. Не така він людина, щоби, хитаючись, вештатися вулицями. Правду кажучи, за потреби він міг прилягти на дорозі як джентльмен, але ні, хитатися він не буде. О, що це за світ, що однаково втоптує в багно пияцтво і правду! Світ, повний кровожерливих людей, не менше! Кажеш, кровожерливих, командоре Фермін?

- Та Господи, Івонн, ти мала б уже знати, що я не п'янію, хоч скільки б пив, - майже трагічно прорік він, із відразою ковтнувши зміцнювального засобу. - Гадаєш, мені подобається обпиватися цим жахливим лайном, чи отруйною беладаною, чи що там ще є в запасі у Г'ю?

Консул піднявся з порожньою склянкою і почав крокувати кімнатою. Не в тому річ, відчував він, що ним учинене щось невідворотне (наприклад, змарноване ціле життя). Ні, просто сталося якесь дурне й водночас сумне непорозуміння. Але все ж таки треба якось залагодити справу. І він чи то подумав, чи то промовив уголос:

«Що ж, напевно, завтра я питиму тільки пиво. Ніщо так не приводить до тям, як пиво і ще трохи стрихніну; а післязавтра - саме лише пиво. Гадаю, ніхто не заперечуватиме, якщо я питиму пиво. У мексиканському, я помітив, особливо багато вітамінів... Оскільки ж ми нарешті зібралися всі разом, я передбачаю, що це стане неабияким приводом для випивки. А потім,

коли мої нерви остаточно повернуться до норми, я повністю відмовлюсь і від пива. А далі хто знає...- підсумував він біля дверей, – можливо, я повернуся до роботи і закінчу свою книжку!» Нічого не змінилося – двері залишалися дверима й були щільно зачинені. Коли ж вони прочинилися, він побачив у щілину на веранді самотню пляшку скотчу, трохи меншу і не настільки повну, як те ірландське віскі. Івонн не проти ковтка чи двох – він був несправедливий до неї. Але з якої причини він має бути несправедливим ще й до пляшки? Немає нічого жажливішого у світі за порожню пляшку. Хіба що порожня чарка. Але він міг зачекати: так, іноді він знав, коли треба зачекати.

– Отже, – говорив він чи то сам до себе, повертаючись до ліжка, чи розмірковуючи вголос, – я вже бачу заголовки рецензій на неї. «Нові сенсаційні відомості про Атлантиду, опубліковані містером Ферміном! Найамбітніше дослідження у своїй галузі від часів Доннелі залишилося незавершеним через передчасну смерть автора!..» Дивовижно! А розділи, присвячені алхімікам! Єпископ Тасманський розбитий ущент. От тільки вони трохи не так усе подадуть. Непогано, га? Можливо, навіть напишу про Кокскакса, цього мексиканського Ноя. У мене є навіть зацікавлений видавець у Чикаго. Звісно, зацікавлений – це не захоплений, якщо ти розумієш, про що я: було би помилкою уявляти, що така книжка колись здобуде масову популярність. Якщо подумати, це просто дивовижно, наскільки людський дух здатен розквітати будь-де, хоч би й поруч зі скотним двором! Не кажучи вже про поезію – як можуть люди жити у підвалах, під складами, мов старовинні празькі алхіміки, не маючи змоги позбутися пивного смороду прийдешнього дня! Так, вони існують в декораціях, що оточували самого Фауста, серед кристалів оксиду свинця, агатів, гіацинтів та перлів. Їхнє життя аморфне, пластичне та кристально прозоре... Про що я говорив? Про шлюбні зв'язки? Чи про прогрес від алкоголю до алкагеста[71 – Універсальний розчинник в алхімії.]? Підкажеш? Або, може, підшукаю собі іншу роботу: надрукую оголошення в «Ель Універсал»: «Готовий супроводжувати тіло покійного до будь-якої країни Сходу!»

Івонн сиділа мовчки, неуважно гортаючи журнал; її нічна сорочка трохи сповзла, оголивши перехід між легкою засмагою плечей і білою шкірою грудей; вона витягла руки з-під пледа, і одна з них недбало повисла над краєм ліжка. Коли він наблизився, Івонн рефлекторно здійняла цю руку долонею догори – можливо, на знак досади, але цей жест більше нагадував несвідомий заклик і таїв у собі значно більше: колишні благання, усі божевільні, мовчазні, приховані виливи невимовної ніжності, вірності й безсмертної надії в їхньому шлюбі. Консул відчув, як сльози печуть очі, а водночас – як його охоплює дивне відчуття збентеження, майже сорому, наче він був незнайомцем, якому не варто перебувати в її кімнаті. У цій кімнаті! Він ступив крок до дверей і визирнув назовні. Пляшка й досі стояла на місці.

Однак він не зробив жодного руху в тому напрямку, жодного – навіть не надів свої окуляри. У його тілі одразу в кількох місцях слабко заворушився біль, наслідок падіння на каліє Нікарагуа. Перед очима замиготіли розмиті образи, сповнені трагізму і скорботи. Десять над морем кружляв загублений метелик – і раптом зник. Качур у байці Лафонтена покохав білу курку, проте, коли обое втекли з остогидлого фермерського двору і дістались озера, качур поплив, а курка, кинувшись за ним, потонула. У листопаді 1895 року з другої години пополудні до опів на третю на платформі лондонського вокзалу Клепхем-Джанкшен у каторжному лахмітті стояв закутий у наручники Оскар Вайлд, і всі впізнавали його в обличчя...

Коли Консул знову наблизився до ліжка й опустився на край, Івонн уже сховала руки під пледом і повернулася до стіни. За якусь хвилину він мовив хрипким від хвилювання голосом:

- Пам'ятаєш, як напередодні твого від'їзду ми домовилися про зустріч, мов пара незнайомців, за вечерею в Мехіко?

- Але ти не з'явився. - Івонн досі дивилася у стіну.

- Це тому, що я не зміг пригадати назву ресторану. Усе, що я пам'ятав, - він десь на віа Долороза[72 - За Біблією - «шлях скорботи», яким Ісуса Христа вели до місця розп'яття. Також вулиця в Мехіко.]. Ми надібали його разом під час останньої прогулянки містом. Я заходив у всі ресторани по тій вулиці й випивав у кожному, де не знайшов тебе.

- Відолашний Джеффі.

- Я телефонував у готель «Канада», напевно, звідусіль. Із кожного бару. Бозна-скільки разів, адже я думав, що ти могла туди повернутися. І мені щоразу відказували те саме: що ти пішла на зустріч зі мною, але куди - невідомо. Зрештою ім усе це добряче набридло. Не розумію, чому ми зупинилися в «Канаді» замість «Реджис»: пам'ятаєш, як вони плутали мене з тим відомим атлетом через мою бороду? Менше з тим, я переходив від одного місця до іншого, і боровся, і весь час думав, що не відпущу тебе, не дам тобі піти наступного ранку, якщо тільки зможу тебе відшукати!

- Так.

«Якби ти тільки знайшов її! О, яким холодним і безпритульним був той вечір; завивав вітер, люто клубочився пар з вен-тиляційних решіток, на яких уже вкладалися спати безхатки, прикриваючись старими газетами. Але ніхто не був тоді більш безпритульним, ніж ти; час минав, і ставало дедалі темніше й холодніше, а ти досі її не знайшов. І разом із вітром наче якийсь тоскний голос озивався: «Віа Долороза, Віа Долороза!» А потім раптово настав ранок, і вона вийшла з готелю - ти сам зніс униз одну з її валіз, але не поїхав проваджати: сидів у барі, охолоджуючи шлунок мескалем із льодом і ковтаючи лимонні кісточки, аж раптом з вулиці зайшов чоловік, подібний до ката, і потягнув до кухні двох маленьких переляканих оленят. А далі почувлися їхні крики - певно, передсмертні. І ти подумав: краще не згадувати, забути про все. І ще згодом, після Оахаки і болісного повернення до Куаунауака, коли ти спускався серпантинном у «плімуті» до міста, розглядаючи його крізь туман, твоя душа волочилася позаду, мов хвіст коня, що закусив вудила; після повернення сюди...»

- Усі коти помирали, - сказав він уголос. - Коли я повернувся, Педро запевнив мене, що це щось на кшталт черевного тифу. Відолашний старий Едіп, імовірніше, здох у день твого від'їзду, і його викинули в рівчак; а маленька Патос лежала в саду під бананами, коли я повернувся, - ще більш хвора, ніж тоді, коли ми її підібрали в канаві, і ніхто не міг зрозуміти, чому це трапилося. Марія стверджувала, що все це через розбите серце.

- Дуже кумедно, - відізвалася Івонн, не відвертаючись від стіни. Голос звучав холодно й відчужено.

- Пам'ятаєш ту нашу пісеньку: «Лежень наш маленький кіт, лежень наш великий кіт, лежні всі коти у нас, міцно сплять вони весь час!» - почув Консул власний голос. На його очі набігли сльози печалі; він зняв окуляри і притулився обличчям до її плеча.

- Але ж Г'ю... - почала була Івонн.

– Наплювати на Г'ю.

Він не збирався домагатися її, не планував відкинути на подушки, бо відчув, як її тіло наїжачилося, стало напруженим і холодним, як камінь. І все ж вона поступилася – не лише через втому, а радше, щоби розділити з ним цю швидку мить, прекрасну, наче звук сурми серед ясного неба. Але тепер, випробувавши на почуттях дружини цю ностальгійну прелюдію, він відчув, що образ його оволодіння нею, подібний до оздоблених дорогоцінним камінням воріт Єсода[73 – Єсод (Основа) у Кабалі – корінь всього сушого, у якому поєднуються чоловічий та жіночий принципи.], які зневірений неофіт усоте викреслює на небесах, аби утворити прохід для свого астрального тіла, поступово тане і на зміну йому невблаганно надходить образ бару, що відчиняється з настанням ранку в мертвій тиші та спокої. Це був бар із тих, що відчиняються саме зараз, о дев'ятій, і Консул навдивовижу ясно бачив себе в ньому і чув ті злостиві, гіркі слова, що незабаром прозвучать. Цей образ також розчинився; він знову був там, де був, уже спітнілий, і, не припиняючи своєї прелюдії, – вступу до неоднозначної композиції, яка ще мала шанс прозвучати слідом, – час від часу позирав у вікно на доріжку, що вела до будинку, бо й сам побоювався, що Г'ю раптом з'явиться на ній; нарешті йому здалося, що він дійсно бачить його біля воріт, зірваних із петель, чує його кроки по гравію... Ні, там немає нікого. Але тепер – тепер він нестерпно бажав піти, усвідомлюючи, як спокій у барі змінюється на перше ранкове похвавлення: у кутку тайкома посьорбує апельсиновий фреш політичний вигнанець; онде прийшов тутешній рахівник і похмуро перевіряє чеки; якийсь головоріз затуляє всередину брилу льоду для охолодження напоїв, орудуючи залізними щипцями, що нагадують клешні скорпіона; один бармен нарізає лимони, інший, із невиспаними очима, виймає з ящиків пляшки з пивом. Так, тепер він прагнув піти, усвідомлюючи, що бар заповнюється людьми, яких у будь-який інший час тут не побачиш: вони б'ють і сміють, горланять і бешкетують, і в кожного за плечима ласо, а навколо лежать купи сміття після минулої ночі: порожні сірникові коробки, шкірки від лимонів, розплющені, наче тортильї, сигарети і порожні пачки від них, навалені серед іншого бруду і харкотиння. Тепер, коли годинник над дзеркалом показує трохи за дев'яту, туди вже починають набиватися газетники, що продають «Ла Пренса» та «Ель Універсаль», або ще товчуться на розі серед натовпу перед брудним пісуаром разом із чистильниками взуття, що тримають при собі своє знаряддя чи залишають його на хиткій приступці під барною стійкою, – тепер він хотів іти! Ох, ніхто, крім нього, не знав, як усе це прекрасно: сонячне світло, що заповнює бар «Ель Пуерто дель Соль», за-ливає настурції та помаранчі, сплетені в єдину золоту лінію, неначе в акті творіння якогось божества, і пронизує своїм списом брилу льоду...

– Пробач, боюсь, нічого хорошого із цього не вийде. Консул грюкнув за собою дверима, і на його голову короткою зливою посипалася штукатурка. Зі стіни зірвався і впав Дон Кіхот. Консул підібрав сумного солом'яного лицаря... А тоді припав до пляшки з віскі. Утім, він не забув і про склянку, у яку безладно хлюпнув свого червоного зілля – суто помилково, оскільки збирався налити туди віскі. «Це афродизіак, я чув. Може, хоч він подіє... Може, ще не надто пізно?» Він впав у зелене крісло-гойдалку, наче провалившись крізь плетене сидіння.

Йому вдалося лише дотягнутися до склянки, залишеної на таці, і зважити її в руці, але не піднести до губ: тіло знову почало тремтіти – і не трохи, а жорстоко, як у людини з хворобою Паркінсона чи паралічем. Так і не відпивши, він поставив склянку на парапет. Тоді встав, пересиливши тремор, і налив віскі на чверть іншої високої склянки, якої досі не торкався і яку Консепта чомусь не прибрала.

«Народився у 1820 році і досі залишається міцним». Досі.

«Люблю тебе», – пробурмотів він, беручись за пляшку обома руками, щоби повернути її на тацю. Після цього сів із віскі назад у крісло й замислився. За мить, не випивши жодної краплі і з цієї склянки, поставив її на парапет біля склянки з настоянкою стрихніну й зосередив погляд на обох посудинах.

Із кімнати за його спиною почувся плач Івонн.

«Ти забув про її листи, Джеффі Фермін, про листи, що вона писала, розриваючи своє серце. А якщо не забув, то чому сидиш і тремтиш, чому не повертаєшся до неї? Адже вона зрозуміє зрештою, так було не завжди, тільки останнім часом, ти міг би пожартувати над цим, і чому, власне, ти вирішив, що вона плаче саме через це, хлопче? Згадай її листи, на які ти не відповідав – відповідав, не відповідав – відповідав... То де ж ті твої відповіді, якщо ти навіть не читав того, що вона писала? Де вони? Вони втрачені, Джеффі Фермін, утрачені чи загублені десь, невідомо де...»

Консул із відсутнім поглядом дотягнувся до склянки і при-мудрився зробити ковток віскі. Цей голос належав одному з його знайомих, або...

«Вітаю, доброго ранку!»

Щойно побачивши, Консул зрозумів, що це галюцинація, і цілком спокійно застиг у кріслі, очікуючи, поки видіння, що нагадувало мерця, який лежав біля басейну з накритим крилатим сомбреро обличчям, зникне. Отже, «той» знову повернувся. «І, здається, уже пішов геть», – подумав Консул, однак це було не зовсім так: щось залишилося від мерця, щось із ним пов'язане, і продовжувало рухатися – чи тут, просто під боком, чи за спиною, чи десь попереду. Можливо, це був лише міднохвостий трогон, що досі вовтузився в кущах, той «сумнівний птах», як він його охрестив, а тепер швидко відлітав, свистячи, наче голуб, крилами і прямуючи до свого самотнього гнізда у Вовчому каньйоні – подалі від усіляких розумників.

«Чорт забирай, я відчуваюся цілком непогано, – зненацька подумав він, допиваючи віскі. Потягнувшись за пляшкою, не зміг дістати, тоді знову підвівся і налив собі ще на палець. – Моя рука вже значно твердіша».

Він проковтнув віскі, прихопив склянку і пляшку «Джонні Вокера», що виявилася повнішою, ніж він очікував, пішов у дальній кутку веранди і поставив їх у буфет. Там валялися два старі м'ячі для гольфу.

– Пограймо – я ще можу попасти у «грін» із третього уда-ру, – промовив Консул. – Та що я несу? Сам розумію, що це безглуздо. Треба протверезіти.

Він повернувся назад і налив собі ще стрихніну в іншу склянку, а тоді пересунув посудину з настоянкою з таці на більш видне місце на парапеті.

– Зрештою, я всю ніч не спав – чого ще можна очікувати? Я майже цілком тверезий. І знайомі голоси, мої янголи-охорон-ці, кудись поділися. Я вже став на шлях виправлення, – додав він, знову сідаючи зі склянкою перед пляшкою зі стрихніном.

«Певною мірою те, що трапилося, було ознакою моєї вірності, моєї відданості; будь-хто інший зовсім інакше провів би цей останній рік. Принаймні, я не хворий, – скрикнув він у душі, але цей крик урвався на якійсь сумнівній ноті. – І, напевно, добре, що я випив трохи віскі, адже алкоголь – це теж афродизіак. Не треба також забувати, що алкоголь – це пожива. Як можна очікувати від чоловіка виконання подружніх обов'язків без їжі?... Подружніх? У будь-якому разі я прогресую, повільно, але впевнено. Замість того щоби негайно рушити до "Белья-Вісти" і налігатися,

як я зробив минулого разу, коли все це сталося, коли ми страшенно розсварилися через Жака і я роз- бив електричну лампочку, – я залишився тут. Щоправда, раніше в мене був автомобіль, і все було набагато простіше. Але ось я тут. Я не тікаю. Ба більше: я збираюся чудово провести час, тут мені буде набагато краще, ніж будь-де».

Консул відпив зі склянки і поставив її на підлогу.

«Волю людини не здолати. Навіть Богові це не під силу». Він відкинувся в кріслі-гойдалці. Абрис Попокатепетля та Істаксіуатль, цього взірцевого подружжя, сяючі та прекрасні, вимальовувалися на обрії під майже безхмарним ранковим небом. Високо вгорі декілька білих хмаринок бігли за вітром назустріч блідому та щербатому денному місяцю. «Пий увесь ранок, – наче казали вони йому. – Пий увесь день. У цьому сенс життя!»

Ще значно вище він помітив декількох хижих птахів, які очікувально кружляли – граційніші за орлів, вони були схожі на обвуглений папір, що злітає над полум'ям та, погойдуючись, швидко здійсмається вгору.

Консула накрила тінь безмежної втоми. Він, наче у прірву, поринув у сонне забуття.

4

«Дейлі глоуб міжнарвідділ собкорр крпк огляд вчорашніх новин крпк столичні мексгазети повідомили про назрівання антисемітської кампанії крпк конфедерація мексробітників звернулася з петицією проти вигнання з мексикки цитата дрібних єврейських текстильних підприємців кінець цитати сьогодні стало відомо з надійних джерел що німецька дипломатична місія в мекіко активно поширює антисемітську пропаганду мекстериторією що підтверджується брошурою власника місцевої газети крпк у ній стверджується що євреї згубно впливають на будь-яку країну де вони живуть і наголошується що цитата євреї вірять у свою безмежну могутність і в те що досягнуть свого не зупиняючись перед безчесними і нахабними діями задля сприяння диктатурі кінець цитати крпк фермін».

Перечитуючи копію телеграми, яку він надіслав того ж ранку з головного офісу Мексиканської телеграфної компанії у Мехіко (на розі вулиць Сан-Хуан де Летран та Індепенденсія), Г'ю Фермін повільно, черепашою ходою, прямував доріжкою до братового будинку, тримаючи піджак Джеффри за плечем та його ж шкіряний саквояж на лікті. Пістолет у картатій кобурі ліниво поплескував його по стегну. «Ноги в мене, хоч і зморені, але самі дорогу бачать», – подумав він, зупиняючись на краю глибокої канами, аж раптом його серце завмерло і разом із ним завмер увесь світ: кінь над бар'ером, нирець над водою, ніж гільйотини, куля вбивці й гарматний залп десь в Іспанії чи Китаї. Зупинилося в півоберті колесо, завмер поршень двигуна...

Івонн – чи її копія, зіткана з ниток минулого, – вовтузилася в саду, і з відстані здавалося, що вдягнена вона лише в сонячне світло. Ось вона випросталася (стало видно, що на ній тісні жовті брюки) і скося подивилася на нього, затуливши очі долонею від сонця.

Г'ю перестрибнув канаву й опинився на лужку. Він кинув саквояж на траву і на мить відчув бентежне зниковіння й небажання зустрічатися з минулим. Саквояж, гепнувшись на хирлявий, занедбаний лужок, відкрився і виплюнув облізлу зубну щітку, іржаву бритву, сорочку брата і вживаний примірник «Місячної долини» Джека Лондона, придбаний напередодні за п'ятнадцять

сентаво у німця-букініста в книгарні навпроти універмагу «Сендборнз» у Мехіко.

Івонн помахала йому рукою.

І він уже наближався до неї, крок за кроком, майже так само, як колись відступав там, біля Ебро[74 – Маються на увазі події Громадянської війни в Іспанії. У червні–листопаді 1938 року відбулася битва на Ебро, у якій війська республіканців зазнали нищівної поразки від націоналістів.], досі тримаючи на плечі піджак, в одній руці свій капелюх, у другій – складену копію телеграми.

– Здоров був, Г'ю! Господи, мені на мить здалося, що це не ти, а Білл Годсон. Джеффрі казав, що ти тут. Як же я рада бачити тебе!

Івонн обтерла брудні долоні і простягнула руку, яку він не тільки не потиснув, а навіть не відразу торкнувся й миттєво випустив, відчуючи біль у серці й легке запаморочення.

– Не можу відповісти тим самим. Коли ти приїхала?

– Зовсім нещодавно.

Івонн взялася обсмикувати зів'ялі пелюстки якихось квітів у горщиках, розставлених на низькій огорожі; ці рослини з білими та багряними квітками скидалися на цинії і витончено пахнули; вона відклала подалі телеграму, яку Г'ю з невідомої причини поклав поруч із горщиком.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=66051762&lfm=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

2

Хай-алай – гра, у якій кинутий м'яч має відскочити від підлоги до стіни.

3

Витверезитися (фр.).

4

Справжній запійний п'яниця (ісп.).

5

Не можна жити без кохання (ісп.).

6

Бовдур (ісп.).

7

Друже (ісп.).

8

Здоров'я та багатства (ісп.).

9

І часу, щоб їх витратити (ісп.). – Співрозмовники перекидаються рядками з популярної іспанської пісні.

10

З вашого дозволу (ісп.).

11

Ходімо (фр., ісп.).

12

Добре (ісп.).

13

До зустрічі (ісп.).

14

Грім небесний (фр.).

15

Оригінал – англійська пісня «The Wibbly Wobbly Walk». (Тут і далі віршовані фрагменти в перекладі А. Кулінської.)

16

Пастки на полі для гольфу, що ускладнюють гру. Бункер, фервей, грін – ігрові терміни.

17

Мається на увазі новела Едгара Аллана По «Падіння дому Ашерів».

18

Чоловіче (ісп.).

19

Будь ласка (ісп.).

20

І газовану воду (ісп.).

21

Хвилиночку, сеньйоре (ісп.).

22

Що ж, дуже дякую, сеньйоре (ісп.).

23

Нема за що (ісп.).

24

Тому (ісп.).

25

Покидьку (ісп.).

26

Невтішний (ісп.).

27

Дуже п'яний (ісп.).

28

Притулку! (ісп.).

29

Тут: співчутливим (ісп.).

30

Благородна людина (ісп.).

31

Хто знає? (ісп.).

32

Герой роману Джозефа Конрада.

33

Міцний мексиканський напій зі збродженого соку агави.

34

Рядки з п'єси Крістофера Марлоу «Трагічна історія доктора Фауста».

35

Із п'єси Томаса Деккера «Свято чоботаря».

36

Трав'яний чай, у який додають спирт-сирець.

37

За вченням Кабали, це дві із середніх сферот, що утворюють духовну сферу Космічного дерева.

38

Демонічна сутність, згідно з Кабалою.

39

Персонаж з «Аліси в Задзеркаллі» Льюїса Керрола. Назва є алюзією на збірку Шервуда Андерсона «Тріумф яйця».

40

Інверсія назви абсурдистської поеми Едварда Ліра «Донг з ліхтарем на носі». Слово «dong» в англійській мові часто має непристойне значення.

41

Рядок з поеми Джона Клера «Літні образи».

42

Так називав себе Дон Кіхот з однойменного твору Мігеля де Сервантеса.

43

Мається на увазі «Allerseeelen» (нім.) – «День усіх душ».

44

Що за чоловік! (Ісп.)

45

Це абсолютно необхідно (ісп.).

46

Поеднання кофеїну з аспірином, що нібито допомагає від похмілля.

47

Гра слів: англійською це слово має значення «крила» і «на жаль».

48

Мексиканська срібна монета в 50 сентаво.

49

Доброго вечора, сеньйоре (ісп.).

50

Чіна поблана, або китайська поблана, – традиційне вбрання мексиканських жінок.

51

Прощання (ісп.).

52

Нікстамалізація – процес обробки кукурудзяного борошна шляхом виварювання в лужній воді.

53

Гра слів: lecher?a (ісп.) – молочна крамниця, lechery (англ.) – розпуста.

54

Бакалійна крамниця (ісп.).

55

Вираз «To send one to cuckolds's haven» означає «вступити в ряди зраджених чоловіків», відповідно й вигадана назва Куколдзхейвен звучить символічно: «загін обманутих».

56

А. Свінберн (1837–1909) – англійський поет, що страждав на алкоголізм і психічні розлади. Т. Воттс – його друг й опікун.

57

Уривки з вірша «Романс» англійського поета Волтера Тернера.

58

Пес (ісп.), також використовується як незлостива лайка.

59

А де інший сеньор? (Ісп.)

60

А чому б і ні, там є гаряча вода. (Ісп.)

61

Настоянка горішків стрихнінового дерева (чилибухи), що має тонізувальні властивості і стимулює обмін речовин.

62

Смородиновий лікер.

63

Козел (ісп.).

64

Рекламний слоган виробника віскі «Johnnie Walker».

65

Рядок із вірша Гете «Мандрівний дзвін».

66

Персонаж п'єси В. Шекспіра «Міра за міру».

67

Ambiguus (лат.) – сумнівний, непевний.

68

Коледж Гонвілл-енд-Кіз, як і Трініті-коледж, належить до Кембриджського університету.

69

Форма вітання між чоловіками-індіанцями з племені лакота.

70

Рік у мая налічував 365 днів, поділених на 19 місяців: 18 із них налічували по 20 днів, і тільки ваеб мав 5 днів. Саме він вважався найнещасливішим.

71

Універсальний розчинник в алхімії.

72

За Біблією – «шлях скорботи», яким Ісуса Христа вели до місця розп'яття. Також вулиця в Мехіко.

73

Єсод (Основа) у Кабалі – корінь всього сущого, у якому поєднуються чоловічий та жіночий принципи.

74

Маються на увазі події Громадянської війни в Іспанії. У червні–листопаді 1938 року відбулася битва на Ебро, у якій війська республіканців зазнали нищівної поразки від націоналістів.